

АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
ЗА 2011.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
ЗА 2011. ГОДИНУ

Извештај о стању у енергетском сектору Србије

Извештај о раду
и финансијском пословању Агенције

Београд, мај 2012.

САДРЖАЈ

1. ПРЕДГОВОР.....	1
2. ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ	5
2.1 ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТРЕБЕ СРБИЈЕ	5
2.2 СТАЊЕ НА ТРЖИШТИМА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРИРОДНОГ ГАСА У 2011.	5
2.2.1 Отвореност тржишта електричне енергије и природног гаса	6
2.2.2 Услови за функционисање тржишта.....	7
2.2.3 Регулисане и слободне цене енергије и енергената.....	7
2.2.4 Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом	7
3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА	9
3.1 СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ	9
3.1.1 Организациона и власничка структура сектора електричне енергије.....	9
3.1.2 Раздвајање електроенергетских делатности и независност оператора	9
3.1.3 Капацитети за производњу, пренос и дистрибуцију.....	10
3.1.3.1 Производња	10
3.1.3.2 Пренос	11
3.1.3.3 Дистрибуција	12
3.2 ОСТВАРЕНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА	12
3.3 РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА.....	13
3.3.1 Правила о раду преносног система.....	15
3.3.2 Регулација цене приступа систему за пренос електричне енергије	15
3.3.3 Усклађеност са директивама ЕУ.....	15
3.3.4 Пренете количине електричне енергије	15
3.3.5 Коришћење прекограничних преносних капацитета	16
3.3.5.1 Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета	16
3.3.5.2 Додела права на коришћење прекограничних капацитета	17
3.3.5.3 Годишња размена преко граница регулационе области	20
3.3.6 Балансирање.....	21
3.4 РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА.....	22
3.4.1 Правила о раду дистрибутивног система.....	23
3.4.2 Регулација цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије	23
3.4.3 Усклађеност за директивама ЕУ.....	23
3.4.4 Дистрибуирана количина електричне енергије	24
3.5 РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНА ЗА РЕГУЛИСАНО СНАБДЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ	24
3.6 ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ	26
3.6.1.1 Заједничке активности на развоју тржишта у региону	29
3.6.2 Малопродајно тржиште	30
3.6.2.1 Испоручене количине електричне енергије крајњим купцима.....	30
3.6.2.2 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања.....	31
3.6.2.3 Комерцијални квалитет	33
3.7 СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ	34
3.7.1 Прогноза потрошње.....	34
3.7.2 Прогноза производних могућности.....	35
3.7.3 Коришћење обновљивих извора енергије.....	35
3.7.4 Изградња нових преносних капацитета	37
3.7.4.1 Изградња интерконективних далековода	37
3.7.5 Мере оператора дистрибутивних система.....	37
3.7.5.1 Напредне мреже	38
3.7.5.2 Смањење губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи	38
4. ПРИРОДНИ ГАС	39
4.1 ОРГАНИЗАЦИОНА И ВЛАСНИЧКА СТРУКТУРА СЕКТОРА ПРИРОДНОГ ГАСА.....	39
4.2 РАЗДВАЈАЊЕ ЕНЕРГЕТСКИХ ДЕЛАТНОСТИ И НЕЗАВИСНОСТ ОПЕРАТОРА.....	40
4.3 КАПАЦИТЕТИ ЗА ТРАНСПОРТ, ДИСТРИБУЦИЈУ И СКЛАДИШТЕЊЕ ПРИРОДНОГ ГАСА	40

4.3.1	Транспорт	40
4.3.2	Дистрибуција	43
4.3.3	Складиште	44
4.4	ОСТВАРЕНА ПОТРОШЊА И ИЗВОРИ СНАБДЕВАЊА ПРИРОДНИМ ГАСОМ	44
4.5	РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ТРАНСПОРТНОГ СИСТЕМА	45
4.5.1	Правила о раду транспортног система	46
4.5.2	Регулација цене приступа транспортном систему	46
4.5.3	Усклађеност са директивама ЕУ	47
4.5.4	Транспортоване количине природног гаса	47
4.5.5	Коришћење прекограничних транспортних капацитета	47
4.5.5.1	Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета	47
4.5.5.2	Додела капацитета на интерконективним водовима и управљање загушењима	47
4.5.6	Балансирање	48
4.6	РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА	48
4.6.1	Правила о раду дистрибутивног система	49
4.6.2	Регулација цене приступа дистрибутивном систему	49
4.6.3	Усклађеност са директивама ЕУ	49
4.6.4	Дистрибуирана количина природног гаса	49
4.6.5	Регулација цена за регулисано снабдевање природним гасом	50
4.7	ТРЖИШТЕ ПРИРОДНОГ ГАСА	53
4.7.1	Великопродајно тржиште	53
4.7.1.1	Заједничке активности на развоју тржишта у региону	53
4.7.2	Малопродајно тржиште	53
4.7.2.1	Испоручене количине природног гаса крајњим купцима	53
4.7.2.2	Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања	55
4.8	СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ПРИРОДНИМ ГАСОМ	55
4.8.1	Прогноза потрошње природног гаса	55
4.8.2	Пројекти за повећање сигурности снабдевања	55
5.	НАФТА И ДЕРИВАТИ НАФТЕ	57
5.1	СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ	57
5.1.1	Организациона и власничка структура нафтног сектора	57
5.1.2	Раздвајање енергетских делатности	57
5.2	КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРОИЗВОДЊУ И ТРАНСПОРТ	57
5.2.1	Производња нафте и деривата нафте	57
5.2.2	Транспорт нафте и деривата нафте	58
5.3	РЕГУЛАЦИЈА ТРАНСПОРТА НАФТЕ И НАФТНИХ ДЕРИВАТА	59
5.3.1	Правила о раду транспортног система	59
5.3.2	План развоја	59
5.3.3	Регулација цена приступа транспортном систему	59
5.4	ТРЖИШТЕ НАФТЕ И ДЕРИВАТА НАФТЕ	60
5.4.1	Великопродајно тржиште	60
5.4.2	Малопродајно тржиште	60
6.	ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА И ЗАШТИТА КУПАЦА	61
6.1	ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА	61
6.2	ЗАШТИТА КУПАЦА	61
6.2.1	Олакшице за обрачун електричне енергије за социјално угрожене купце у Србији	62
7.	ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ	65
7.1	ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ	65
7.1.1	Основни подаци о Агенцији	65
7.1.1.1	Оснивање и делокруг рада Агенције	65
7.1.1.2	Организација Агенције	67
7.1.1.3	Независност и одговорност	67
7.1.2	Активности Агенције у 2011. години	68
7.1.2.1	Регулација цена	68

7.1.2.2	Лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности	70
7.1.2.3	Надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса	72
7.1.3	Одлучивање по жалбама	73
7.1.4	Међународне активности	74
7.1.4.1	Атински процес и Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB)	74
7.1.4.2	Регионална асоцијација регулатора у енергетици (ERRA)	75
7.1.4.3	Европске интеграције	76
7.1.5	Остале активности	76
7.2	ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ	77
8.	САДРЖАЈ ТАБЕЛА	80
9.	САДРЖАЈ СЛИКА	81
10.	СКРАЋЕНИЦЕ И СТРАНИ ИЗРАЗИ	81

1. ПРЕДГОВОР

Усвајањем новог Закона о енергетици, процес промена у енергетском сектору је у 2011. години ушао у нову фазу.

Тим Законом је успостављена и обавеза Агенције да, поред извештаја о сопственом раду и финансијском пословању, доставља Народној скупштини Републике Србије и извештај о стању у енергетском сектору.

Извештај о енергетском сектору Србије садржи приказ: стања тржишта електричне енергије и природног гаса и делом нафте и нафтних деривата, сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом, активности у оквиру делатности од општег интереса и заштите купаца енергије. По структури и садржају, Извештај одговара и препорукама Савета европских енергетских регулатора (Council of European Energy Regulators - CEER).

Примена новог Закона подразумева прилагођавање постојећих и доношење нових подзаконских аката, тако да је, у складу са прелазним одредбама, у 2011. години примењиван углавном правни оквир успостављен претходним Законом. Пошто је ово први извештај о стању у енергетском сектору који се доставља Народној скупштини и први после ступања на снагу новог Закона, у њему су, у мери која је потребна за праћење садржаја Извештаја, нешто детаљније приказане одредбе Закона и промене које су из њега проистекле у енергетском сектору.

Током 2011. године остварено је уредно снабдевање електричном енергијом, природним гасом и дериватима нафте у Србији. Термоелектране су радиле поуздано, чиме је омогућено високо коришћење капацитета и повећање производње електричне енергије, тако да увоз електричне енергије, и поред мање производње хидроелектрана због дуготрајно неповољних хидролошких услова, није био значајан. Рад подземног складишта природног гаса са повећаним капацитетом, знатно је допринео сигурности снабдевања гасом.

Промене на светским енергетским тржиштима су имале неповољан утицај на енергетику Србије.

У 2011. години цена сирове нафте је била већа за преко 30% него у претходној години, што је за последицу имало и одговарајући раст цена природног гаса у Европи, па и за Србију.

Новим Законом се у правни систем Србије у целини преносе одредбе такозваног Другог пакета прописа Европске уније о унутрашњем тржишту енергије. Циљ је да се енергетски сектор учини рационалнијим и трошковно ефикаснијим, да се ефикасније регулишу монополске делатности, а омогући деловање тржишта на националном, али пре свега регионалном и паневропском простору, на начин који обезбеђује одржив дугорочни развој, на добробит купаца енергије. Надлежности Агенције су проширене и прецизиране и тиме је на њу пренет велики део одговорности у регулацији тржишта. Министарски савет Енергетске заједнице је у јесен 2011. донео одлуку о примени такозваног Трећег пакета и очекује се нови корак у прилагођавању регулативе прописима Европске уније.

Агенција је од оснивања настојала да гради, јача и одржава висок ниво сопствених професионалних капацитета. Данас је то још важније, имајући у виду неопходност да се што ефикасније одговори на изазове и надлежности уграђене у нови Закон, као и међународне обавезе. Агенција је имала запажену улогу и у институцијама Енергетске заједнице, а пружала је и подршку институцијама државе у активностима на међународном и националном нивоу.

У 2012. годину су пренета нека отворена стратешка питања која ће битно одређивати услове пословања и начин функционисања енергетике и енергетских тржишта у наредним годинама.

Примена Уговора о Енергетској заједници подразумева и постепено, прилагођено друштвеном богатству, прихватање политике Европске уније, али и глобалних механизма, у домену одрживог развоја, односно климатских промена, повећања удела обновљиве енергије и енергетске ефикасности.

Нова Стратегија развоја енергетике би требало да учини извеснијим услове дугорочне енергетске стабилности и принципе прилагођавања енергетике Србије глобалним и европским захтевима на начин који ће бити најповољнији за купце и доприносити економском развоју. Енергетска предузећа морају што пре, на истим основама, донети планове развоја.

Овим се омогућава да се успостави и дугорочнија политика цена и отклоне затечени дебаланси и обезбеди амбијент који ће бити довољно стабилан и подстицајан за инвестирање. Најважнији предуслов томе је успостављање ефикасног механизма заштите социјално угрожених купаца енергије.

Савет Агенције за енергетику Републике Србије

мај 2012.

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ
У ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ

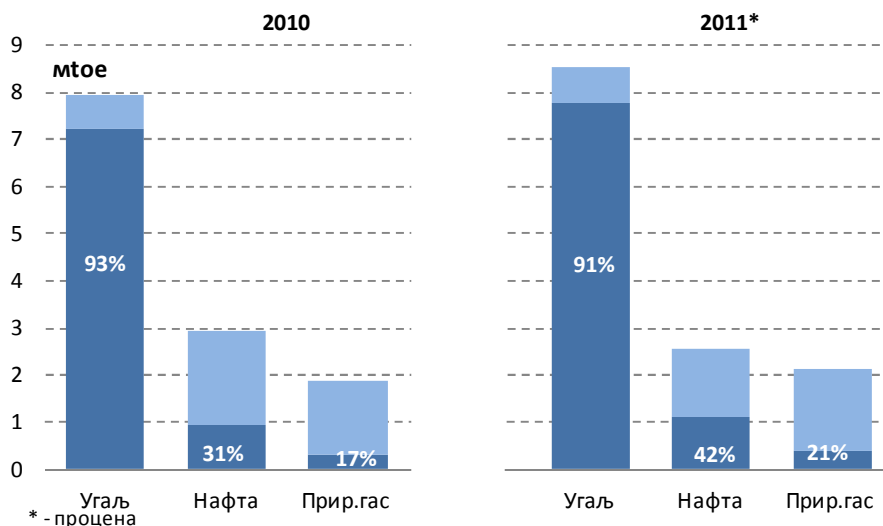

2. ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ

2.1 Енергетске потребе Србије

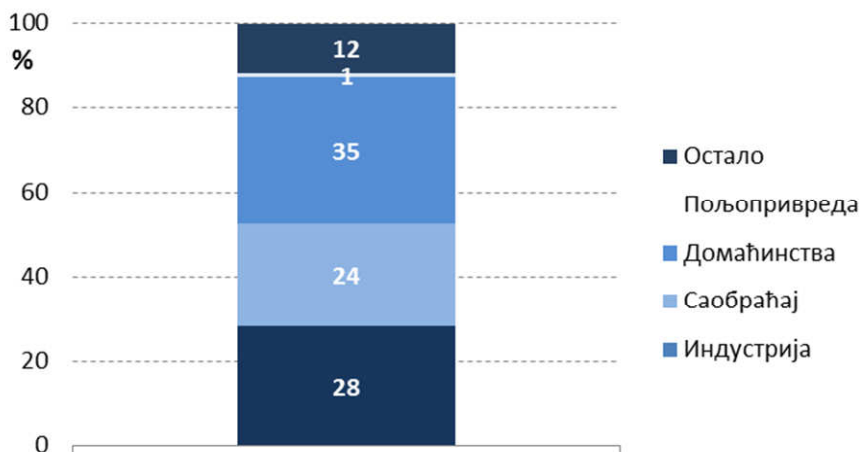
У Извештају су приказане потребе за укупном енергијом у 2010. години и процена за 2011. годину.¹

Потрошња укупне примарне енергије у Србији без Косова и Метохије (КиМ) у 2010. години је била 15,5 милиона тона еквивалентне нафте (mtoe), а процењује се да је у 2011. години била 16,2 mtoe. Увозна зависност у 2010. години је била 33,6%, а у 2011. нешто мања. Од приказаних извора примарне енергије на слици 2-1, највеће учешће домаће производње има угаљ.

Слика 2-1: Потрошња и удео домаће производње примарне енергије у 2010 и 2011.

Потрошња укупне финалне енергије у Србији је 2010. била 8,9 mtoe, а процењује се да је у 2011. била 9,3 mtoe. Највеће учешће у потрошњи финалне енергије имају домаћинства, па индустрија и саобраћај.

Слика 2-2: Учешће у финалној потрошњи енергије у 2010.

2.2 Стање на тржиштима електричне енергије и природног гаса у 2011.

Доношењем новог Закона о енергетици, стичу се услови да се настави са реформама, посебно у електроенергетском и гасном сектору. Примена новог Закона подразумева прилагођавање постојећих и доношење нових подзаконских аката у предвиђеним роковима, тако да су у 2011. години, уз одређене изузетке, углавном биле у примени одредбе претходног Закона, у складу са прелазним одредбама. У овом Извештају је првенствено приказано стање у складу са одредбама новог Закона, али је наглашено у којој се мери још увек радило према прелазним одредбама.

¹ Енергетски биланс Републике Србије за 2012. годину

2.2.1 Отвореност тржишта електричне енергије и природног гаса

Право на снабдевање по регулисаним ценама су током 2011. године имали сви купци електричне енергије и природног гаса.

Право на слободни избор снабдевача на тржишту су имали сви купци електричне енергије и природног гаса који нису домаћинства. Потенцијално, тиме је отворено 49% тржишта електричне енергије и 90% тржишта природног гаса, а остатак ће бити отворен од 01. јануара 2015. године, када и домаћинства буду могла да се снабдевају на слободном тржишту.

Право куповине на слободном тржишту су користили само купци природног гаса, док за електричну енергију није било интересовања, јер је регулисана цена Јавног предузећа Електропривреда Србије (ЈП ЕПС) била повољнија од тржишне.

Десетак великих купаца је куповало гас по уговореним ценама, углавном од ЈП Србијасгас као трговца на слободном тржишту и још једног трговца. Ово је било могуће у условима некомплетне регулативе, јер је у питању био мали број купаца и зато што је ЈП Србијасгас у одсуству правила рада, утврдио у оквиру јавног предузећа расподелу овлашћења међу енергетским делатностима и односе са другим трговцем на слободном тржишту. По слободно уговореним ценама, у 2011. години је купљено 33,5%, а у 2010. години 46,4% укупно утршеног гаса.

Динамика даљег отварања тржишта је утврђено Законом. Од 1. јануара 2013. године ће се смањивати број купаца који имају право на регулисану цену. Право на јавно снабдевање ће имати:

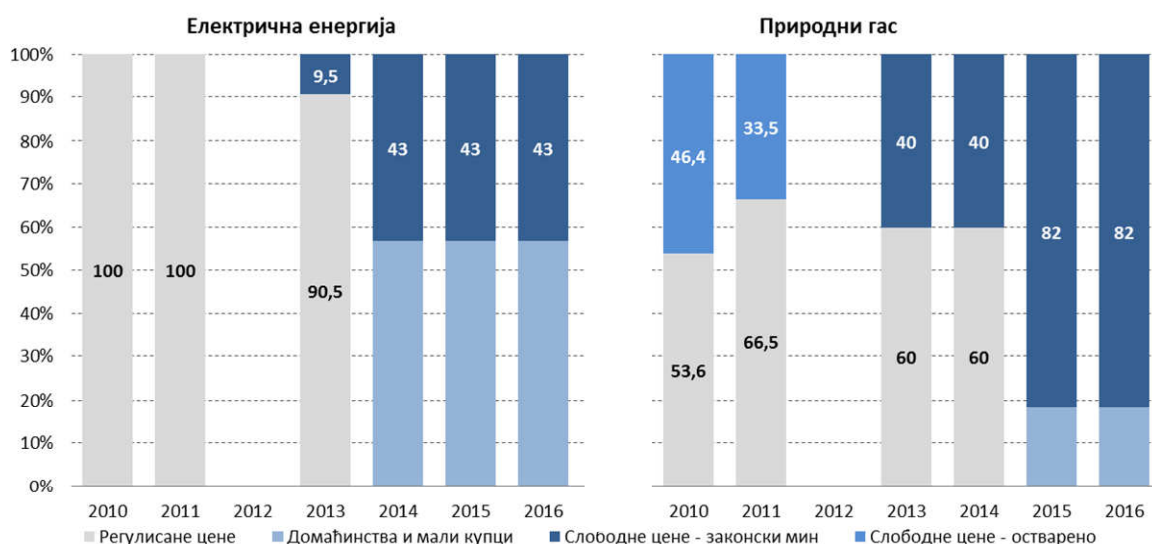
- од 1. јануара 2013. године, крајњи купци електричне енергије, односно природног гаса чији су објекти прикључени на дистрибутивни систем (купци прикључени на преносни/транспортни систем ће морати да купују на тржишту);
- од 1. јануара 2014. године само домаћинства и мали купци² електричне енергије;
- од 1. јануара 2015. године само домаћинства и мали купци природног гаса.

Купац који остане без слободно изабраног снабдевача, имаће право:

- ако је домаћинство или мали купац - да се врати на јавно снабдевање;
- остали купци - на резервно снабдевање, под условима из Закона, до 01. јануара 2015. године за електричну енергију и до 01. јануара 2016. године за природни гас, али најдуже на 60 дана.

Купцу који нема снабдевача, оператор система на који је прикључен је дужан да обустави испоруку електричне енергије, односно природног гаса.

На слици 2-3 је приказана отвореност тржишта електричне енергије и природног гаса у периоду 2010-2011. и Законом предвиђена динамика отварања у периоду 2013-2016. године. Од 2013. године ће се тржиште отварати динамиком приказаном на слици 2-3, с тим што ће и домаћинства и мали купци имати могућност (без обавезе) да од 2015. купују на слободном тржишту.

Слика 2-3: Отварање тржишта електричне енергије и природног гаса

² мали купци електричне енергије или природног гаса су крајњи купци (правна лица и предузетници) који имају мање од 50 запослених, укупан годишњи приход у износу до 10 милиона евра у динарској противвредности и чији су сви објекти прикључени на дистрибутивни систем електричне енергије напона нижег од 1 kV, односно на дистрибутивни систем природног гаса.

2.2.2 Услови за функционисање тржишта

Део докумената који су неопходни за функционисање тржишта је већ донет, као што су:

- правилник о условима за издавање, измену и одузимање лиценце за обављање енергетске делатности;
- правила о раду система за пренос (примењује се од 2008. године) и за дистрибуцију електричне енергије (у примени од почетка 2010. године);
- правила за расподелу прекограничних преносних капацитета, која су примењена за 2012. годину (до тада су сваке године доношена привремена правила);
- методологије за одређивање цене приступа систему за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт и дистрибуцију природног гаса;
- методологије за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт и дистрибуцију природног гаса.

Цене коришћења преносног система су регулисане од 2008. године, а дистрибутивних система електричне енергије од марта 2010. године за свих 5 дистрибуција.

Цене коришћења транспортног система природног гаса су регулисане од 2008. године, а дистрибутивних система природног гаса од 2009. године.

У припреми су правила и методологије (претходним Законом нису били утврђени рокови за доношење неких аката и енергетски субјекти их нису донели) којима ће се испунити сви услови за несметано функционисање тржишта:

- правила о раду тржишта електричне енергије;
- правила о раду система за транспорт природног гаса, која садрже и неопходна правила тржишта природног гаса;
- правила о раду система за дистрибуцију природног гаса;
- правила о промени снабдевача;
- правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- методологије за одређивање цене електричне енергије и цене природног гаса за јавно снабдевање.

Доношењем новог Закона створили су се услови да се настави рад на правилима о раду тржишта електричне енергије, тако да се очекује њихово доношење у законском року.

ЈП Србијас, уз помоћ консултаната кога финансира Европска унија (ЕУ), припрема Правила о раду транспортног система природног гаса и очекује се њихово доношење. Након завршетка ових правила, радиће се на правилима о раду дистрибутивног система, најпре оператор дистрибутивног система ЈП Србијас, а затим и сви други оператори.

Правила о раду система за складиштење природног гаса, у складу са Законом, доноси оператор складишта природног гаса, а Агенција на њих даје сагласност. Приступ постојећем складишту није регулисан, па се није приступило изради овог документа.

Агенција ће донети Правила о промени снабдевача и методологије за одређивање цене електричне енергије и цене природног гаса за јавно снабдевање у законском року и Правила рада организованог тржишта електричне енергије у року који је неопходан за његово успостављање.

2.2.3 Регулисане и слободне цене енергије и енергената

Иако је велики број компанија добио лиценце за трговину на велико електричном енергијом (50) и природним гасом (17), није било значајног напретка у развоју слободног тржишта електричне енергије и природног гаса. На тржишту на велико за домаће потребе доминирају два државна јавна предузећа, ЈП ЕПС и ЈП Србијас.

Тржиште на мало је, такође, углавном регулисано, јер велики број купаца који су имали право, није био заинтересован за снабдевање на слободном тржишту.

2.2.4 Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом

Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом у 2011. години је била задовољавајућа. Услови за сигурно снабдевање су бољи за електричну енергију јер се она производи на бази домаћих ресурса и веома мали део се увози у периодима најнижих температура. Потребне за гасом се углавном задовољавају увозом и то само једном конекцијом преко Мађарске.

До сада није постојала изричита обавеза интегралног сагледавања сигурности снабдевања. Углавном су анализирани поједини сегменти и њихова међусобна зависност и на основу тога су прављени планови даљег развоја подсистема, а укупна енергетска политика је утврђивана стратегијом развоја енергетике и програмским документима.

Законом је предвиђен низ активности државних органа на обезбеђивању краткорочне и дугорочне сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом:

- Министарство надлежно за послове енергетике сваке године припрема извештај о сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом и објављује га на интернет страници министарства. Извештај садржи прогнозу сигурности снабдевања за наредних пет до петнаест година. Анализирају се: прогнозирана потрошња, планирана производња и начин обезбеђивања недостајућих количина; поузданост рада преносног и дистрибутивног система електричне енергије и транспортног, дистрибутивног и складишног система природног гаса; обим и квалитет одржавања тих система; план инвестиција, укључујући и интерконективне водове; национални, регионални и европски циљеви одрживог развоја; ефекти међународних пројеката; разноврсност примарних извора за производњу електричне енергије; услови уговора о дугорочном снабдевању гасом, а посебно у преосталом периоду њиховог важења, као и степен ликвидности тржишта гаса; мере подстицаја за нове инвестиције у истраживање, производњу, транспорт и складиштење природног гаса.
- Влада ближе прописује услове испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као и мере које се предузимају у случају да је угрожена сигурност испоруке електричне енергије и природног гаса купцима услед поремећаја у раду енергетског система или поремећаја на тржишту;
- У случају када је угрожена сигурност снабдевања купаца или рада енергетског система због недовољне понуде на тржишту енергије или наступања других ванредних околности, Влада прописује мере ограничења испоруке електричне енергије, односно природног гаса или посебне услове увоза или извоза појединих врста енергије, начин и услове за образовање и контролу цена, обавезу испоруке само одређеним корисницима или посебне услове обављања енергетских делатности уз минимални поремећај тржишта енергије у окружењу;
- Посебне мере се предвиђају за природни гас, те у том смислу, Влада доноси:
  - Превентивни акциони план, ради обезбеђивања сигурности снабдевања природним гасом, који садржи процену ризика у погледу остваривања сигурности снабдевања и мере за ублажавање утврђених ризика које се односе на потребан транспортни капацитет којим би се задовољила укупна потражња и обезбедило снабдевање одређених група крајњих купаца природног гаса и
  - Кризни план којим се утврђују мере, енергетски субјекти који ће бити задужени за обезбеђивање сигурности рада транспортног система и сигурности снабдевања одређених група крајњих купаца, количине и капацитете природног гаса, у случају опште несташице природног гаса.

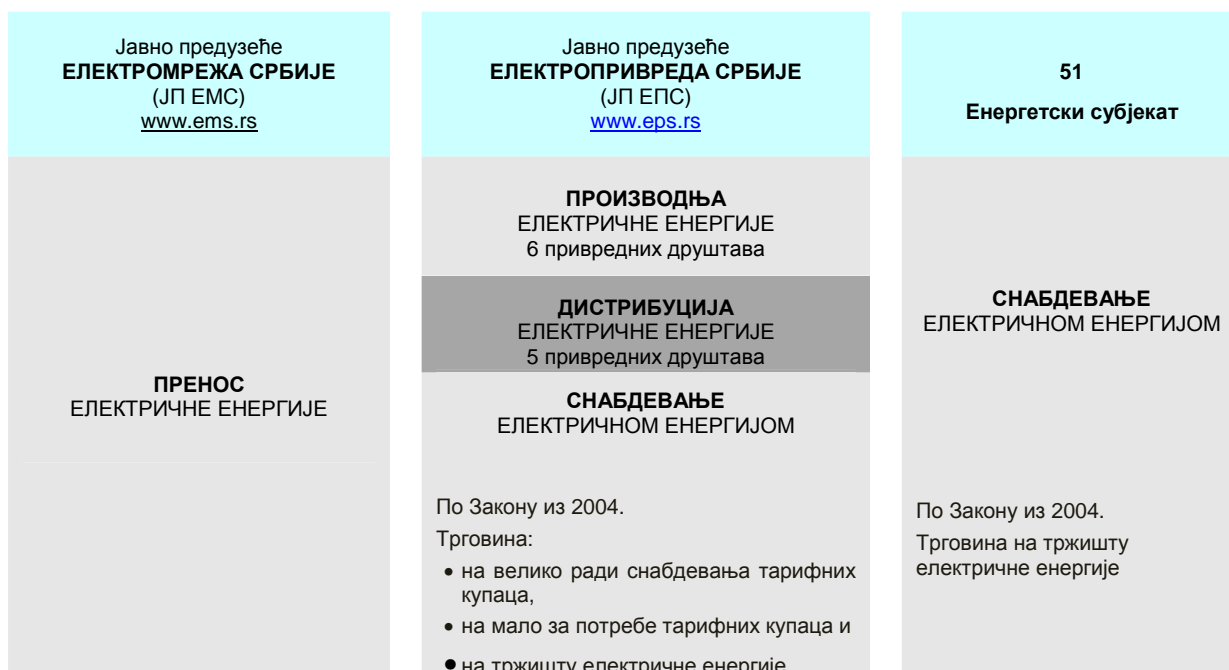

3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

3.1 Структура сектора и капацитети

3.1.1 Организациона и власничка структура сектора електричне енергије

Постојећа структура електроенергетског сектора настала је 2005. године раздвајањем и унутрашњом реорганизацијом јединственог вертикално интегрисаног ЈП ЕПС, након доношења Закона о енергетици 2004. године. Структура електроенергетског сектора крајем 2011. године, приказана је на слици 3-1. Како је нови Закон усвојен у августу 2011, неке делатности су до краја 2011. обављане по претходном Закону, у складу са прелазним одредбама новог Закона.

Слика 3-1: Организациона структура електроенергетског сектора

Одлуком Владе Републике Србије 01. јула 2005. године, формирана су два јавна предузећа:

- ЈП ЕПС, вертикално интегрисано предузеће са 11 привредних друштава у којима се обављају енергетске делатности: производња електричне енергије, производња топлотне енергије у електранама-топланама (комбинованим процесима производње), дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом (оператор ДС), трговина на тржишту електричне енергије; трговина електричном енергијом ради снабдевања тарифних купаца и трговина на мало за тарифне купце (лиценце за трговину су до краја 2011. године још увек важиле по Закону из 2004. године, у складу са прелазним одредбама Закона);
- Електромрежа Србије (ЈП ЕМС), за пренос електричне енергије, управљање преносним системом и организовање тржишта електричне енергије.

Оба предузећа су 100% у државном власништву.

Од 1999. године, део електроенергетског система који се налази на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија (КиМ) је под управом УНМИК-а.

ЈП ЕПС снабдева крајње купце који нису на тржишту по регулисаним ценама, сагласно Закону.

Пет оператора дистрибутивних система послују као део привредних друштава за дистрибуцију у оквиру вертикално интегрисаног предузећа ЈП ЕПС. Како је на сваку од 5 дистрибутивних система прикључено више од 100.000 купаца, снабдевање крајњих купаца се мора правно раздвојити од оператора система, за шта је законски рок 01.10.2012. године, те су започете припреме за њихово раздвајање.

3.1.2 Раздвајање електроенергетских делатности и независност оператора

Раздвајање мрежних делатности преноса и дистрибуције електричне енергије, које представљају природне монополе, од производње, трговине и снабдевања, које су тржишног карактера, представља један од кључних елемената тржишних реформи.

Пренос електричне енергије и управљање преносним системом су 2005. године издвојени у посебно предузеће ЈП ЕМС.

У оквиру ЈП ЕПС, производња електричне енергије је издвојена у пет привредних друштава. Дистрибуција електричне енергије се такође обавља у пет привредних друштава, која обављају и делатност снабдевања електричном енергијом тарифних купаца. Раздвојени су рачуни на делатности дистрибуције и снабдевања, али има различитих приступа по привредним друштвима у критеријумима за раздвајања средстава и радне снаге. Законом је предвиђено раздвајање оператора система и снабдевања у погледу правне форме, што је и обавеза из Уговора о Енергетској заједници. Током 2011. су започете активности на раздвајању ових делатности, тако да се у 2012. очекује да оне буду и окончане у складу са Законом и да као посебни енергетски субјекти буду формиран оператор дистрибутивног система и снабдевач крајњих купаца. Законом је дефинисан и низ мера које треба да омогуће независност оператора дистрибутивног система, посебно у погледу доношење одлука о средствима потребним за управљање. Матично привредно друштво ће моћи само да одобрава годишње финансијске планове оператору система и одређује границе задужености, али не и да издаје упутства за свакодневни рад.

Трговином електричном енергијом на слободном тржишту се бави матично предузеће ЈП ЕПС.

Табела 3-1: Раздвајање енергетских делатности

	Пренос	Дистрибуција/ производња	Дистрибуција /снабдевање
	ДА/НЕ	ДА/НЕ	ДА/НЕ
Власничко раздвајање	ДА	НЕ	НЕ
Раздвајање у погледу правне форме	ДА	ДА	НЕ
Посебно седиште	ДА	ДА	НЕ
Посебна интернет- презентација	ДА	ДА	НЕ
Раздвојени рачуни	-	ДА	ДА
Ревизија раздвојених рачуна	-	НЕ	НЕ
Објављивање раздвојених финансијских извештаја	-	ДА	НЕ
Посебни управљачки органи без руководиоца из других енергетских делатности	ДА	ДА	НЕ

3.1.3 Капацитети за производњу, пренос и дистрибуцију

3.1.3.1 Производња

Укупна нето инсталисана снага електрана ЈП ЕПС-а је 8.379 MW, укључујући мале хидроелектране и електране на територији Косова и Метохије (КиМ), које су под јурисдикцијом УНМИК. У термоелектранама на лигнит је инсталисано 5.171 MW у хидроелектранама 2.835 MW, у термоелектранама-топланама на природни гас или мазут 353 MW и у оквиру 13 малих хидроелектрана 19,8 MW. Лигнит за термоелектране се производи у површинским коповима, који су у саставу ЈП ЕПС.

Укупна нето инсталисана снага електрана ЈП ЕПС-а ван КиМ, укључујући и мале хидроелектране, је 7.203 MW (табела 3-2), са структуром приказаном на слици 3-2. У термоелектранама (ТЕ) и термоелектранама – топланама (ТЕ-ТО) је 55%, а у хидроелектранама (ХЕ), укључујући и мале ХЕ, је 40% снаге. У саставу ХЕ ЈП ЕПС-а је и једна реверзибилна ХЕ снаге 2 x 307 MW, која је веома битна за управљање системом. Снага 13 малих ХЕ у саставу ЈП ЕПС је 19,8 MW.

Ови капацитети су распоређени у пет привредних друштава која имају лиценцу за производњу електричне енергије: ПД ХЕ Ђердап д.о.о, ПД Дринско-Лимске ХЕ д.о.о., ПД Панонске ТЕ-ТО д.о.о., ПД ТЕ Никола Тесла д.о.о. и ПД ТЕ и копови Костолац д.о.о. Мале ХЕ се налазе у оквиру привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије Електросрбија д.о.о. и Југоисток д.о.о.

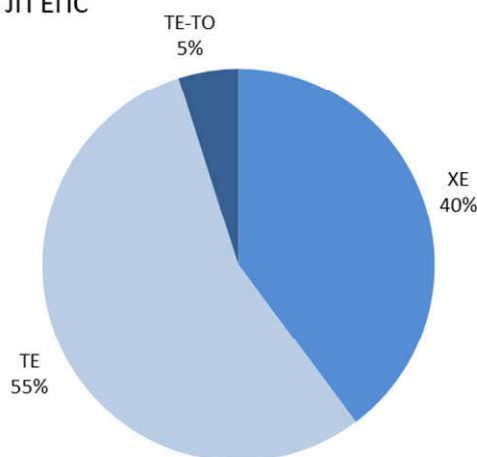
ЈП ЕПС управља и радом две електране које нису у његовом власништву, укупне снаге 374 MW. На мрежу електродистрибуција је прикључено и 32 мале ХЕ укупне инсталисане снаге 58,9 MW, које такође нису у власништву ЈП ЕПС-а. Ово су мале електране које су активне, производе електричну енергију и пласирају је у дистрибутивни систем. Поред ових постоје и електране које су изграђене за сопствене потребе купаца, које су повезане са дистрибутивном мрежом, али не раде или не пласирају електричну енергију у мрежу. Најчешће се ради о бившим великим индустријским предузећима која имају сопствене капацитете за производњу електричне енергије, али их не користе или користе као резерву.

Табела 3-2: Капацитети за производњу електричне енергије у 2011. (без КиМ)

Технологија	Инсталисана снага MW
Хидроелектране	2.835
Термоелектране (угаљ)	3.936
Термоелектране – топлане (гас, мазут)	353
Гасне електране	-
Нуклеарне електране	-
Остало (обновљиви извори) - мале електране ЈП ЕПС	20
Мале електране - независни произвођачи	59
УКУПНА ИНСТАЛИСАНА СНАГА	7.203

Носиоци лиценце за производњу су и ПД за дистрибуцију електричне енергије Електросрбија д.о.о, ПД за дистрибуцију електричне енергије Југоисток д.о.о, предузеће Милан Благојевић-Наменска а.д. Лучани, који су добили лиценце пре 2011, док су у 2011. лиценце за производњу добили ALLTECH SERBIA ферментациона индустрија а.д. Сента, GREEN WASTE д.о.о. Београд и ECO ENERGO GROUP д.о.о. Нови Београд. Сви они располажу малим производним објектима прикљученим на дистрибутивну мрежу.

Учешће у снази ЈП ЕПС

Слика 3-2: Структура производних капацитета ЈП ЕПС у 2011. (без КиМ)

3.1.3.2 Пренос

Преносни систем, без КиМ, се састоји од 28 трансформаторских станица 400/х и 220/х kV/kV инсталисане снаге 13.283 MVA (од чега је 25 трафостаница инсталисане снаге 12.981 MVA у власништву ЈП ЕМС), 8 разводних постројења и водова напона 400, 220 и 110 kV укупне дужине од 9.432 km (од чега је 8.991 km далековода у власништву ЈП ЕМС). У власништву ЈП ЕМС је и 57 трансформаторских станица 110/х kV/kV, које до краја 2012. године треба да буду предате привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије.

Табела 3-3: Преносни систем ЈП ЕМС на крају 2011. (без КиМ)

Елемент преносног система	Јединица мере	
Дужина мреже по напонским нивоима (km)	km	8.992
400 kV	km	1.514
220 kV	km	1.882
110 kV	km	5.596
Број трансформатора		54
Број трафостаница и разводних постројења		33
Број интерконективних водова (активних)		25 (24)

3.1.3.3 Дистрибуција

Делатност дистрибуције електричне енергије на територији Републике Србије без Косова и Метохије, се обавља у оквиру пет привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије – ПД Електровојводина д.о.о. Нови Сад, ПД Електродистрибуција Београд д.о.о. Београд, ПД Електросрбија д.о.о. Краљево, ПД Југоисток д.о.о. Ниш и ПД Центар д.о.о. Крагујевац. Дистрибутивни систем, без територије Косова и Метохије, се састоји од око 153.000 km дистрибутивних водова, напонског нивоа 110, 35, 20, 10 и 0,4 kV и 34.881 трансформаторска станица укупне инсталисане снаге 29.155 MVA, којима се електрична енергија дистрибуира до крајњих купаца.

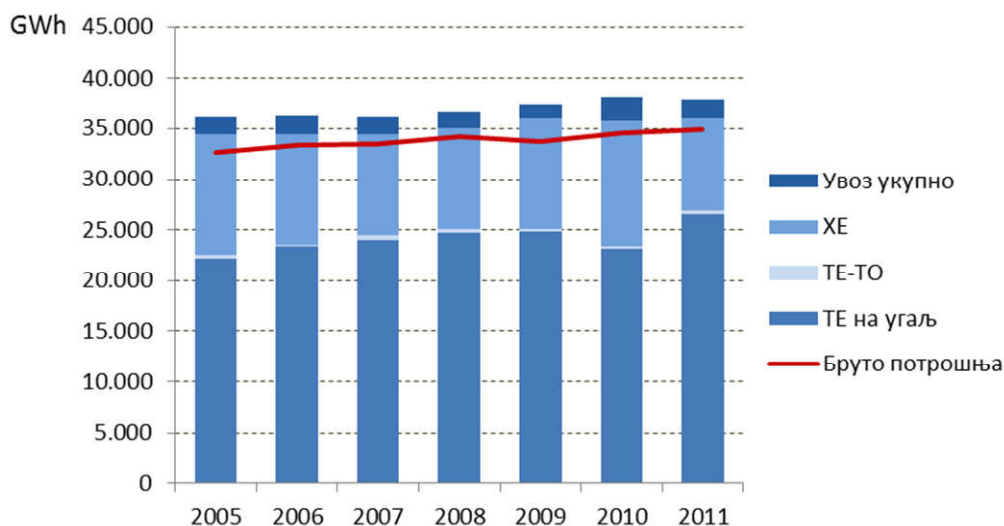
У власништву привредних друштава је 33.286 трансформаторских станица укупне инсталисане снаге 24.968 MVA и око 147.500 km дистрибутивних водова свих напонских нивоа чија је структура дата у табели 3-4. До краја 2012. године, привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије треба да преузму од ЈП ЕМС 57 трафостаница 110/x kV/kV.

Табела 3-4: Дужина дистрибутивних водова на крају 2011. (без КиМ)

Напонски ниво	Дистрибутивно привредно друштво					km
	Електро-војводина	ЕДБ	Електросрбија	Југоисток	Центар	Укупно
110 kV	0	31	213	116	115	465
35 kV	1.366	984	2.107	1.686	706	6.849
20 kV	7.219	0	1.491	0	0	8.711
10 kV	710	4.314	11.742	9.337	3.923	30.026
0,4 kV	13.605	11.383	44.787	19.487	12.155	101.437
Укупно	22.900	16.712	60.341	30.635	16.899	147.488

3.2 Остварена потрошња и производња

После десетогодишње стагнације и повремениг пада производње током деведесетих година, ЈП ЕПС је од 2000. године успео да повећа производњу из постојећих капацитета за око 30%. У 2011. години, производња хидроелектрана је била испод просека, због неповољне хидролошке ситуације, тако да је у хидроелектранама произведено за 25% мање електричне енергије него у 2010. години. Због тога су термоелектране имале рекордну производњу која је за 14% била већа у односу на претходну годину, док су термоелектране-топлане произвеле за скоро 85% више.

Слика 3-3: Производња, увоз и бруто потрошња у Србији (без КиМ)

У 2011. години, у електранама које су повезане на преносни и дистрибутивни систем у Србији, остварена је производња од 36.061 GWh. Од тога су термоелектране на угаљ произвеле 73,4%, хидроелектране 25,4%, термоелектране-топлане 1,1% и остале, углавном мале електране повезане на дистрибутивни систем. 0,1%.

Слика 3-4: Структура производње у 2011. (без КиМ)

Табела 3-5: Производња и потрошња електричне енергије у периоду 2005 – 2011. (без КиМ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ПРОИЗВОДЊА (GWh)							
Хидроелектране	11.924	10.850	9.930	10.011	11.045	12.420	9.145
Термоелектране на угљ	22.138	23.361	24.016	24.661	24.880	23.162	26.462
Термоелектране-топлане	382	180	483	367	139	222	408
Остале електране	57	53	40	40	48	61	46
Производња укупно	34.501	34.444	34.469	35.079	36.112	35.865	36.061
Остало (УНМИК)	1	21	88	0	44	93	184
УВОЗ							
Увоз електричне енергије	662	853	792	616	121	755	1.106
Дугорочни уговор са ЕП ЦГ	1.024	993	647	797	1.116	1.463	630
Годишњи уговори	3	0	249	121	85	86	64
Увоз укупно	1.689	1.846	1.688	1.534	1.322	2.304	1.800
УКУПНО РАСПОЛОЖИВО	36.191	36.311	36.245	36.613	37.478	38.262	38.045
Извоз електричне енергије	1.076	812	249	173	1.442	1.286	764
Дугорочни уговор са ЕП ЦГ	1.285	1.201	1.235	1.220	1.184	1.204	1.210
Годишњи уговори	16	23	246	115	94	69	90
Извоз укупно	2.377	2.036	1.730	1.508	2.720	2.559	2.064
Потребе пумпања	962	852	864	878	903	1.049	860
Остало (УНМИК)	169	99	133	59	71	145	199
Бруто потрошња	32.683	33.324	33.518	34.168	33.784	34.509	34.928
Губици у преносној мрежи	1.423	1.295	1.286	1.224	1.106	1.065	1.096
Губици у дистрибутивној мрежи	4.225	4.434	4.583	4.671	4.864	4.957	4.747
Укупни губици	5.648	5.729	5.869	5.895	5.970	6.022	5.843
Губици у односу на бруто потрошњу	17,3%	17,2%	17,5%	17,3%	17,7%	17,5%	16,7%
Финална потрошња	27.035	27.595	27.649	28.273	27.814	28.487	29.085

3.3 Регулација оператора преносног система

Оператор преносног система је ЈП ЕМС, који има лиценцу за обављање енергетских делатности преноса и управљања преносним системом и организовања тржишта електричне енергије (оператор тржишта).

Оператор преносног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад преносног система и квалитет испоруке електричне енергије;
- управљање преносним системом на начин који обезбеђује сигурност испоруке електричне енергије;
- недискриминаторски и економичан приступ преносном систему;
- развој преносног система којим се обезбеђује дугорочна способност преносног система да испуни рационалне захтеве за пренос електричне енергије;
- координиран рад преносног система Републике Србије са преносним системима у интерконекцији, односно са дистрибутивним системима у Републици Србији;
- балансирање система и обезбеђење системских услуга у преносном систему;
- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- исправност и поузданост мерења електричне енергије на местима примопредаје у и из преносног система и
- организовање и администрирање тржишта електричне енергије из своје надлежности.

и дужан је да:

- одржава и развија преносну мрежу;
- донесе правила о раду преносног система;
- донесе правила о раду тржишта електричне енергије;
- донесе правила за расподелу прекограничних преносних капацитета;
- донесе план развоја преносног система за период од најмање десет година усклађен са планом развоја дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца;
- донесе програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања који садржи мере којима се спречава дискриминаторско понашање, дефинишу обавезе запослених и правила понашања, одређује лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма и редовно извештава о спровођењу донетих мера;
- набави енергију за надокнаду губитака у преносној мрежи на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације;
- обезбеди системске услуге на принципу минималних трошкова, транспарентности и недискриминације;
- прати сигурност снабдевања и Министарству доставља податке за извештај о сигурности снабдевања;
- донесе одлуку о цени за приступ преносном систему;
- утврђује цену електричне енергије за потребе балансирања система у складу са правилима о раду тржишта електричне енергије;
- не прави дискриминацију између корисника преносног система или група корисника система;
- примењује правила релевантних европских асоцијација оператора преносног система чији је члан;
- корисницима преносног система пружа информације за ефикасан приступ систему на принципима транспарентности и недискриминације;
- обезбеди поверљивост комерцијално осетљивих информација добијених током обављања делатности и да информације које могу обезбедити предност на тржишту објављује на недискриминаторан начин;
- прикупља и објављује податке и информације везане за транспарентност и праћење тржишта електричне енергије, а нарочито: десетогодишњи план развоја преносне мреже, укупне остварене и прогнозиране вредности потрошње, годишње планове ремонта преносних капацитета чији је утицај на расположив прекогранични преносни капацитет већи од 100 MW, прогнозиране вредности расположивог прекограничног капацитета, захтевани, додељени и укупно пријављени прекогранични преносни капацитет, цену последње прихваћене понуде у процесу доделе прекограничног преносног капацитета и друге податке у складу са правилима о раду преносног система и обавезама преузетим чланством у релевантним европским асоцијацијама оператора преносног система;
- користи објекте преносног система у складу са техничким прописима;
- предузима прописане мере безбедности у току коришћења преносног система и других капацитета који су у функцији преносног система;
- предузима мере за повећање енергетске ефикасности и заштиту животне средине;
- размењује информације неопходне за безбедно и сигурно функционисање система са другим операторима система;
- утврђује техничко-технолошке услове за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- Агенцији доставља податке и документацију потребну за регулацију цена;
- издаје гаранцију порекла и води регистар издатих гаранција порекла и

- уређује друга питања неопходна за рад преносног система.

Сагласност на План развоја оператора преносног система даје Агенција, почев од 2012. године.

3.3.1 Правила о раду преносног система

Маја 2008. године почела је примена Правила о раду преносног система ЈП ЕМС, на које је претходно Агенција дала сагласност. Овим Правилима уређују се технички аспекти рада преносног система и односи између ЈП ЕМС као енергетског субјекта одговорног за пренос електричне енергије и управљање преносним системом и корисника тог система. Правила су објављена и на интернет страницама ЈП ЕМС и Агенције.

ЈП ЕМС је иницирао измену Правила о раду система за пренос електричне енергије. На основу предлога ЈП ЕМС, стручни тимови ЈП ЕМС и Агенције су током 2011. године усагласили нацрт за измене и допуне три поглавља: Опште одредбе, Технички услови за прикључење на преносни систем и Приступ преносном систему. У складу са законским овлашћењима, Агенција је 29.12.2011. донела одлуку о давању сагласности на измене и допуне Правила о раду преносног система.

3.3.2 Регулација цене приступа систему за пренос електричне енергије

Регулисане цене приступа, односно коришћења преносног система су први пут примењене 01. јануара 2008. године, након сагласности Владе Републике Србије. Цене које су у примени од априла 2011. године приказане су у табели 3-6.

Табела 3-6: Цене коришћења преносног система

Тарифни елемент	Тарифни став	Јединица мере	динара
			Цена 01.04.2011.
Снага	обрачунска снага	kW	55,1222
	прекомерно преузета снага	kW	110,2445
Активна енергија	виши дневни	kWh	0,2166
	нижи дневни	kWh	0,1083
Реактивна енергија	реактивна енергија	Kvarh	0,1421
	прекомерно преузета реактивна енергија	Kvarh	0,2842

У складу са Законом, Агенција је припремила нову Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије. Организована је стручна расправа са операторима и корисницима система и током 2012. године ће ова методологија бити усвојена.

3.3.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Рад оператора преносног система је усклађен са директивом 2003/54/ЕС, како је приказано у табели 3-7.

Табела 3-7: Усклађеност рада ЈП ЕМС са захтевима члана 9 Директиве 2003/54/ЕС

Обавезе оператора система (члан 9 Директиве 2003/54/ЕС)	Тарифни систем	Методологија (цене прикључења)	Правила рада	План развоја
Обезбеђивање дугорочне способности система да испуни разумне захтеве за пренос електричне енергије	ДА	ДА	ДА	ДА
Допринос сигурности снабдевања одговарајућим преносним капацитетима и поузданошћу система	ДА	-	ДА	ДА
Управљање токовима енергије у систему, уважавајући размене са другим повезаним системима. Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада електроенергетског система. Он је такође обавезан да пружи све системске услуге уколико их не пружа други преносни систем с којим је повезан	-	-	ДА	-
Обезбеђивање довољно информација за сигуран и ефикасан рад, координисан развој и могућност заједничког рада узајамно повезаних система оператора другог преносног система са којим је повезан	-	-	ДА	ДА
Недискриминација између корисника или група корисника система, нарочито не у корист предузећа са којим је повезан	ДА	ДА	ДА	-
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	-	-	ДА	-

3.3.4 Пренете количине електричне енергије

У табели 3-8 је дат приказ пренете електричне енергије у 2011. у односу на билансом планиране количине за 2011. и остварење у претходној, 2010. години. Није било значајних промена у односу на 2010. годину.

Остварени транзит електричне енергије у 2011, рачунат као нижа вредност средње сатне електричне енергије која је ушла, односно изашла из преносног система преко интерконективних далеководова, износи 5.368 GWh. Износ транзита по месецима дат је у табели 3-9.

Табела 3-8: Основни показатељи остварења плана преноса

	Биланс		Остварено			Остварено (%)	
	2011. без КиМ	2011. са КиМ	2011. без КиМ	2011. са КиМ	2010. са КиМ	2011 Оств./Бил. без КиМ	Оств. 2011/ оств. 2010 са КиМ
	1	2	3	4	5	3/1	4/5
Улаз (GWh)	41.207	47.347	42.661	48.165	47.968	103,5	101,7
Губици (GWh)	1.155	1.337	1.096	1.278	1.247	95,0	95,6
Губици (%)	2,80	2,82	2,57	2,65	2,59	91,7	94,0
Излаз (GWh)	40.052	46.010	41.565	46.887	46.903	103,8	101,9

Табела 3-9: Транзит електричне енергије по месецима у току 2011.

Месец	јан	феб	мар	апр	Мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец
Транзит (GWh)	498	414	471	500	467	435	432	425	515	381	423	407

У 2011. години, укупно је преко преносног система, укључујући Косово и Метохију, пренето 48.165 GWh, од тога је 41.265 GWh произведено у електранама повезаним на преносни систем и 6.900 GWh је преузето из суседних система. На делу система без КиМ, пренето је 42.661 GWh, од тога је 35.959 GWh произведено без електрана на КиМ, 6.495 GWh је преузето из суседних система, а остатак од 207 GWh је преузет са територије КиМ.

Табела 3-10: Пренета енергија, максимално оптерећење и губици (без КиМ)

	Јед. мере	2010	2011	2011/2010 (%)
Пренета електрична енергија	GWh	41.352	42.661	103,17
Максимална дневна бруто потрошња	GWh	134.929	136.589	101,23
Максимално сатно оптерећење	MW	6.579	6.372	96,85
Губици у преносном систему	GWh	1.065	1.096	102,91
Губици у преносном систему (као % пренете ел. енергије)	%	2,57	2,57	

Највећи део пренете енергије је испоручен системима за дистрибуцију електричне енергије (по правилу годишње нешто више од 70%), затим суседним системима, реверзибилним и пумпним постројењима за потребе пумпања и купцима и другим корисницима чији су објекти директно повезани на преносни систем. Од 2005. године, губици у преносној мрежи су се смањили са 3,38% на 2,57% у 2011. години.

Потрошња електричне енергије у Србији, а и у региону, је сезонски неравномерна тако да се максимална потрошња по правилу остварује током зимског периода у најхладнијим данима или у данима непосредно пре празника. Тако је и у 2011. години максимална дневна бруто потрошња, која је била 136.589 MWh, остварена 2. фебруара 2011. године при средњој дневној температури од -7,8 °C. У истом дану, у 19. сату, остварено је и максимално сатно оптерећење и износило је 6.372 MW.

3.3.5 Коришћење прекограничних преносних капацитета

Република Србија има осам граница и једанаест интерконективних водова (400kV и 220kV) на којима ЈП ЕМС додељује право на коришћење преносних капацитета тако што ЈП ЕМС и суседни оператори преносних система располажу са по 50% нето преносног капацитета на свим интерконекторима, осим на српско-мађарској граници на којој су 2011. организоване заједничке експлицитне аукције за доделу 100% расположивог капацитета, тако што ЈП ЕМС организује дугорочне аукције за доделу 100% расположивог капацитета на годишњем и месечном нивоу, а MAVIR ZRt. врши доделу расположивог капацитета на дневном нивоу.

3.3.5.1 Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета

ЈП ЕМС је, као оператор преносног система електричне енергије у Србији, одговорна за доделу права на коришћење расположивих прекограничних преносних капацитета на интерконективним везама електроенергетског система Србије. Механизам за доделу права на коришћење расположивих прекограничних преносних капацитета је дефинисан Правилима о раду преносног система и Правилима за доделу расположивих прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области Србије и балансирање планова рада учесника на тржишту.

3.3.5.2 Додела права на коришћење прекограничних капацитета

ЈП ЕМС је одговоран за прорачун, доделу и коришћење прекограничних преносних капацитета на свим границама регулационе области Републике Србије. У табелама 3-11 и 3-12 су дате средње месечне вредности нето прекограничних преносних капацитета (NTC) на свим границама, у оба смера.

Табела 3-11: Средње месечне вредности NTC за смер улаза у Србију у 2011. (MW)

граница/месеци	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец
Мађ. → Срб.	600	600	561	600	600	600	600	600	600	600	600	600
Рум. → Срб.	550	595	637	637	440	417	445	448	442	608	592	598
Буг. → Срб.	500	500	500	350	350	383	500	477	233	247	350	300
Мак. → Срб.	250	250	250	0	194	250	250	250	250	350	300	300
Алб. → Срб.	210	210	210	210	210	182	210	210	210	210	210	210
ЦГ → Срб.	500	500	450	500	411	500	400	400	500	450	450	500
БиХ → Срб.	400	450	550	550	450	400	484	419	413	400	400	500
Хрв. → Срб.	400	450	450	450	450	400	434	361	373	400	400	500

Табела 3-12: Средње месечне вредности NTC за смер излаза из Србије у 2011. (MW)

граница/месеци	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец
Срб. → Мађ.	700	700	655	700	700	700	700	700	700	700	700	700
Срб. → Рум.	300	350	326	383	219	265	280	263	198	318	383	450
Срб. → Буг.	350	350	350	300	197	220	270	300	108	223	200	400
Срб. → Мак.	580	550	520	0	339	472	450	450	400	526	600	600
Срб. → Алб.	210	210	198	210	195	170	210	210	166	210	210	210
Срб. → ЦГ	600	500	481	450	427	450	400	534	450	259	600	600
Срб. → БиХ	350	350	350	497	326	417	331	374	357	300	500	500
Срб. → Хрв.	350	350	350	408	326	417	281	316	270	300	500	500

У току 2011. ЈП ЕМС је организовао експлицитне аукције прекограничних преносних капацитета за све границе и смерове у регулационој области Републике Србије.

На границама: Србија-Албанија, Србија-Босна и Херцеговина (БиХ), Србија-Бугарска, Србија-Хрватска, Србија-Црна Гора, Србија-Македонија и Србија-Румунија, у складу са "Правилима за доделу расположивих прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области Републике Србије и балансирање планова рада учесника на тржишту за период 01.01.2011 - 31.12.2011.", ЈП ЕМС је спроводио експлицитне аукције за 50% расположивог капацитета са наплатом према понуђеној цени ("pay as bid"). Доделу друге половине преносног капацитета су организовали оператори преносних система суседних земаља, у складу са својим правилима.

Правила за 2011. годину (верзија 1.0) су објављена 21.10.2010. Измене и допуне ових Правила су вршене једном. Верзијом 1.1. Правила, која је објављена 27.12.2010, ЈП ЕМС је увео промену у вези са правом на коришћење додељеног прекограничног преносног капацитета. Наиме, принцип "use it or lose it" који је важио на свим границама и који се односио на резервацију капацитета само за пријаву планова рада у процесу "дан унапред" новом верзијом правила модифициран је за границу са Хрватском. На граници Србија-Хрватска додељени капацитет био је резервисан за пријаве планова и у процесу "дан унапред" и у процесу "унутар дана".

Крајем 2010. ЈП ЕМС је постигао договор са оператором мађарског преносног система (MAVIR ZRt.) о организовању заједничких експлицитних аукција за доделу 100% расположивог капацитета, на српско-мађарској граници, у 2011. Овим договором је дефинисано да ЈП ЕМС организује дугорочне аукције за доделу 100% расположивог капацитета (годишње и месечне аукције), а MAVIR ZRt. за доделу расположивог капацитета на дневном нивоу.

У складу са Правилима годишњих и месечних алокација прекограничних преносних капацитета између контролних области ЈП ЕМС и MAVIR ZRt за 2011. (Yearly and Monthly Auctions Rules for the allocation of transmission capacities at the border of control areas of JP Elektromreža Srbije and MAVIR ZRt. for the year 2011) право учешћа на заједничким аукцијама су имале све компаније регистроване у земљама ЕУ или у Уговорним странама Енергетског споразума. Овим правилима је уведен нови тржишни метод наплате резервације капацитета у случају загушења – маргинална цена.

На аукцијама су имали право да учествују сви енергетски субјекти који су поседовали лиценцу за трговину електричном енергијом и који су са ЈП ЕМС потписали “Уговор о коришћењу права на прекогранични преносни капацитет на границама регулационе области Републике Србије и балансирању планова рада за период 01.01.2011. год. 00:00 ч. – 31.12.2011. год 24:00 ч“. Током 2011. право учешћа у аукцијама за 50% расположивог капацитета имало је 35 учесника на тржишту, од којих је њих 21 активно учествовало у аукцијама. У аукцијама за 100% расположивог капацитета на српско-мађарској граници учествовало је 28 учесника, од 41 колико их је имало право да учествују.

Табела 3-13: Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2011.

Граница – смер	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупни додељени капацитет	Број учесника у аукцијама	Цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Албанија-Србија	6.67	8	0.41
БиХ-Србија	7.20	12	0.62
Бугарска-Србија	5.45	15	2.33
Хрватска-Србија	3.50	8	0.55
Црна Гора-Србија	4.40	10	0.23
Македонија-Србија	4.40	11	0.29
Румунија-Србија	5.33	14	2.69
Србија-Албанија	5.80	7	2.50
Србија-БиХ	4.60	9	0.13
Србија-Бугарска	5.00	14	0.97
Србија-Хрватска	5.80	12	0.61
Србија-Црна Гора	6.30	10	0.23
Србија-Македонија	4.00	12	0.47
Србија-Румунија	3.47	11	0.15

ЈП ЕМС је током 2011. организовао месечне аукције за доделу 50% расположивог капацитета за сваки месец, на свим горе наведеним границама и смеровима. Број учесника на месечним аукцијама по месецима за 2011. је приказан у табели 3-14. Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама су приказани у табели 3-15.

Табела 3-14: Број учесника у месечним аукцијама за 2011.

Месец	јан	феб	мар	апр	мај	јун	Јул	авг	сеп	окт	нов	дец
број учесника (2011.)	17	16	15	15	17	15	16	16	14	14	16	16

Табела 3-15: Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2011.

Граница – смер	Број дана са нултим капацит.	Број појава загушења/ Укупан број аукција	Опсег загушења: укупан захтевани/ Укупан додељени капацитет	Број учесника у аукцијама (мин. – макс.)	Опсег цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Алб-Срб	4	12 / 13	0.80 – 4.33	4 – 8	0.01 – 1.57
БиХ-Срб	0	14 / 15	0.68 – 2.43	7 – 12	0.02 – 0.43
Буг-Срб	27	20 / 20	1.93 – 7.78	9 – 15	1.00 – 12.54
Хрв-Срб	5	13 / 13	1.03 – 2.65	5 – 8	0.01 – 0.48
ЦГ-Срб	0	10 / 13	0.85 – 1.65	8 – 11	0.01 – 0.11
Мак-Срб	37	11 / 11	2.13 – 4.27	7 – 11	0.09 – 1.37
Рум-Срб	3	42 / 42	1.23 – 4.72	7 – 12	0.05 – 5.45
Срб-Алб	4	18 / 18	2.00 – 3.78	4 – 7	0.13 – 4.35
Срб-БиХ	0	22 / 22	1.02 – 4.07	9 – 12	0.02 – 0.53
Срб-Буг	18	15 / 16	0.97 – 5.40	6 – 12	0.02 – 0.23
Срб-Хрв	5	20 / 20	1.29 – 5.40	7 – 10	0.03 – 1.66
Срб-ЦГ	0	21 / 22	0.98 – 4.75	9 – 11	0.02 – 0.57
Срб-Мак	37	17 / 17	1.52 – 4.64	9 – 12	0.07 – 1.57
Срб-Рум	16	31 / 36	0.90 – 3.43	4 – 11	0.01 – 0.08

ЈП ЕМС је у 2011. спроводио доделу 50% расположивог капацитета и на седмичном нивоу, за капацитет преостао од годишњих и месечних аукција и услед корекција вредности НТС на иницијативу оператора суседних преносних система. У 2011. седмичне аукције су одржане за 22. седмицу (мај и јун), 42. седмицу (октобар) и 46, 47, 48. и 49. седмицу (новембар).

Табела 3-16: Општи подаци о спроведеним седмичним аукцијама прекограничних преносних капацитета за 22, 42. и 47. седмицу у 2011. (седмице у којима је било загушења)

Граница – смер Период		АТС MW	Укупни захтевани капацитет MW	Опсег загушења: укупан захтевани/ Укупан додељени капацитет	Број учесника у седмичним аукцијама	Цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Рум-Срб	22.сед.-мај	50	80	1.60	2	0.53
	22.сед.-јун	50	100	2.00	2	0.63
Буг-Срб	42.сед.-окт	25	78	1.56	5	10.40
Рум-Буг	47.сед.-нов	20	28	1.40	2	0.05

На годишњим аукцијама на српско-мађарској граници, за 2011. учествовало је 18 учесника и у оба смера је забележено загушење. Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама су приказани у табели 3-17.

Табела 3-17: Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама прекограничних преносних капацитета у 2011.

Граница – смер	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупни додељени капацитет	Број учесника у аукцијама	Маргинална цена EUR/MWh
Мађарска-Србија	3.50	16	0.41
Србија-Мађарска	4.60	17	1.02

Број учесника, као и остали општи подаци о заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској граници у 2011. приказани су у табели 3-18.

Табела 3-18: Општи подаци о спроведеним заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској граници за доделу 100% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2011.

Граница – смер	Број дана са нултим капацитетом	Број појава загушења/ укупан број аукција	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупан додељени капацитет	Број учесника у аукцијама (мин. – макс.)	Опсег маргиналних цена EUR/MWh
Мађарска-Србија	2	12 / 12	1.14 – 3.50	8 – 17	0.02 – 0.57
Србија-Мађарска	2	11/12	0.98 – 2.13	13 – 18	0.05 – 1.53

За 2011. годину ЈП ЕМС је закључио “Технички споразум о резервацији прекограничног преносног капацитета на границама регулационих области Републике Србије и Републике Црне Горе” са ЈП ЕПС у циљу обезбеђења прекограничних капацитета за реализацију дугорочног уговора о пословно-техничкој сарадњи између ЈП ЕПС и ЕПЦГ.

Цена резервације капацитета представља цену последње прихваћене понуде на тој граници у годишњим аукцијама за 2011. У табели 3-19 су дати подаци о унапред додељеним капацитетима ЈП ЕПС на основу споразума.

Табела 3-19: Унапред додељени прекогранични преносни капацитети (MW) у 2011. у смеру од Србије ка Црној Гори

Месец	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг	сеп	окт	нов	дец
Прекогранични преносни капацитет (MW)	58	58	58	58	116	58	73	58	58	58	58	58

ЈП ЕМС је током 2011. наставио разговоре са операторима преносних система суседних земаља о организовању заједничких аукција, сходно регулативи 1228/2003 и на осталим границама своје регулационе области. Најдаље се отишло са представницима оператора преносног система Румуније (Transelectrica), Бугарске (ЕСО), Македоније (МЕПСО) и Хрватске (ХЕП-ОПС).

Настављен је рад на изради правила, уговора, докумената, као и на модернизацији информационих система ЈП ЕМС (DAMAS систем), а све у циљу аутоматске размене података са операторима суседних преносних система и што ефикаснијем и транспарентнијем функционисању тржишта електричне енергије у Републици Србији.

У складу са члановима 46 и 72 Закона, ЈП ЕМС је доставио Агенцији правила за расподелу прекограничних преносних капацитета за 2012. Агенција за енергетику је 27.10.2011. донела одлуку о давању сагласности на „Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области ЈП ЕМС за период 01.01.2012.године – 31.12.2012.године“. Такође, Агенција за енергетику је 01.12.2011. донела одлуку о давању сагласности на „Споразум између оператора преносног система Републике Мађарске – MAVIR ZRt. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступа прекограничним преносним капацитетима за 2012. годину“.

3.3.5.3 Годишња размена преко граница регулационе области

Укупан обим прекограничних трансакција у 2011. је био 11.171 GWh у смеру улаза, односно 11.481 GWh у смеру излаза из тржишне области Србије, док је обим интерних трансакција био 10.004 GWh. У табели 3-20 приказан је обим пријављених и потврђених интерних и екстерних (прекограничних) трансакција у периоду 2008-2011.

Табела 3-20: Прекограничне и интерне трансакције у тржишној области Србије од 2008-2011.

Година	Прекограничне трансакције – улаз GWh	Прекограничне трансакције – излаз GWh	Интерне трансакције GWh
2008	7.077	7.203	2.045
2009	6.883	8.681	3.679
2010	10.551	11.581	5.835
2011	11.171	11.481	10.004

Додатно, у односу на табелу 3-20, део прекограничне размене је реализован кроз острвски рад у дистрибутивном систему (47.692 MWh у смеру од Србије ка БиХ и 596 MWh у супротном смеру).

Део количина наведених у табели 3-20 се односи на предају и пријем електричне енергије на, односно са, КиМ. Примопредаја енергије са КиМ је вршена кроз интерне и екстерне трансакције. У табели 3-21 је приказан обим екстерних и интерних трансакција са КиМ у периоду 2008-2011. година.

Додатно, у односу на табелу 3-21 део интерне размене која се односи на КиМ је реализован са делом преносног и дистрибутивног система на северу КиМ (испоручено је 28.018 MWh ЈП Електрокосмет преко дистрибутивног система, а 170.962 MWh преко преносног система).

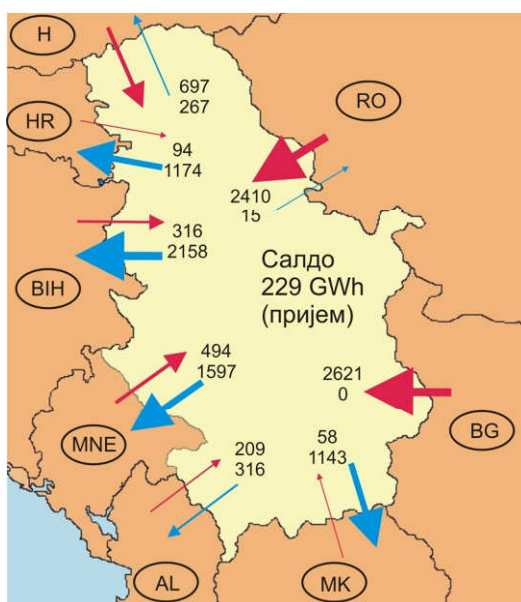
Табела 3-21: Део прекограничних и интерних трансакција које се односе на КиМ од 2008-2011.

Година	прекограничне трансакције – предаја КиМ GWh	прекограничне трансакције – пријем од КиМ GWh	интерне трансакције – предаја КиМ GWh	интерне трансакције – пријем од КиМ GWh
2008	162	160	575	135
2009	522	125	245	149
2010	142	129	676	222
2011	31	88	785	283

У табели 3-22. је приказан обим прекограничних трансакција електричне енергије по границама.

Табела 3-22: Улазне и излазне пријављене прекограничне трансакције по границама за 2011.

Улаз из	MWh	Изназ у	MWh
Румуније	GWh	Румунију	GWh
Бугарске	2.904	Бугарску	52
Македоније	2.802	Македонију	154
Црне Горе	402	Црну Гору	2.005
Албаније	307	Албанију	2.793
БиХ	164	БиХ	1.428
Хрватске	764	Хрватску	1.274
Мађарске	423	Мађарску	1.028
по свим границама	3.405		2.747

Слика 3-5: Физички токови - размена електричне енергије на границама регулационе области Републике Србије у 2011. (GWh)

Разлика између комерцијалних и физичких токова приближно одговара производњи ХЕ Пива.

3.3.6 Балансирање

ЈП ЕМС је, као оператор преносног система, одговоран за балансирање електроенергетског система у Републици Србији.

У техничком смислу, балансирање се врши на основу Правила о раду преносног система и “Уговора о вршењу системских услуга, набавци и испоруци хаваријске и балансне електричне енергије” за 2011. који је закључен са ЈП ЕПС путем активирања секундарне регулације и издавања налога за ангажовање терцијарне регулације, на основу листе ангажовања.

Тренутно (до доношења Правила о раду тржишта) терцијарна регулација се ангажује према редоследу ангажовања производних капацитета који оператору преносног система (ЈП ЕМС) доставља ЈП ЕПС. Хаваријска размена се одвија сагласно уговорима које је ЈП ЕМС склопио са суседним операторима преносних система. Трошкови балансирања се ЈП ЕМС надокнађују на основу „Методологије за одређивање тарифних елемената за израчунавање цена приступа и коришћења система за пренос електричне енергије“.

На основу обавезе свих учесника на тржишту електричне енергије да одржавају баланс своје производње, потрошње и размене електричне енергије, ЈП ЕМС је вршио принудно балансирање оних учесника на тржишту чији је дневни план рада након процеса хармонизације постао неизбалансиран. По том основу, ЈП ЕМС је током 2011. учесницима на тржишту испоручио 260 MWh, а од њих преузео 20 MWh.

3.4 Регулација оператора дистрибутивног система

Оператор дистрибутивног система је ЈП ЕПС, чија зависна друштва имају лиценцу за обављање енергетских делатности дистрибуције и управљања дистрибутивним системом.

Оператор дистрибутивног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад дистрибутивног система и квалитет испоруке електричне енергије;
- управљање дистрибутивним системом;
- недискриминаторски и економичан приступ дистрибутивном систему;
- развој дистрибутивног система којим се обезбеђује дугорочна способност дистрибутивног система да испуни рационалне захтеве за дистрибуцију електричне енергије;
- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- давање информација енергетским субјектима и корисницима дистрибутивног система које су потребне за ефикасан приступ дистрибутивном систему, на принципима транспарентности и недискриминације;
- исправност и поузданост мерења електричне енергије на местима примопредаје у и из дистрибутивног система,

и дужан је да:

- одржава и развија дистрибутивну мрежу;
- донесе правила о раду дистрибутивног система;
- донесе план развоја дистрибутивног система за период од најмање десет година усклађен са планом развоја преносног система, других дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца;
- донесе план преузимања мерних уређаја, мерно разводних ормана, односно прикључних водова, инсталација и опреме у мерно разводном орману и других уређаја у објектима постојећих купаца, односно произвођача;
- донесе програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања који садржи мере којима се спречава дискриминаторско понашање, дефинишу обавезе запослених и правила понашања, одређује лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма и редовно извештава о спровођењу донетих мера;
- Министарству доставља податке за извештај о сигурности снабдевања;
- донесе одлуку о цени за приступ дистрибутивном систему у складу са Законом;
- објави цене прикључења;
- доноси план за смањење губитака у систему ако су губици изнад технички оправданог нивоа;
- набави енергију за надокнаду губитака у дистрибутивној мрежи на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације;
- не прави дискриминацију између корисника или група корисника дистрибутивног система;
- корисницима дистрибутивног система пружа информације за ефикасан приступ систему на принципима транспарентности и недискриминације;
- обезбеди поверљивост комерцијално осетљивих информација добијених током обављања делатности и да информације које могу обезбедити предност на тржишту објављује на недискриминаторан начин;
- прикупља и објављује податке и информације неопходне за испуњавање прописаних обавеза по питању транспарентности и праћења тржишта електричне енергије;
- верификује и доставља податке оператору преносног система неопходне за администрирање тржишта електричне енергије у складу са правилима о раду тржишта електричне енергије;
- експлоатацију дистрибутивних објеката и објеката корисника дистрибутивног система врши у складу са прописаним условима;
- предузима прописане мере безбедности у току коришћења дистрибутивног система и других капацитета који су у функцији дистрибутивног система;

- предузима мере за повећање енергетске ефикасности и за заштиту животне средине;
- Агенцији доставља податке и документацију потребну за регулацију цена;
- оператору преносног система доставља све податке о произведеној електричној енергији у објектима за које се издаје гаранција порекла и
- уређује друга питања неопходна за рад дистрибутивног система.

Сагласност на План развоја оператора дистрибутивног система даје Агенција, почев од 2012. године..

Према Закону, оператор дистрибутивног система има обавезу да преузме мерне уређаје, мерно разводне ормане, прикључне водове, инсталацију и опрему у мерно разводном орману и друге уређаје који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца, односно произвођача, пошто су ти уређаји и опрема део дистрибутивног система. План њиховог преузимања, оператор ће донети на основу извршене анализе стања мерних уређаја, мерно разводних ормана, односно прикључних водова, инсталација и опреме у мерно разводном орману и утврђене потребе за њиховом заменом или утврђене потребе за усаглашавањем са захтевима из техничких прописа и правила о раду дистрибутивног система.

Оператор дистрибутивног система има право да измести мерно место у складу са техничким условима утврђеним правилима о раду система на који је објекат прикључен, при чему трошкове измештања сноси оператор.

У 2011. години, енергетски субјекти за дистрибуцију још увек обављају и делатност трговине на мало за потребе тарифних купаца, о чему закључују уговор са тарифним купцима које снабдевају.

3.4.1 Правила о раду дистрибутивног система

Агенција је дала сагласност на правила о раду дистрибутивног система 25. децембра 2009. године за свих пет привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије у оквиру ЈП ЕПС и она се примењују од првог квартала 2010. године. Овим правилима се уређују технички услови за прикључење корисника на систем, технички и други услови за безбедан погон дистрибутивног система и за обезбеђивање поуздане и континуиране испоруке електричне енергије купцима, поступци у кризним ситуацијама, правила о приступу треће стране дистрибутивном систему, функционални захтеви и класа тачности мерних уређаја, начин мерења електричне енергије и други услови.

3.4.2 Регулација цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије

У 2009. години, дистрибутивна предузећа су први пут доставила Агенцији предлог цена коришћења дистрибутивног система и након корекције добила позитивно мишљење. После сагласности Владе, ове цене се примењују од 1. марта 2010. године. Почетком примене ових тарифа, омогућава се и купцима прикљученим на дистрибутивну мрежу да, уколико желе, промене снабдевача и купују електричну енергију од снабдевача на слободном тржишту. Актуелне цене коришћења дистрибутивне мреже електричне енергије се могу видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

У складу са Законом, Агенција је припремила нову Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије. Организована је стручна расправа са операторима и корисницима система и током 2012. године ће ова методологија бити усвојена.

3.4.3 Усклађеност за директивама ЕУ

Оператори дистрибутивног система примењују методологије и тарифне системе и донели су правила рада. У 2011. години, дистрибуције нису доносиле план развоја. По Закону, оне су од 2012. обавезне да доносе план развоја дистрибутивног система за период од најмање десет година, усклађен са планом развоја преносног система, других дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца.

Рад оператора дистрибутивног система је усклађен са директивом 2003/54/ЕС, како је приказано у табели 3-23.

Табела 3-23: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 14 Директиве 2003/54/ЕС

Обавезе оператора система (члан 9 Директиве 2003/54/ЕС)	Тарифни систем	Методологија (цене прикључења)	Правила рада	План развоја
Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада дистрибутивног система	ДА	ДА	ДА	НЕ
Недискриминација између корисника (или група корисника) система	ДА	-	ДА	НЕ
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	-	-	ДА	-
Набавка енергије за покривање губитака по транспарентним, недискриминаторним и тржишно заснованим процедурама	-	-	ДА	-
Недискриминација између корисника или група корисника система, нарочито не у корист предузећа са којим је повезан	ДА	ДА	ДА	-

3.4.4 Дистрибуирана количина електричне енергије

Дистрибуирана електрична енергија је готово у целини преузета из преносног система. Веома мала количина енергије се преузима од електрана прикључених на дистрибутивни систем.

Табела 3-24: Дистрибуиране количине електричне енергије у периоду 2005 – 2011.

	GWh, %						
	2005*	2006*	2007*	2008	2009	2010	2011
Дистрибуирано - Укупно преузето у дистрибутивни систем	28.556	29.030	29.355	29.942	29.970	30.453	30.604
Преузето из преносне мреже (без купаца на 110 kV)	28.499	28.977	29.315	29.902	29.922	30.392	30.558
Производња дистрибутивних електрана	57	53	40	40	48	61	46
Укупно испоручено (без купаца на 110 kV)	24.331	24.596	24.772	25.271	25.106	25.496	25.797
Губици у дистрибутивном систему	4.225	4.434	4.583	4.671	4.864	4.957	4.747
Губици у дистрибутивном систему (као % укупно преузете енергије)	14,8	15,3	15,6	15,6	16,2	16,3	15,5

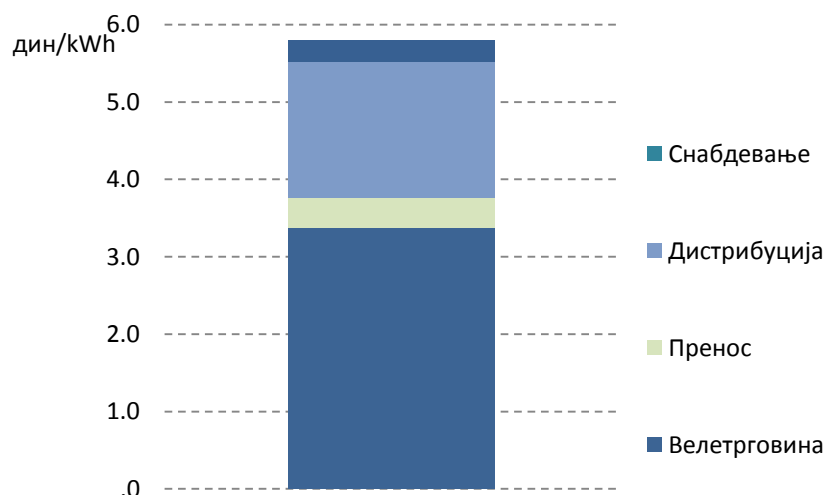
Остварени губици електричне енергије у дистрибутивном систему су изнад технички оправданих, што је првенствено последица неовлашћеног прикључења на дистрибутивну мрежу и неовлашћеног преузимања (крађе) електричне енергије. Поред тога, губици су повећани и због дугогодишњег недовољног улагања у дистрибутивну мрежу. Посебан проблем предстаља велико кашњење у замени дотрајалих мерних уређаја. Оператори дистрибутивних система су 2011. интензивирали активности на смањењу губитака, првенствено појачаном контролом мерних места ради откривања крађе електричне енергије, што је дало одређене резултате, јер су губици у 2011. смањени за преко 200 GWh и износили су 15,5% од укупно преузете енергије.

3.5 Регулација цена за регулисано снабдевање електричном енергијом

Регулисане цене електричне енергије за крајње купце, у складу са Законом из 2004. су први пут примењене 01. јануара 2008. године, након сагласности Владе Републике Србије.

На слици 3-6 је приказана структура регулисане цене електричне енергије за крајње купце, која је у примени од 01. априла 2011. године.

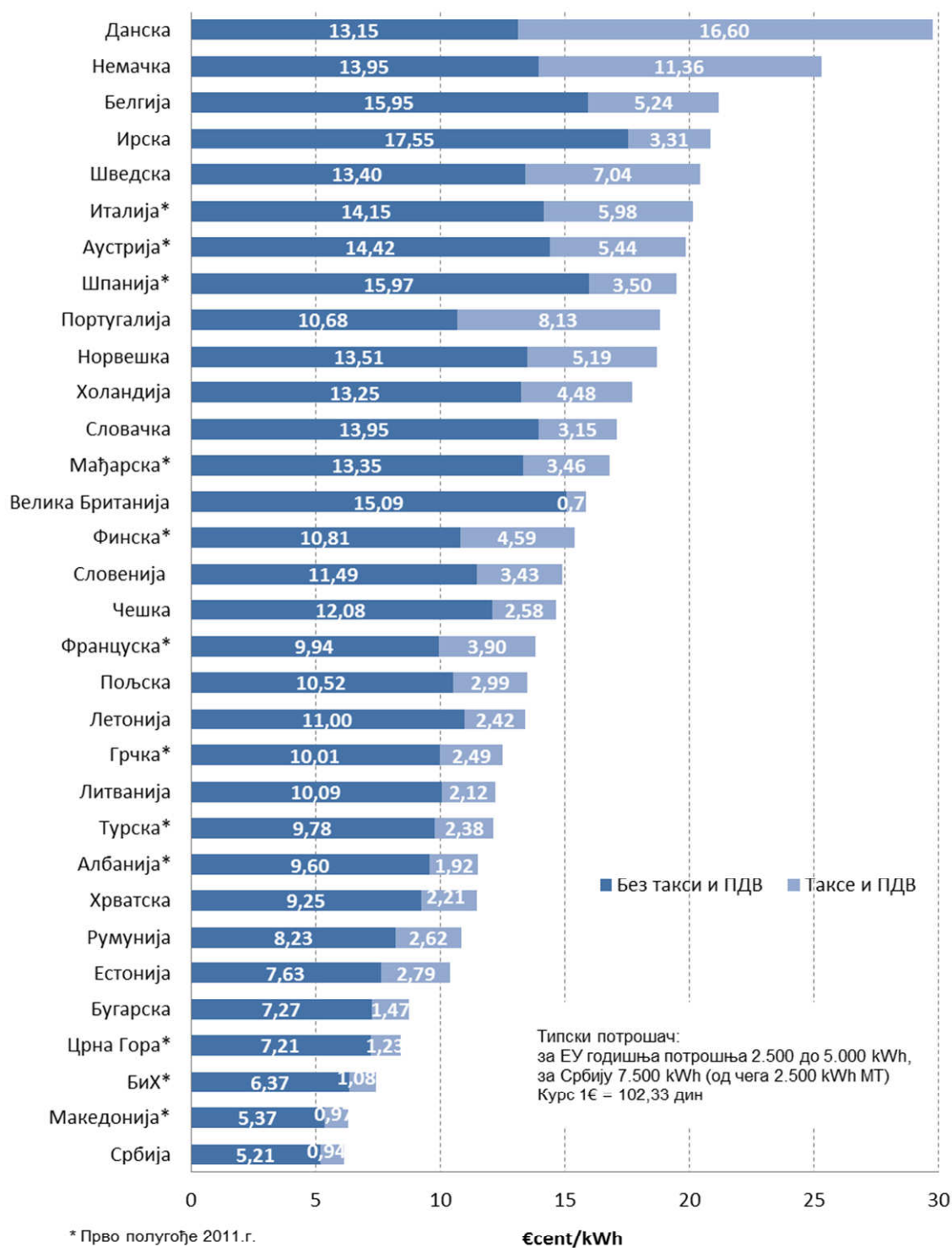
Актуелне регулисане цене електричне енергије за крајње купце се могу видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

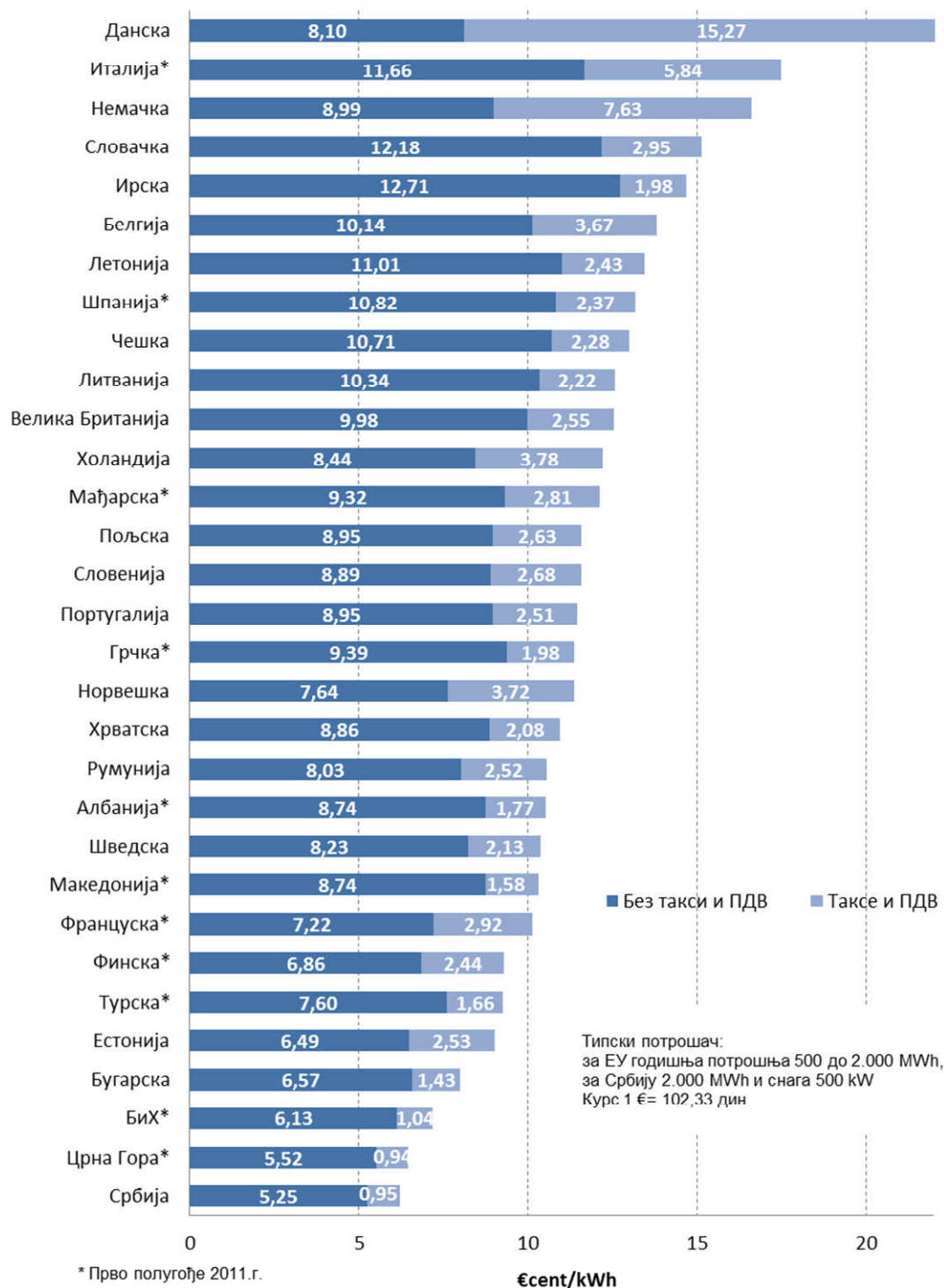
Слика 3-6: Структура просечне продајне регулисане цене електричне енергије за крајње купце

На сликама 3-7 и 3-8 је приказан упоредни преглед цена електричне енергије за референтне купце из категорија домаћинство и индустрија у Србији, земљама ЕУ и региона, у другом полугодишту 2011. године, обрачунате по методологији ЕУРОСТАТ-а. Цене у Србији су биле најниже у овом периоду за обе категорије купаца.

Слика 3-7: Цене електричне енергије за домаћинства - друга половина 2011.

Подаци: EUROSTAT, Агенција за енергетику

Слика 3-8: Цене електричне енергије за индустрију - друга половина 2011.

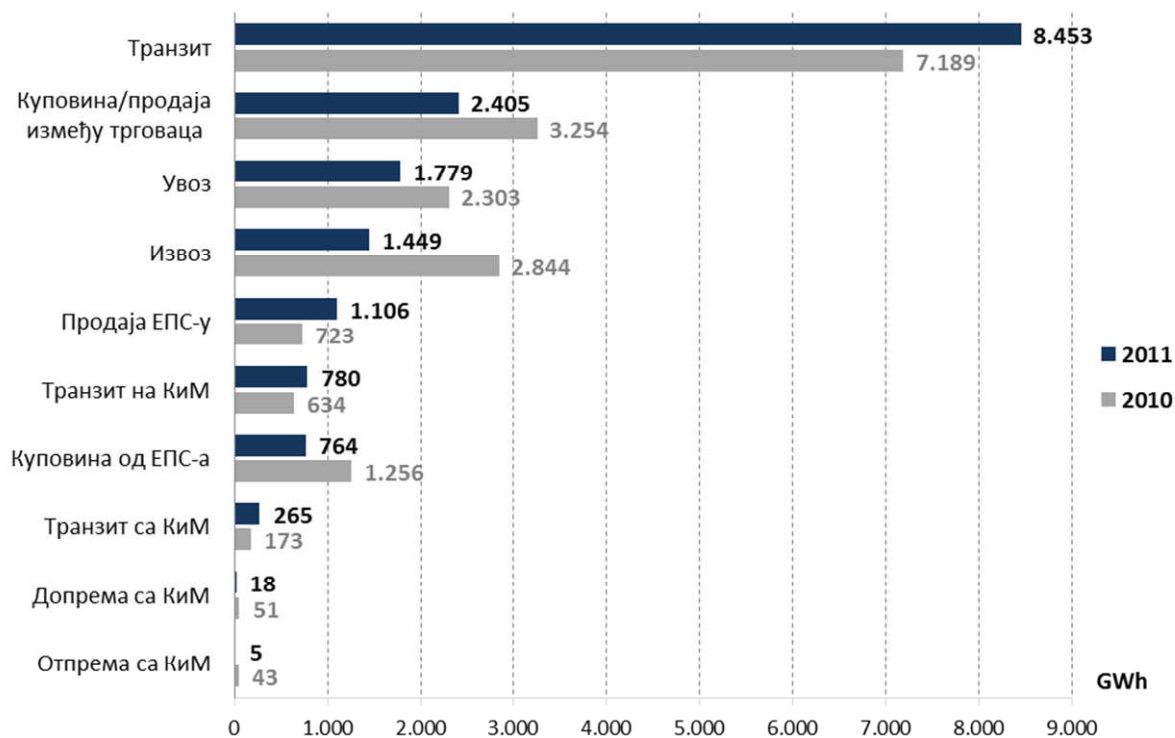
3.6 Тржиште електричне енергије

Тржиште електричне енергије у Србији се састоји из два сегмента – регулисаног, на коме се обезбеђују потребе тарифних купаца и слободног тржишта на коме учесници на тржишту договарају трансакције по слободним ценама.

До краја 2011. године је, у погледу регулисања трговине на велико за тарифне купце, још увек примењиван Закон из 2004. године (како је предвиђено прелазним одредбама новог Закона), по коме је ову трговину Влада

Републике Србије уговором поверила ЈП ЕПС. Он је био дужан да електричну енергију набави, првенствено од домаћих произвођача по регулисаним ценама, а евентуално недостајуће количине на слободном тржишту и да набављену енергију прода трговцима на мало за тарифне купце по регулисаним ценама. Количина електричне енергије за потребе тарифних купаца се утврђује годишњим планом. У периодима када је укупна производња електрана ЈП ЕПС већа од уговорене продаје тарифним купцима, ЈП ЕПС продаје на слободном тржишту.

Слободно великопродајно тржиште електричне енергије базирано је на билатералним уговорима између произвођача, трговаца и снабдевача. Готово да не постоје независни произвођачи, иако у региону постоји дефицит електричне енергије, који се у средњорочном периоду очекује и у Србији. Активност трговаца на слободном тржишту је најизраженија у коришћењу прекограничних капацитета, углавном за транзит кроз Србију, због средишне позиције електроенергетског система у региону.

Слика 3-9: Количине електричне енергије по трговачким активностима током 2010. и 2011.

У табели 3-25 су приказани релевантни показатељи развијености и концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2011. години, као и процентуална промена остварених вредности ових показатеља у односу на њихове вредности остварене у 2010. години. За сваку од наведених трговачких активности, приказани су:

- број трговаца;
- учешће електричне енергије којом је трговало три трговца са највећим обимом трговине у укупној количини електричне енергије којом се трговало, по свакој активности;
- вредност Herfindahl-Hirschman индекса (HHI), која указује на остварени ниво концентрације тржишта³ и
- оцена нивоа концентрације тржишта за појединачне активности⁴.

Приказани подаци показују да је у 2011. години у свим трговачким активностима порастао број активних трговаца, а нарочито у области увоза електричне енергије, где је дошло до пораста од 40%. Пораст броја активних трговаца је позитивно утицао на показатељ концентрисаности тржишта, па је у већини трговачких активности дошло до смањења индекса HHI, што говори о порасту либерализације велетржишта електричне енергије у 2011. години. Упркос томе, ниво концентрисаности тржишта је и даље умерен до изразито висок у свим тржишним активностима.

³ Herfindahl-Hirschman индекс се дефинише као збир квадрата учешћа појединих компанија на тржишту и што је вредност мања, то је развијенија конкуренција на тржишту.

⁴ За оцену концентрисаности тржишта се користе границе:

HHI < 1000 - неконцентрисано

1001 < HHI < 1800 - умерено концентрисано

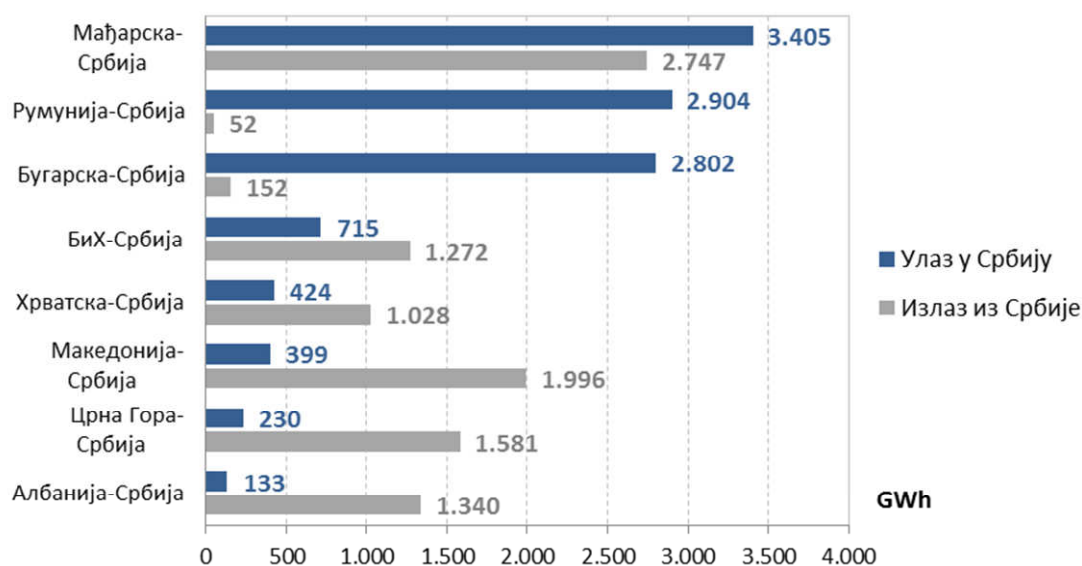
HHI > 1801 - високо концентрисано тржиште

Ово указује на присуство доминантних трговаца у свим трговачким активностима у Србији и током 2011. године, а нарочито у области продаје електричне енергије ЈП ЕПС-у, где је дошло до пораста индекса ННН, упркос порасту броја трговаца који су ЈП ЕПС-у продавали електричну енергију у односу на 2010. годину.

Табела 3-25: Ниво концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2011.

Трговачка активност	Број трговаца		Учешће три трговца са највећим обимом трговине [%]		Херфиндал-Хиршманов индекс ННН		Ниво концентрисаности тржишта 2011
	2011	2011/2010 %	2011	2011/2010	2011	2011/2010 %	
Трговина са ЈП ЕПС							
продаја ЕПС-у	9	28,6	73	2,8	2.460	9,7	Висок
Куповина од ЕПС-а	17	13,3	56	1,0	1.540	-1,9	Умерено висок
Трговина на велико између трговаца на тржишту електричне енергије							
продаја	25	31,6	48	-13,3	1.121	-35,8	Умерено висок
куповина	20	5,3	50	4,3	1.146	-7,7	Умерено висок
Увоз и извоз електричне енергије							
увоз	21	40,0	56	-18,1	1.409	-41,2	Умерено висок
извоз	21	10,5	58	-2,0	1.838	14,5	Висок
Транзит							
транзит	20	17,6	60	-16,5			

Укупан обим прекограничне размене електричне енергије по свакој граници и смеру у 2011. години приказан је на слици 3-10.

Слика 3-10: Прекогранична размена електричне енергије

Улаз електричне енергије који је пријављен од стране трговаца електричном енергијом и потврђен од стране ЈП ЕМС, укупно по свим границама је износио 11.012 GWh, док је пријављени и потврђени излаз укупно по свим границама износио 10.168 GWh. Највише пријављених трансакција у смеру улаза је било из правца Мађарске, Румуније и Бугарске. У смеру излаза пријављена енергија је била много равномерније распоређена. Највише је пријављено ка Мађарској и Македонији, веома мале количине пријављене су ка Румунији и Бугарској, док је према свим осталим границама излаз био уједначен.

3.6.1.1 Заједничке активности на развоју тржишта у региону

Низ активности које су значајне за цео регион, одвија се у оквиру ЕнЗ, уз активно учешће представника Агенције. По сегментима, најзначајније су:

Велепродајно тржиште

У 2011. су представљени резултати студије, коју је финансирала Светска Банка, око отварања тржишта електричне енергије у југоисточној Европи, укључујући и анализе нових уговорних страна ЕнЗ, Молдавије и Украјине.

На иницијативу Одбора регулатора ЕнЗ, током 2011. је у сарадњи са регионалном групом за југоисточну Европу ENTSO-E припремљен нацрт Регионалног акционог плана за отварање тржишта електричне енергије у југоисточној Европи, који је у потпуности усклађен са европским регионалним иницијативама, европским тржишним циљним моделом са роком за отварање тржишта до 2015, као и са процедурама којима ће Европска агенција за сарадњу енергетских регулатора (Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER) донети европске оквирне смернице и мрежна правила. У оквиру плана су прецизно назначени рокови и обавезе сваког од учесника на тржишту. Регионални акциони план су током 2011. години одобрили Одбор регулатора ЕнЗ, регионална група за југоисточну Европу ENTSO-E, као и Стална група на високом нивоу, чиме је план подржан и прихваћен од стране најважнијих чинилаца одговорних за отварање тржишта електричне енергије у региону југоисточне Европе. Истовремено, свака уговорна страна ЕнЗ је добила задатак да у што краћем року, уз помоћ Секретаријата ЕнЗ, изради локалне акционе планове, чија је правремена припрема предуслов за испуњење захтева постављених у оквиру Регионалног акционог плана.

У оквиру ACER, покренута је израда кварталног извештаја, како би се надгледала примена планова за отварање тржишта постојећих европских региона у којима ће се спроводити управљање загушењима и који ће послужити да се свака препрека отварању тржишта идентификује и отклони на најефикаснији начин. У оквиру сарадње између Регулаторног одбора ЕнЗ и ACER, званични квартални извештаја ACER за последњи квартал 2011. године, по први пут као додаток садржи и извештај о напретку осмог региона у испуњењу регионалног акционог плана који се односи на прекогранична питања.

Током 2011. године су на регионалном нивоу настављене активности на формирању Пројектног тима који ће имати задатак да успостави Аукциону канцеларију за координисану расподелу права на коришћење прекограничних капацитета у југоисточној Европи, засновану на вредностима расположивог преносног капацитета, са седиштем у Подгорици (Црна Гора) до краја 2012. године. У раду ове канцеларије ће учествовати већина оператора преносног система региона.

Вишегодишњи пан-европски уговор оператора преносног система о међусобној надокнади трошкова коришћења суседних преносних мрежа (ITC Agreement) је 09.02.2011. потписало 40 оператора преносног система из 34 државе, међу којима и српски оператор преносног система ЈП ЕМС. Рок важења овог вишегодишњег уговора је неодређен и у складу је са Смерницама за међусобну надокнаду трошкова ТСО за коришћење суседних преносних мрежа.

Тржиште балансне енергије

Регулаторни одбор ЕнЗ је током 2011. припремио извештај о актуелним механизмима за балансирање који су примењени у земљама југоисточне Европе и започео рад на изради речника балансних термина како би се хармонизовало значење балансних термина у региону, што је један од предуслова за формирање регионалног тржишта балансне енергије.

Надгледање тржишта

Регулаторни одбор ЕнЗ је током 2011. иницирао израду Смерница за регулаторно надгледање тржишта у југоисточној Европи. У смерницама су детаљно описани индикатори на основу којих се оцењује да ли тржиште функционише у складу са донетим правилима и на принципима транспарентности и недискриминације. Утврђене су процедуре за прикупљање потребних података, израчунавање релевантних вредности, анализу резултата и критеријуми за препознавање поремећаја на тржишту електричне енергије и могућности за деловање регулатора. Ове смернице би у почетку садржале само препоруке регулаторима региона за сакупљање неопходних сетова података за надгледање прекограничних параметара у нашем региону, а касније би се ове препоруке прошириле и на друге параметре за надгледање тржишта, у складу са постигнутим степеном отворености и развијености тржишта и доступношћу података. Примена ових смерница има за циљ успостављање хармонизованог приступа у обављању регулаторних задатака и увођење могућности за регионално надгледање тржишта. Ове смернице не би биле правно обавезујуће. Током 2011. је консултант започео израду и демонстрацију софтвера базираног на примени интернета, који ће служити за регулаторне потребе надзора националних оператора, али и за регионални надзор, за различите временске хоризонте.

Квалитет услуга у испоруци и снабдевању електричном енергијом

Регулаторни одбор ЕнЗ је током 2011. покренуо активности на унапређивању регулаторног оквира за прикупљање и праћење података о квалитету услуга у испоруци и снабдевању електричном енергијом. Извештај о квалитету снабдевања у уговорним странама ЕнЗ је објављен у оквиру бенчмаркинг извештаја

CEER о квалитету снабдевања. ЕнЗ је 2011. објавила и резултате студије везано за препоруке за прикупљање, извештавање и ревизију података о квалитету услуге у ЕнЗ.

Током 2011. године, у оквиру радне групе за заштиту потрошача Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB WG-C) су покренуте активности на унапређивању регулаторног оквира за прикупљање и праћење података о квалитету услуга у испоруци и снабдевању електричном енергијом. Извештај о квалитету снабдевања у уговорним странама ЕнЗ је објављен у оквиру бенчмаркинг (benchmarking⁵) извештаја CEER о квалитету снабдевања, а ЕнЗ је 2011. објавила и резултате студије везане за препоруке за прикупљање, извештавање и ревизију података о квалитету услуге у земљама ЕнЗ.

3.6.2 Малопродано тржиште

3.6.2.1 Испоручене количине електричне енергије крајњим купцима

Крајњим купцима је у 2011. години укупно продато и испоручено 28.609 GWh, што је за 2% веће од потрошње у 2010. години. Највећи део енергије, 90,4% је испоручен са дистрибутивних система, а само 9,6% купцима чији су објекти прикључени на преносни систем.

Лиценцирана предузећа која обављају делатност трговине електричном енергијом на тржишту електричне енергије (крајем 2011. године било их је 52), нису активна на малопроданом тржишту, јер купци нису показали интересовање за куповину по тржишној цени.

У табели 3-26 је приказана потрошња електричне енергије у Србији (без КиМ) у периоду 2005-2011, укључујући и електричну енергију коју су произвођачи преузели за сопствене потребе.

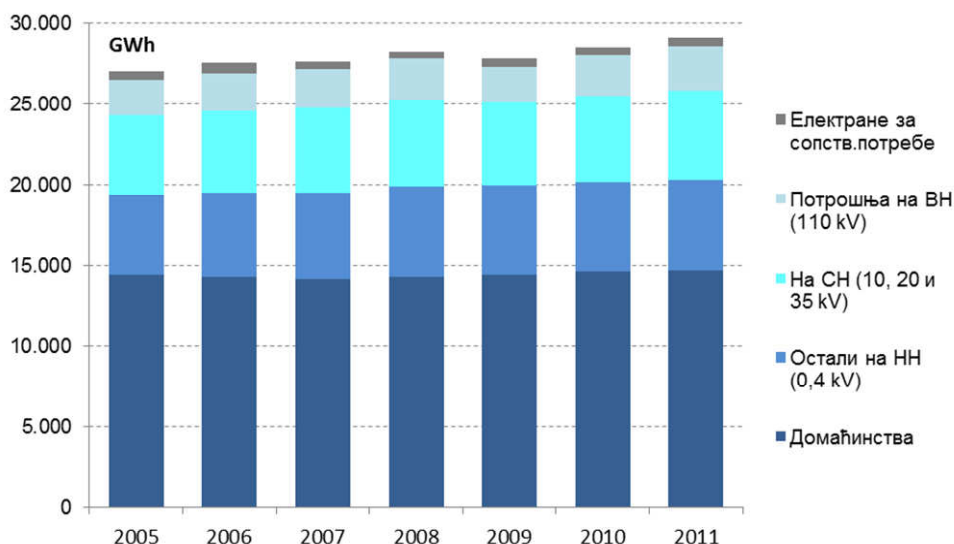
Табела 3-26: Структура потрошње електричне енергије у периоду 2005-2011.

Категорија потрошње	GWh							
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2011/2005 (%)
Домаћинства	14.407	14.276	14.145	14.313	14.412	14.645	14.666	101,8
Остали на ниском напону (0,4 kV)	4.957	5.195	5.379	5.614	5.567	5.534	5.640	113,8
Укупно на ниском напону (0,4 kV)	19.364	19.471	19.524	19.927	19.979	20.179	20.305	104,9
Купци на средњем напону (10, 20 и 35 kV)	4.967	5.125	5.247	5.345	5.127	5.317	5.553	111,8
Купци на високом напону (110 kV)	2.183	2.337	2.430	2.570	2.216	2.555	2.751	126,0
Испоручено крајњим купцима	26.514	26.933	27.201	27.842	27.322	28.051	28.609	107,9
Потрошња ТЕ и ХЕ за сопствене потребе	521	662	447	431	492	436	476	91,4
Укупна потрошња	27.035	27.595	27.648	28.273	27.814	28.487	29.085	107,6

Од 2005. године, укупна потрошња електричне енергије је порасла за 7,6%. Највише је порасла потрошња на високом напону (ВН) за 26%, затим потрошача на ниском напону који нису домаћинства и на средњем напону, што указује на повећану активност индустрије. Електране су, уз повећање производње, смањиле потрошњу енергије у процесу производње, што је резултат повећања ефикасности рада електрана.

⁵ уобичајен израз за упоредну анализу сличних (показатеља, предузећа, активности...)

Слика 3-11: Структура потрошње електричне енергије у Србији у периоду 2005-2011. (без КиМ)

Укупан број мерних места испоруке купцима у Србији без КиМ (без Железница Србије) крајем 2011. године је био 3.539.645. У односу на 2010. годину, тај број је повећан за 1,15%.

Табела 3-27: Број мерних места у 2010. и 2011.

Категорија потрошње	2010	2011	2011/2010 %
Домаћинства	3.122.675	3.152.940	101,0
Остали на ниском напону (0,4 kV)	372.758	382.553	102,6
Купци на средњем напону (10, 20 и 35 kV)	3.970	4.124	103,9
Купци на високом напону напону (110 kV)	29	28	96,6
Укупан број мерних места	3.499.435	3.539.645	101,1

3.6.2.2 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања

Агенција за енергетику Републике Србије је установила правила за праћење квалитета испоруке електричне енергије са система за пренос и дистрибуцију електричне енергије, који је почео да се примењује од 1. јануара 2009. године. Правила су дефинисана на основу међународног искуства и постојеће праксе компанија у прикупљању података. Систем за праћење квалитета испоруке електричне енергије се уводи етапно, како би се неопходна мерно-аквизициона, информациона и организациона инфраструктура у предузећима за пренос и дистрибуцију прилагодила потребама корисника и захтевима Агенције.

Правилима за праћење квалитета испоруке су дефинисани врста, обим и формат података о техничким и комерцијалним аспектима квалитета које преносно предузеће ЈП ЕМС и привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије у оквиру ЈП ЕПС морају прикупљати, као и рокови за достављање података Агенцији. На основу прикупљених података, прорачунавају се показатељи техничких и комерцијалних аспеката квалитета у испоруци и снабдевању електричном енергијом. Технички аспекти квалитета обухватају праћење квалитета напона на месту испоруке и непрекидност испоруке, односно број и трајање прекида испоруке електричне енергије. Комерцијални аспекти омогућавају да се оцени квалитет односа енергетског субјекта за пренос, односно дистрибуцију према корисницима система, у поступку пружања услуга прикључења, мерења, обрачуна, наплате, отклањања техничких сметњи у испоруци, одзива на питања и захтеве корисника, обуставе и искључења.

За потребе праћења непрекидности испоруке, предузећа су, у складу са установљеним правилима, почевши од 2009. године редовно достављала Агенцији месечне извештаје о дуготрајним прекидима, под којима се подразумевају прекиди који су дужи од 3 минута. За сваки појединачни дуготрајни прекид достављене су информације о почетку, крају и трајању прекида, напонском нивоу места прекида и електроенергетском елементу који је остао без напајања, узроку прекида (оператор/други енергетски субјект/трећа страна/виша сила/непознат/остало), као и о врсти прекида у зависности од тога да ли је прекид планиран или непланиран, при чему се под планираним прекидом подразумева прекид који је кориснику који је остао без напајања најављен минимално 24 часа пре почетка прекида, путем средстава јавног информисања или на други погодан начин.

На основу података о прекидима који су на овај начин регистровани од стране оператора преносног и дистрибутивног система у периоду 2009-2011. прорачунати су годишњи показатељи непрекидности испоруке у преносној и дистрибутивној мрежи, за непланиране и планиране прекиде у испоруци.

Показатељи квалитета у преносној мрежи

Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи су:

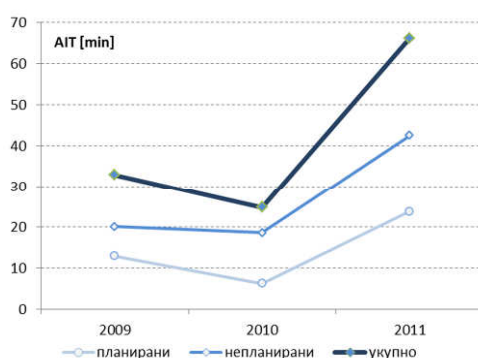
- Испала снага [MW] – укупна испала снага на свим мерним местима која су остала без напајања услед прекида;
- ENS [MWh] – укупна неиспоручена електрична енергија, која представља укупну неиспоручену електричну енергију за време свих прекида;
- ENS [%] – удео неиспоручене електричне енергије у укупно испорученој електричној енергији (количник неиспоручене и испоручене електричне енергије током свих прекида);
- AIT [min] – просечно трајање прекида напајања у минутима, које представља количник неиспоручене електричне енергије и средње снаге. Средња снага (MW) се рачуна као количник испоручене електричне енергије у периоду извештавања и периода извештавања израженог у минутима, при чему је период извештавања календарска година.

Овако прорачунати показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи су приказани у табели 3-28.

Табела 3-28: Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за 2009, 2010 и 2011.

Прекиди		Испала снага	ENS	ENS
		MW	MWh	%
2009				
	Планирани	189	984	0,00245%
	Непланирани	3.589	1.525	0,00380%
	Укупно	3.778	2.509	0,00626%
2010				
	Планирани	131	473	0,00118%
	Непланирани	2.790	1.418	0,00353%
	Укупно	2.921	1.891	0,00471%
2011				
	Планирани	392	1.875	0,00451%
	Непланирани	3.212	3.364	0,00809%
	Укупно	3.604	5.239	0,01260%

Вредности најчешће коришћеног показатеља непрекидности у преносној мрежи AIT, одвојено за планиране и непланиране прекиде, као и укупно, приказане су на слици 3-12.

Слика 3-12: Просечно трајање прекида напајања (у минутима)

На основу приказаних вредности показатеља непрекидности, може се уочити да је, након благог побољшања показатеља у 2010. у односу на 2009. годину, у 2011. години дошло до великог пораста просечног трајања прекида напајања. Пораст вредности показатеља за непланиране прекиде је проузрокован повећаним бројем прекида изазваних вишом силом, а нарочито изузетним догађајем који је изазван олујним ветром у јуну 2011. године, када је неиспоручена електрична енергија процењена на 1.821 MWh, што представља 54% укупно неиспоручене електричне енергије у 2011. години. На пораст вредности показатеља непрекидности, односно пораст броја и трајања планираних прекида, утицали су продужени застоји због реализације инвестиција у

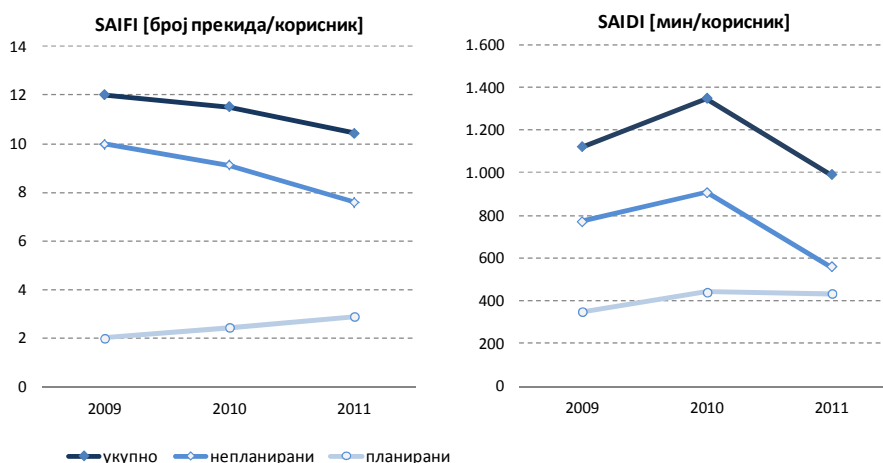
преносну мрежу, чији би ефекат требало да се позитивно одрази на показатеље непрекидности у наредном периоду.

Показатељи квалитета у дистрибутивној мрежи

Непрекидност испоруке у дистрибутивној мрежи је оцењена на основу најчешће примењиваних показатеља:

- SAIFI [број прекида/корисник] – просечна учестаност прекида напајања по кориснику, која се рачуна као количник кумулативног броја прекида напајања корисника и укупног броја корисника и
- SAIDI [min/корисник] – просечно трајање прекида напајања у минутима по кориснику, које се рачуна као количник кумулативног трајања прекида напајања корисника и укупног броја корисника.

Овако прорачунати показатељи непрекидности испоруке у дистрибутивној мрежи за 2009, 2010 и 2011. годину, одвојено за планиране и непланиране прекиде, као и укупно, приказани су на слици 3-13:

Слика 3-13: SAIFI и SAIDI за 2009, 2010 и 2011.

Услед недовољних техничких, информационих и људских ресурса, поједина дистрибутивна предузећа нису била у могућности да доставе све податке у складу са захтевима правила за праћење квалитета, превасходно у погледу броја корисника без напајања, па у приказаним подацима за 2009. годину недостају подаци о прекидима за једну дистрибуцију, док су неки подаци за све приказане године добијени на основу естимираних података и прорачуна који су урађени од стране саме дистрибуције.

На основу приказаних података, уочава се смањење вредности показатеља поузданости, односно смањен је број и трајање испада за непланиране прекиде у 2011. години у односу на претходне две године. Међутим, ове вредности су и даље високе у поређењу са вредностима показатеља непрекидности који су остварени у другим земљама ЕУ и ЕнЗ, а који су приказани у „Петом benchmarking извештају Савета европских енергетских регулатора⁶ о квалитету снабдевања“, који по први пут садржи и benchmarking извештај о квалитету снабдевања у земљама ЕнЗ. Такође, у укупном броју и дужини трајања прекида је изражен и веома висок удео прекида услед више силе и прекида са непознатим узроком, који у појединим дистрибуцијама превазилази 30% укупног броја и трајања прекида. На благи пораст вредности показатеља непрекидности, односно пораст броја и трајања планираних прекида, утицали су продужени застоји због реализације инвестиција у дистрибутивној мрежи, чији би ефекат требало да се позитивно одрази на показатеље непрекидности у наредном периоду.

3.6.2.3 Комерцијални квалитет

За потребе праћења комерцијалног квалитета, предузећа су од 2009. године почела да достављају Агенцији кварталне извештаје са захтеваним подацима потребним за прорачун показатеља комерцијалног квалитета у пружању услуга прикључења, обуставе, искључења, мерења, обрачуна, отклањања техничких сметњи у испоруци, одзива на питања и захтеве корисника у корисничким и контакт центрима (центри за пријем позива корисника). Услед неусклађености обима тражених података са техничким, информационом, организационом и људским ресурсима, поједина дистрибутивна предузећа нису била у могућности да доставе све податке у складу са правилима за праћење квалитета, а нарочито у погледу праћења рада корисничких центара, услед одсуства неопходне информационе подршке, као и непостојања контакт центара у већини дистрибутивних предузећа. Такође је уочена потреба за прецизнијим дефинисањем одређених података које је потребно достављати, као и њихова хармонизација са праксом и могућностима дистрибутивних предузећа. У организационом погледу, уочене су тешкоће у обједињавању података на нивоу појединачних дистрибуција

⁶ <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1522177.pdf>

услед неусклађености између појединих организационих јединица унутар самих предузећа, као и тешкоће у прослеђивању прикупљених података Агенцији. У циљу сагледавања и отклањања уочених неправилности и проблема, током 2010. и 2011. године је одржан низ састанака са представницима свих дистрибутивних предузећа, након којих су извршене одређене промене у правилима за прикупљање података. Тешкоће у регистровању, обједињавању, праћењу и поређењу података о комерцијалном квалитету су уочене и на нивоу ЕнЗ, где су за потребе израде Петог benchmarking извештаја о квалитету снабдевања, од чланица ЕнЗ прикупљени подаци о комерцијалном квалитету за 2008. и 2009. годину. Како је праћење комерцијалног квалитета у земљама нашег региона тек у повоју, достављени подаци нису били довољно комплетни, конзистентни и упоредиви, због чега benchmarking извештај не садржи поређење остварених вредности показатеља.

Резултати свих националних и међународних активности у области квалитета услуга указују на потребу за даљим усавршавањем регулаторног оквира и праксе у праћењу и регулацији квалитета у циљу побољшања квалитета услуга. Квалитет испоруке електричне енергије, односно квалитет приступа преносном систему оцењује се на основу трајања и учестаности поремећеног приступа са аспекта напона, фреквенције и трајања прекида испоруке електричне енергије, а у складу са одредбама Правила о раду преносног система.

3.7 Сигурност снабдевања електричном енергијом

Општа оцена је да је сигурност снабдевања у 2011. години била задовољавајућа.

Електрична енергија се обезбеђује углавном из сопствених извора. Дугорочно гледано, са очекиваним порастом потрошње електричне енергије и неизвесношћу постигнутих ефеката повећања енергетске ефикасности, уочава се проблем недовољне изграђености производних капацитета. Најстарије термоелектране ће излазити из погона и за њих нису изграђени заменски капацитети. У току је припрема документације за изградњу планираних нових производних капацитета.

Од 2000. године, из увећаних сопствених прихода енергетских субјеката и уз знатну финансијску подршку међународне заједнице, повећани су поузданост и ефикасност постројења у термоелектранама и рудницама лигнита који обезбеђују гориво за термоелектране, делом и у хидроелектранама, као и у преносној мрежи. Поузданост термоелектрана је у 2011. години достигла 95,4%, што је упоредиво са поузданошћу таквих електрана у ЕУ, а више за 2,2 % него у предходној години и за 18% од остварене у 2000. години, од када је у сталном порасту. Овим је, без нових производних капацитета, битно повећана сигурност снабдевања електричном енергијом и смањена потреба за увозом, који је неопходан само у периодима најнижих температура.

Почетком прошле деценије нето увоз је достигао око 7% годишњих потреба. У 2011. години, увоз је био неопходан у јануару, фебруару и од октобра до краја године. Увоз крајем године је био изнад билансом предвиђених количина због изузетно лоших хидролошких прилика које су трајале практично током целе године. Током прва два месеца 2011. увоз је износио 256 GWh, а последња два месеца 850 GWh (укупно 1106 GWh). Укупан извоз електричне енергије током 2011. је био 764 GWh, од којих је 85% изведено од марта до јуна.

Преносна мрежа није била ограничење у погледу сигурности снабдевања, али је неопходан њен даљи развој. Модернизација и повећање капацитета и ефикасности преносног система је од значаја и за сигурност снабдевања других земаља, због централне позиције електроенергетског система Србије у региону.

На нижим напонским нивоима, у дубини дистрибутивне мреже, су повремено изражене појаве ниских напона и релативно чести прекиди испоруке. У наредном периоду је неопходно веће улагање у дистрибутивне системе, јер су инвестиције у дистрибутивну мрежу током протекле деценије биле недовољне, тако да, овај део електроенергетског система по својим перформансама знатно заостаје за осталим деловима, између осталог и из тих разлога.

Енергетски објекти се граде након прибављања енергетске дозволе. Дозволу издаје министарство надлежно за енергетику, које ближе прописује услове за издавање енергетске дозволе, садржај захтева у зависности од врсте и намене енергетског објекта, начин издавања и садржај регистра издатих и регистра енергетских дозвола које су престале да важе, као и ближе услове за давање сагласности за енергетске објекте за производњу електричне енергије за које се не издаје енергетска дозвола. Енергетска дозвола се издаје под истим условима домаћим и страним правним или физичким лицима или предузетницима, уз пуно поштовање принципа недискриминације и применом критеријума који морају бити објективни и јавни.

ЈП ЕПС и његова привредна друштва немају усвојене планове развоја и морали би их што пре донети у складу са законом. Због тога се овде дати подаци о будућем развоју заснивају на информацијама добијеним од ЈП ЕПС.

3.7.1 Прогноза потрошње

У Републици Србији се за период до 2025. очекује пораст потрошње електричне енергије од 1,3% до 1,5% просечно годишње. При томе се рачуна на раст потрошње у индустријском сектору, као и примену мера за повећање енергетске ефикасности у свим секторима потрошње.

3.7.2 Прогноза производних могућности

Плановима ЈП ЕПС, предвиђена је рехабилитација и модернизација низа постојећих електрана и изградња нових, које би ЈП ЕПС реализовао самостално или у сарадњи са стратешким партнерима. Изградња нових електрана је неопходна да би се покрио раст потрошње електричне енергије и да би се замениле електране које ће се, због старости и немогућности испуњења захтева за заштиту животне средине, повлачити из погона. Не очекује се улазак у погон новог већег капацитета пре 2014. године.

Од 2017. године, све термоелектране које не задовољавају ЕУ норме о емисији сумпорних и азотних оксида морају бити повучене из погона, тако да ће ЈП ЕПС остати без најстаријих неефикасних електрана, на којима уградња опреме за одсумпоравање није оправдана. Планирана је изградња нових производних капацитета у циљу задовољења потреба за електричном енергијом и замене старих и неефикасних термоелектрана базираним на застарелим технологијама. Потрошња електричне енергије и недостатак угашених електрана ће се покривати изградњом нових термоелектрана и електрана које користе обновљиве изворе енергије. Према актуелним сагледавањима, процењује се да ће до 2025. године бити пуштено у погон нових 1.700 MW.

Термоелектране

У наредном периоду је предвиђена ревитализација и модернизација следећих термо блокова:

- ТЕНТ Б1, снаге 620 MW, у периоду 2012.-2014. година
- ТЕНТ А5, снаге 320 MW, током 2012. године
- ТЕ Костолац Б1, снаге 320 MW, у периоду 2012.-2014. година

Најстарије термоелектране Колубара А1, А2 и А4, укупне инсталисане снаге 96 MW ће се повлачити из погона после 2012. године због старости, ниске ефикасности, високих трошкова производње и заштите животне средине.

Снабдевање угљем електрана у Колубарском басену је најкрупнији проблем термосектора у наредних неколико година.

Крајем 2011. године ушао је у завршну фазу процес прикупљања понуда и избора стратешког партнера за изградњу термоелектране-топлане Нови Сад са гасно-парним комбинованим циклусом снаге 450 MW чији се улазак очекује у току 2015. године.

У току су активности око обезбеђивања извора финансијских средстава за пројекте термоелектрана Колубара Б (2x375 MW), Никола Тесла Б3 (нови блок од 740 MW) и нови блок у ТЕ Костолац Б3. Ове електране ће користити домаћи лигнит, што подразумева и отварање нових и замена површинских копова.

На позицију ових електрана на тржишту енергије ће знатно утицати трошкови и обавезе везане за смањење емисије угљен-диоксида и цена природног гаса.

Хидроелектране

У току је или је планирана ревитализација и модернизација постојећих хидроелектрана:

- ревитализација ХЕ Ђердап 1, снаге 1058 MW, којом ће бити повећана инсталисана снага са 176 MW на 205 MW по сваком од 6 агрегата и продужен животни век за додатних 30 година; завршетак ревитализације је предвиђен за 2016. годину;
- ревитализација ХЕ Бајина Башта, 364 MW којом је предвиђено продужење радног века електране за додатних 30 година, уз повећање инсталисане снаге за 28 MW; ревитализација треба да буде завршена до краја 2013. године;
- ревитализација ХЕ Зворник, 96 MW до 2016 године, а затим и других хидроелектрана.

3.7.3 Коришћење обновљивих извора енергије

Влада је 2009. године донела Уредбу о мерама подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и комбинованом производњом електричне и топлотне енергије, којом се ближе прописују мере подстицаја за коришћење обновљивих извора енергије и откупна цена за тако произведену енергију – feed-in тарифе. Мере подстицаја обухватају откупне цене одређене према врсти електране у којој се производи електрична енергија коришћењем обновљивих извора енергије и према инсталисаној снази.

Услови стицања статуса повлашћеног произвођача прописани су Уредбом о условима за стицање статуса повлашћеног произвођача електричне енергије и критеријумима за оцену испуњености тих услова, коју је Влада донела 2009. године. Спровођење наведених уредби је у надлежности министарства надлежног за енергетику.

Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије приказане су у табели 3-29. Ове цене се примењују до краја 2012. године.

Табела 3-29: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије

Редни број	Врста електране	Инсталисана снага (MW)	Мера подстицаја -откупна цена (с€/ kWh)
1	Хидроелектране		
1.1		до 0,5 MW	9,7
1.2		од 0,5 MW до 2 MW	10,316 – 1,233*P
1.3		од 2 MW до 10 MW	7,85
1.4	на постојећој инфраструктури	до 2 MW	7,35
1.4	на постојећој инфраструктури	од 2 MW до 10 MW	5,9
2	Електране на биомасу		
2.1		до 0,5 MW	13,6
2.2		од 0,5 MW до 5 MW	13,845 – 0,489*P
2.3		од 5 MW до 10 MW	11,4
3.	Електране на биогаз		
3.1		до 0,2 MW	16,0
3.2		од 0,2 MW до 2 MW	16,444 – 2,222*P
3.3		преко 2 MW	12,0
4.	Електране на депонијски гас и гас из постројења за третман комуналних отпадних вода		6,7
5.	Електране на ветар		9,5
6.	Електране на енергију сунчевог зрачења		23
7.	Електране на геотермалну енергију		7,5
8.	Електране са комбинованом производњом на фосилна горива		
8.1		до 0,2 MW	$C_0 = 10,4$
8.2		од 0,2 MW до 2 MW	$C_0 = 10,667 - 1,333*P$
8.3		од 2 MW до 10 MW	$C_0 = 8,2$
8.4	на постојећој инфраструктури	до 10 MW	$C_0 = 7,6$
9.	Електране на отпад		
9.1		до 1 MW	9,2
9.2		од 1 MW до 10 MW	8,5
	Корекција откупне цене за електране са комбинованом производњом на природни гас	$C = C_0 * (0,7 * Г/27,83 + 0,3)$ Ц - нова откупна цена електричне енергије Ц ₀ - референтна откупна цена одређена на основу цене природног гаса за продају енергетским субјектима за трговину на мало природним гасом за потребе тарифних купаца која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код ЈП „Србијагас“ Нови Сад по тарифном ставу „енергент“ од 27,83 дин/м ³ Г (дин/ м ³) - нова цена природног гаса за продају енергетским субјектима за трговину на мало природним гасом за потребе тарифних купаца која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код ЈП „Србијагас“ Нови Сад по тарифном ставу „енергент“	

За електране на ветар, Уредбом је ограничен капацитет за који се дају подстицаји на 450 MW, а за електране на енергију сунца на 5 MW.

Количине електричне енергије преузете од повлашћених произвођача у 2011. години су приказане у табели 3-30.

Табела 3-30: Електрична енергија преузета од повлашћених произвођача у 2011

Извори обновљиве енергије / гориво за комбиновану производњу	Откупљена енергија kWh
Водотокови	8.789.951
Фосилна горива (угаљ, мазут и природни гас) – комбинована производња	4.848.496
Биогаз	118.022
Неакумулирана сунчева енергија	1.339
Соларни фотонапонски систем	0
УКУПНО	13.757.808

Очекује се да ће у 2012. години, у овире Уговора о ЕнЗ, бити утврђен и за земље региона циљни обавезујући проценат за повећање удела обновљиве енергије у бруто финалној потрошњи енергије до 2020. године.

Агенција нема посебних овлашћења у области обновљивих извора енергије, изузев издавања лиценци за објекте инсталисане снаге 1 MW или више.

3.7.4 Изградња нових преносних капацитета

Оператор преносног система доноси план развоја преносног система сваке године за наступајући петогодишњи период (од 2012. године за десет година), чији је циљ да се повећа сигурност снабдевања на домаћем тржишту и сигурност коришћења прекограничних преносних капацитета и омогуће тржишне активности. Осим изградње енергетских објеката, планом се обухватају и инвестиције у информационе технологије и електронске комуникације. План се усаглашава са операторима дистрибутивних система и операторима система суседних држава у погледу потребе изградње нових интерконектора. Сагледава се положај преносног система Републике Србије у синхроној области „Континентална Европа“ и активно учествује у изради десетогодишњег плана изградње нових прекограничних преносних капацитета у оквиру ENTSO-E.

Током 2011. године, у преносном систему су завршени или су започети следећи радови:

- На далеководима (ДВ):
  - завршени су планирани радови на: изградња ДВ 400 kV Лесковац 2 – граница Македоније; адаптација ДВ 220 kV Београд 5 – Обреновац и санација једног стуба на ДВ 110 kV Бор 2 – Бор 3;
  - започети су радови на: санацији ДВ 2x110 kV Ваљево – Зворник и санација стуба на ДВ 110 kV бр. 121/1+1180 Б Београд 2 – Београд 22;
  - уговорени су радови за: адаптацију ДВ 220 kV Крушевац 1 – Подујево, адаптацију ДВ 220 kV Београд 5 – Обреновац; увођење у Инђију 2 ДВ 2x110 kV Инђија – Стара Пазова и увођење у ТС НИС ДВ 220 kV бр. 253/2 ТС Панчево 2 – ХИ Панчево.
- На трансформаторским станицама (ТС):
  - завршени су планирани радови на реконструкцији и адаптацији: ТС 400/110 kV Крагујевац 2 - замена трансформатора Т1 новим трансформатором од 300 MVA; ТС 400/220/110 kV Панчево 2 - замена ВН опреме у 10 поља 110 kV; РП 400 kV Ђердап 1 - замена прекидача и растављача 400 kV у трансформаторском пољу бр.6.; ТС 110/35 kV Београд 6 - уградња лифта-платформе за превоз терета; ТС 110/35 kV Петровац – санација бетонских портала; ТС 110/35 kV Смедерево 1 – санација бетонских портала; ТС 110/35 kV Шабац 1 – санација бетонских портала и ТС 110/35 kV Смедеревска Паланка – адаптација командне зграде;
  - започети су радови на изградњи или реконструкцији: ТС 400/110 kV Београд 20 - грађевински радови и приступни пут; ТС 400/220 kV Обреновац – реконструкција поља 400 и 220 kV; РП 400 kV Ђердап - замена прекидача; ТС 220/35 kV Бајина Башта - реконструисано је 6 далеководних поља 220 kV и уграђен је нови трансформатор 220/35 kV 31,5 MVA; ТС 220/110/35 kV Београд 5 – реконструкција; ТС 220/110 kV Београд 3 и ТС 110/ 35 kV Зајечар 2 - уграђен је нови трансформатор са пољем 110 kV.

Анализом стања преносне мреже у оквиру Плана развоја преносног система, уз уважавање прогнозиране потрошње и очекиваног уласка у погон нових производних јединица, ЈП ЕМС је предложио изградњу нових, односно рехабилитацију или доградњу постојећих елемената преносне мреже, чиме би се отклонила постојећа и очекивана загушења и повећала ефикасност рада преносног система.

Направљена је листа инвестиција у 400 kV и 220 kV преносној мрежи за наредни петогодишњи период, уз стратешко опредељење ЈП ЕМС да се 220 kV напонски ниво преносне мреже у будућности постепено укида. План развоја предвиђа инвестиције у 110 kV преносној мрежи у деловима система где је сигурност испоруке електричне енергије угрожена, а то су, пре свега, области јужног Баната и Рашке, те расплети далековода који су неопходни за прикључење нових преносних објеката, као што је случај у Београду и Нишу. Предвиђено је повећање инсталисане снаге у следећим ТС: 400/110 kV Јагодина 4, 220/110 kV Зрењанин 2, 220/110 kV Крушевац 1, 400/220/110 kV Лесковац 2 и 400/110 kV Бор 2.

3.7.4.1 Изградња интерконективних далековода

Изградња интерконективног далековода 400 kV између Србије и Македоније (Ниш2 – Скопље) је започета 2008 и део од ТС Лесковац 2 до границе са Македонијом је завршен током 2011. У плану је изградња двоструког далековода 400 kV између Румуније и Србије ТС Решица (Сокол) – ТС Панчево 2.

3.7.5 Мере оператора дистрибутивних система

Оператор дистрибутивног система ће, у складу са Законом, доносити десетогодишње планове развоја, усклађене са планом развоја преносног система и захтевима за прикључење. Да би се надонадило кашњење у инвестицијама, отклонили недостаци и унапредио рад система, предвиђен је низ мера за повећање сигурности испоруке енергије купцима прикљученим на дистрибутивну мрежу. То су, пре свега, завршетак започетих и нове инвестиције у изградњу мреже, ревитализација или замена постојеће застареле опреме у дистрибутивној мрежи, као и друге активности на модернизацији погона и пословања.

Током 2011. године завршени су или су започети следећи радови:

- На ДВ:
  - изградња и реконструкција низа ДВ у дистрибутивној мрежи;
  - изградња мреже нижих напонских нивоа, у складу са локалним растом потрошње електричне енергије и развојем преносних капацитета, као и потребом подизања квалитета снабдевања;
- На ТС
  - завршена је или започета изградња 12 нових ТС 110/х кV, 8 нових ТС напона 35/10 кV, као и проширење неких постојећих ТС;
  - преузимање ТС напона 110/х кV које су тренутно у власништву ЈП ЕМС, сагласно Закону;
- Мерење и управљање:
  - унапређење мерне опреме и даљи развој и увођење система за даљинско читавање;
  - наставак развоја дистрибутивних система управљања.

Такође, предузето је низ активности у циљу смањења губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи и повећање степена наплате испоручене електричне енергије.

3.7.5.1 Напредне мреже

У дистрибуцијама је у току замена мерних уређаја савременијим. ЈП ЕПС је основао стручну групу за развој напредних мрежа („Smart Grids“) чији је задатак да осмисли исплатив пројекат модернизације система за дистрибуцију електричне енергије и снабдевања, како би се обезбедило надгледање, заштита и аутоматизована оптимизација рада свих делова система и инсталација корисника система, од електрана, преко мреже, до прикључених објеката. Током 2011. је за реализацију овог задатка добијен кредит и припреман је тендер за набавку потребне опреме, првенствено нових бројила. Такође је одлучено да се замена бројила прво уради у подручјима са израженим губицима у дистрибуцији електричне енергије.

Напредне мреже и мерни системи ће омогућити високу поузданост и квалитет испоруке електричне енергије. Оне ће поспешити и боље управљање потрошњом и динамичније тржиште електричне енергије, као и значајно смањење техничких и комерцијалних губитака.

3.7.5.2 Смањење губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи

Планира се низ мера за смањења губитака електричне енергије у дистрибутивним мрежама:

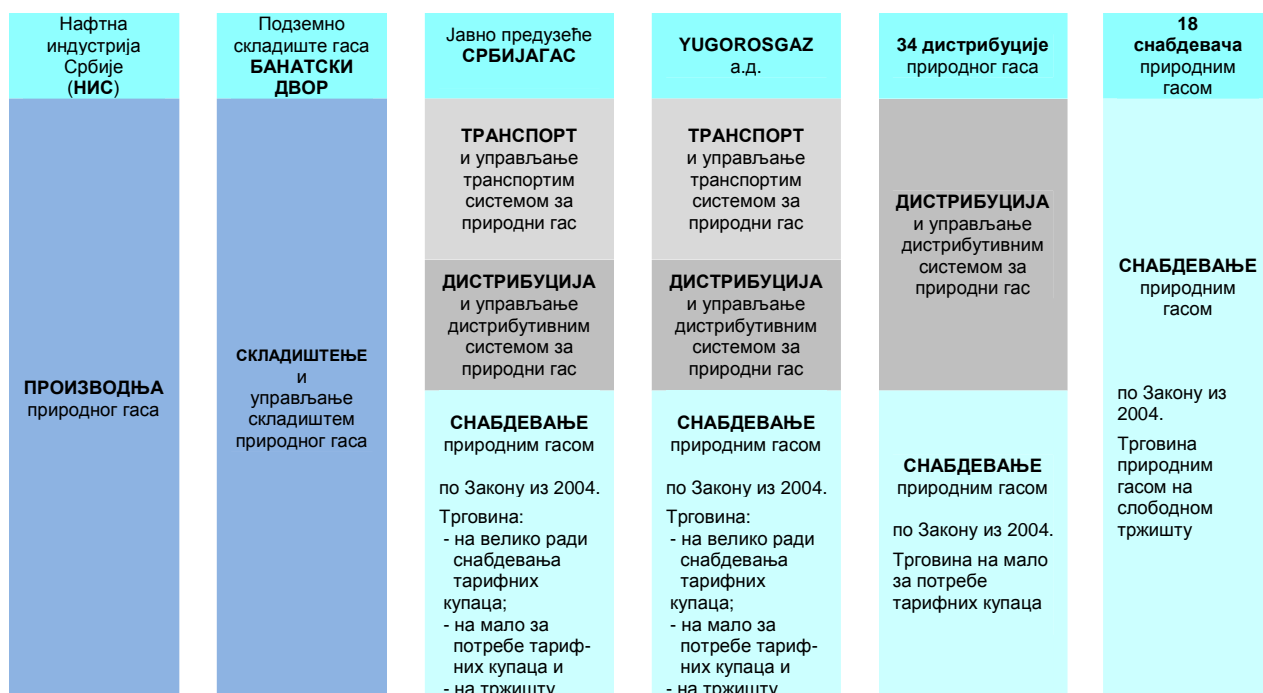
- изградња нових објеката мреже, далековода и трансформаторских станица;
- набавка и уградња нових 2.400.000 бројила;
- модернизација система мерења са даљинским читавањем и управљање потрошњом;
- унапређење техничког и пословног система обрачуна и наплате електричне енергије и
- активирање постојећих и уградња нових уређаја за компензацију реактивне снаге.

4. ПРИРОДНИ ГАС

4.1 Организациона и власничка структура сектора природног гаса

Постојећа структура сектора природног гаса Србије је успостављена након доношења Закона о енергетици 2004. године и поделе Јавног предузећа Нафтна индустрија Србије на три компаније. Структура гасног сектора крајем 2011. године је приказана на слици 4-1. Како је нови Закон усвојен у августу 2011. неке делатности су у 2011. обављане по претходном Закону, у складу са прелазним одредбама новог Закона, те и слика одражава такво стање.

Слика 4-1: Организациона структура сектора природног гаса

Производњом природног гаса, која није регулисана делатност, бави се само компанија Нафтна индустрија Србије (НИС а.д.). Већински власник НИС-а је руска компанија Гаспромнефт, а акционари су и држава Србија и велики број малих акционара.

Делатност транспорта и управљања транспортним системом обављају ЈП Србијасгас и Yugorosgaz а.д.

Делатност дистрибуције и управљања дистрибутивним системом, поред ЈП Србијасгас и Yugorosgaz а.д. обавља још 34 предузећа од којих је највећи број у власништву општина и градова, део је у мешовитом, а део у приватном власништву. Све дистрибуције имају мање од 100.000 купаца, те нису обавезне да правно раздвоје оператора система и снабдевача (у складу са Директивом 2003/55).

Складиштење природног гаса обавља предузеће Подземно складиште природног гаса Банатски Двор, д.о.о, чији су оснивачи и власници ЈП Србијасгас (49%) и Gazprom Germania (51%) на основу међудржавног Споразума о сарадњи у нафтно-гасној области, који су владе Србије и Руске Федерације закључиле 25. јануара 2008., а договор о реализацији заједничког пројекта потписан је у октобру 2009. године.

Предузеће Yugorosgaz а.д. је основано 1996. године. Пословање Yugorosgaz а.д. обухвата набавку природног гаса од Гаспром за све купце у Србији, као и транспорт, дистрибуцију и снабдевање природним гасом. Актуелни акционари су Гаспром Москва 50%, ЈП Србијасгас 25% и Central ME Energy and Gas, Беч 25%.

За трговину на слободном тржишту је лиценцирано 20 енергетских субјеката, али само су два била активна током 2010. и 2011. године, ЈП Србијасгас и Руско-српска компанија за трговину (Russian – Serbian Trading Company, РСТ).

Доминантни учесник на тржишту је ЈП Србијасгас са 76% учешћа у укупној продаји природног гаса у 2011. години.

Предвиђено је да Влада Републике Србије до октобра 2012. године, јавно снабдевање повери, као универзални сервис по регулисаним ценама, заинтересованим правним лицима који испуњавају услове из Закона. Очекује се да се дистрибуције које су до доношења Закона обављале делатност трговине на мало за

потребе тарифних купаца, пријаве за јавне снабдеваче на подручју на којем обављају делатност дистрибуције. Заинтересоване дистрибуције морају до 1. јула 2012. да поднесу захтев за измену акта о поверавању за обављање делатности од општег интереса и захтев Агенцији да измени назив делатности у лиценци.

За период до 1. јануара 2016. године, Влада ће изабрати и резервног снабдевача природним гасом, који ће привремено снабдевати купце који се у почетку не снађу на тржишту. Резервно снабдевање није енергетска делатност, већ само једна активност снабдевача на слободном тржишту, кога Влада изабере у тендерској процедури. Влада мора донети одлуку ко ће све бити јавни и резервни снабдевач најкасније до 1. октобра 2012. године.

4.2 Раздвајање енергетских делатности и независност оператора

Новине које је у домену обављања делатности донео Закон су:

- обједињене су раније одвојене делатности:
  - транспорта и управљања транспортним системом;
  - дистрибуције и управљања дистрибутивним системом, као и
  - складиштења и управљања складиштем природног гаса.
- не постоји досадашња делатност трговине, него се трговци посматрају раздвојено као купци и као продајци-снабдевачи крајњих купаца и других снабдевача. Трговачке лиценце су до краја 2011. године још увек важиле по Закону из 2004. године (у складу са прелазним одредбама Закона).

Раздвајање енергетских делатности транспорта, дистрибуције и складиштења природног гаса, који су природни монополи, од производње и снабдевања (трговине) који су тржишног карактера, један је од кључних елемената тржишних реформи.

Сва дистрибутивна предузећа у Србији су књиговодствено раздвојила делатности дистрибуције, снабдевања и других енергетских и неенергетских делатности.

За оператора система који послује унутар вертикално интегрисаног предузећа, прописано је да доноси Програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања чија је садржина утврђена Законом и да одреди лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма. Сагласност на програм даје Агенција.

Табела 4-1: Раздвајање енергетских делатности

	Транспорт/ производња	Транспорт/ снабдевање	Дистрибуција/ снабдевање
Власничко раздвајање	ДА	НЕ	НЕ
Раздвајање у погледу правне форме	ДА	НЕ	НЕ
Посебно седиште	ДА	НЕ	НЕ
Посебна web- презентација	ДА	НЕ	НЕ
Раздвојени рачуни	-	ДА	ДА
Ревизија раздвојених рачуна	-	ДА	ДА
Објављивање раздвојених финансијских извештаја	-	НЕ	НЕ
Посебни управљачки органи без руководиоца из других енергетских делатности	-	НЕ	НЕ

4.3 Капацитети за транспорт, дистрибуцију и складиштење природног гаса

Транспортни и дистрибутивни системи природног гаса су развијани у складу са "Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2015." и другим стратешким и програмским документима.

4.3.1 Транспорт

Око 5 милиона становника живи у области која има изграђену транспортну мрежу која обезбеђује потенцијал за даљи развој гасног система и раст потрошње природног гаса.

На крају 2011. године, дужина транспортног система ЈП Србијасгаз је била 2.203 km у северној и централној Србији, а транспортног система Угосгаз а.д. 118 km у јужном делу Србије (табела 4-2). ЈП Србијасгаз има власништво над 95% транспортне гасоводне мреже, а Угосгаз а.д. над преосталих 5%.

Табела 4-2: Дужина транспортне мреже у Србији у 2010 и 2011.

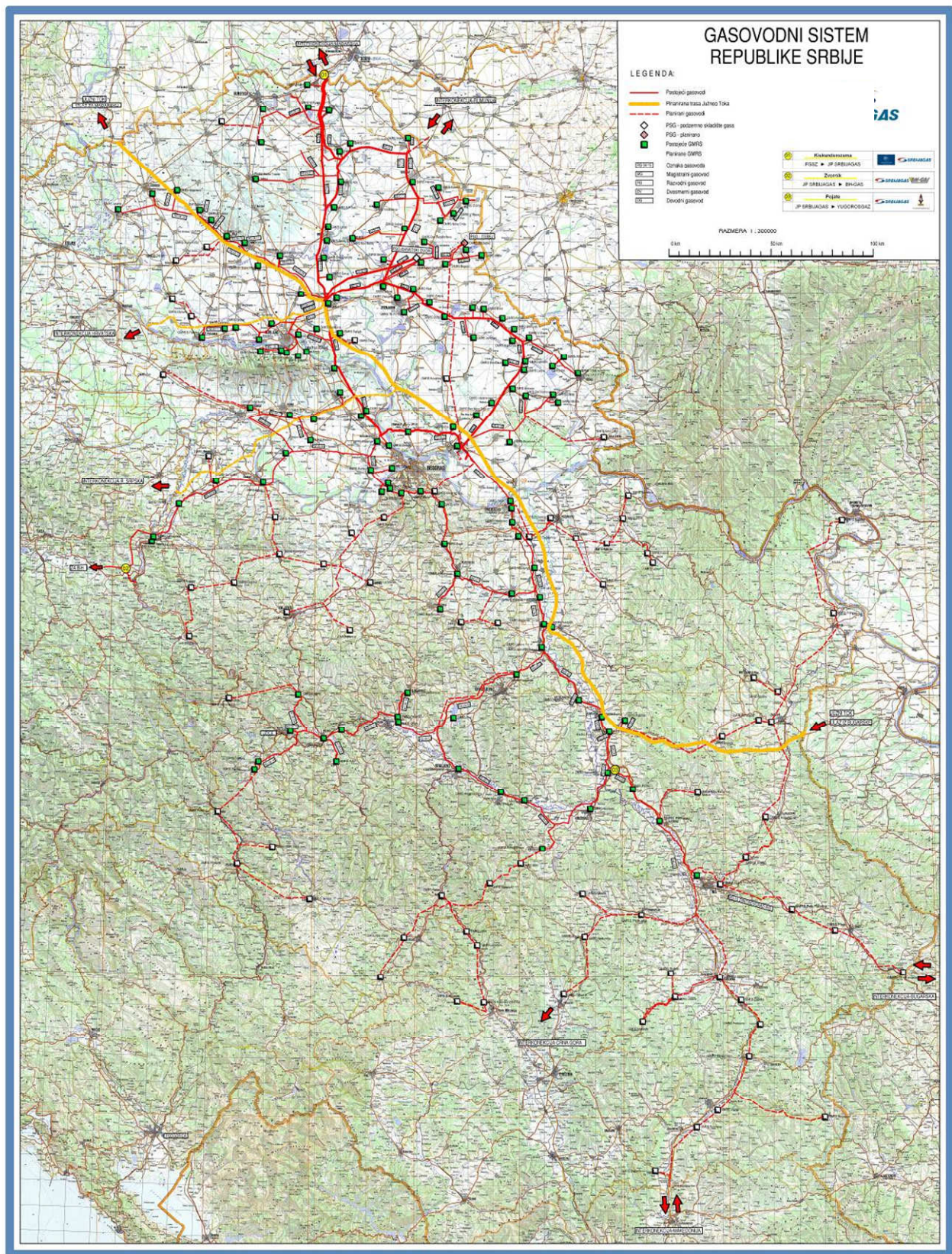
Година	2010	2011
Дужина мреже (km)	2.258	2.321

У табели 4-3 приказане су најважније техничке карактеристике транспортних система ЈП Србијагас и Yugorosgaz а.д.

Табела 4-3: Значајне техничке карактеристике транспортног система

Главне техничке карактеристике транспортног система	ЈП Србијагас	Yugorosgaz а.д.
Капацитет	≈ 18 мил. m ³ / дан	≈ 2,19 мил. m ³ / дан
Притисак	16 - 75 bar	16 - 55 bar
Дужина	2.203 km	118 km
Пречници	DN 150 - DN 750	DN 168 - DN 530
Старост гасовода - просечна	30 година	10 година
Компресорска станица, снага	4,4 MW	-
Број улаза у транспортни систем	16	1
Из другог транспортног система	1	1
Са производних поља – домаћи гас	14	-
Из складишта	1	-
Број излаза са транспортног система	160	-
Мерно регулационе станице на излазу са транспортног система	158	4
Примопредајне станице	2	-
Излаз у транспортни систем Yugorosgaz	1	-
Интерконектор према БиХ	1	-

Слика 4-2: Транспортни систем природног гаса Републике Србије

4.3.2 Дистрибуција

Дужина дистрибутивне мреже се од 2005. до 2011. године повећала за 45%, односно на 14.628 km, чиме су створени услови за приључење нових купаца.

Табела 4-4: Дужина дистрибутивне мреже у Србији у 2010 и 2011.

	2010	2011
Дужина дистрибутивне мреже (km)	14.299	14.628

Укупна дужина дистрибутивне мреже (без приључака) на крају 2011. године је 14.628 km. Активних приључака има преко 257 хиљада (табеле 4-4 и 4-5).

Табела 4-5: Дужина дистрибутивних мрежа и број места испоруке 31.12.2011.

Редни број	Назив дистрибутера природног гаса	Правна форма	Дужина дистрибутивне мреже (m)	Број активних приључака
1	7. Октобар, Нови Кнежевац	ЈКП	49.652	1.617
2	Беогаз, Београд	ДОО	210.029	8.209
3	Београдске електране, Нови Београд	ЈКП	330.710	3.798
4	Босс петрол, Трстеник	ДОО	24.084	21
5	Чока, Чока	ЈКП	27.195	805
6	Други октобар, Вршац	ДП	198.040	12.432
7	Екос, Житиште	ЈКСП	261.549	4.180
8	Елгас, Сента	ЈП	64.100	1.747
9	Гас - Феромонт, Стара Пазова	АД	553.003	16.040
10	Гас - Рума, Рума	ЈП	444.939	6.917
11	Гас, Бечеј	ДОО	192.840	1.635
12	Гас, Темерин	ЈП	266.500	6.559
13	Градитељ, Србобран	ЈКП	150.200	2.298
14	Грејање, Зрењанин	ДП	509.287	20.547
15	Ингас, Инђија	ЈП	353.523	9.012
16	Интерклима, Врњачка бања	ДОО	103.050	934
17	Комуналац, Нови Бечеј	ЈП	116.500	2.305
18	Ковин – Гас, Ковин	ЈП	307.029	4.109
19	Лозница - Гас, Лозница	ОАД	121.840	1.168
20	ЛП - Гас, Београд	ДОО	51.386	1.393
21	Нови Сад - Гас, Нови Сад	ДП	2.362.175	43.948
22	Полет, Планиште	ДЈКП	239.300	3.631
23	Ресава Гас, Свилајнац	ДОО	44.854	285
24	Родгас, Бачка Топола	АД	185.884	1.222
25	Сигас, Пожега	ДОО	19.977	271
26	Слога, Кањижа	АД	171.300	3.993
27	Сомбор - Гас, Сомбор	ДОО	170.550	1.638
28	Србијагас, Нови Сад	ЈП	5.707.676	77.309
29	Срем - Гас, Сремска Митровица	ЈП	259.924	4.596
30	Стандард, Ада	ЈКП	75.850	1.015
31	Суботицагас, Суботица	ЈКП	398.080	8.555
32	Техноенергетика, Крушевац	ДОО	33.971	524
33	Топлана – Шабац, Шабац	ЈКП	159.454	2.170
34	Ужице-гас, Ужице	ДОО	91.899	92
35	Врбас – Гас, Врбас	ЈП	181.158	1.614
36	Yugorogaz, Београд	АД	216.483	556
	УКУПНО		14.628.704	257.145

Учешће дистрибутивне мреже ЈП Србијагас у укупној дужини дистрибутивних мрежа је 39%.

4.3.3 Складиште

Подземно складиште гаса Банатски Двор је лоцирано у простор исцрпљеног гасног лежишта чији је капацитет био 3,3 милијарде кубних метара природног гаса. Укупна површина складишта је око 54 квадратна километра. Тренутно је расположив капацитет од 450 милиона кубних метара гаса и максимална продуктивност у процесу извлачења износи 5 милиона кубних метара на дан. Након друге фазе складиште ће моћи да прими 800 милиона кубика гаса. Банатски Двор је лоциран 22 km источно од града Зрењанина и 44 km од главног гасног разводног чвора у Госпођинцима. Подземно складиште је са два гасовода повезано са гасним разводним чвором у Елемиру.

Складиште гаса Банатски Двор је пуштено у рад током новембра 2011. године. Циљ је да се до грејне сезоне 2014/2015. капацитет повећа на 800 милиона m^3 .

Двосмерним гасоводом Госпођинци - Банатски Двор омогућено је несметано и потпуно повезивање подземног складишта гаса са транспортним системом. Основни подаци о овом гасоводу су:

- дужина 42,5 km
- називни пречник DN 500
- максимални радни притисак $p_{max}=75$ bar
- максимални проток гаса:
  - пражњење ПСГ Б. Двор $Q=415.000 S m^3/h$ (10 милиона $S m^3/дан$)
  - пуњење ПСГ Б. Двор $Q=230.000 S m^3/h$ (5,5 милиона $S m^3/дан$)

Ово складиште је значајно за обезбеђивање сигурног снабдевања природним гасом у Србији. Током 2011. из транспортног система је у складиште утиснуто 183 милиона m^3 , а из складишта повучено и предато у транспортни систем 33 милиона m^3 природног гаса.

Складиште Банатски Двор се гради на основу међудржавног Споразума о сарадњи у нафтно-гасној области, који су владе Србије и Руске Федерације закључиле 25. јануара 2008. Уговор о реализацији заједничког пројекта "Гаспрома" и "Србијагаса" потписан је у октобру 2009.године. У заједничком предузећу компанија "Гаспром" има 51% власништва, а "Србијагас" 49%.

4.4 Остварена потрошња и извори снабдевања природним гасом

У 2011. години је укупно, из увоза, домаће производње и подземног складишта, за потрошњу било расположиво 2.343 милиона m^3 природног гаса. Домаћа производња од 462 милиона m^3 је у 2011. години била већа за 31% од остварене у 2010 и њено учешће у потрошњи је било 19%. Од произведених количина, за сопствене потребе погона НИС-а је утрошено 18 милиона m^3 , док су остале количине испоручене трговцу природног гаса ради снабдевања тарифних купаца.

Највећи део природног гаса се обезбеђује увозом из Руске Федерације по дугорочном уговору који се анексира сваке године. У 2011. години, увоз природног гаса је био 1.675 милиона m^3 , од чега из Руске Федерације 1.407 милиона m^3 по дугорочном уговору, а по осталим уговорима 217 милиона m^3 , док је 51 милион m^3 увезен из Мађарске.

У току 2011. године, у подземно складиште природног гаса је, на основу комерцијалних података, за потребе јастучног и комерцијалног гаса за снабдевања купаца у Србији, утиснуто 72 милиона m^3 , а из складишта је повучено и испоручено купцима 206 милиона m^3 .

Табела 4-6: Извори снабдевања и остварена потрошња природног гаса у 2010 и 2011.

	2010 милиона m^3	2011 милиона m^3	2011/2010 %
Производња преузета у транспортни систем	331	441	33%
Производња преузета у дистрибутивни систем	21	21	0%
Производња укупно	352	462	31%
Увоз из Руске Федерације	1.785	1.624	-9%
Увоз из других извора	183	51	-72%
Увоз укупно	1.968	1.675	-15%
Преузето из подземног складишта	29	206	610%
УКУПНО РАСПОЛОЖИВО	2.349	2.343	0%
Потребе произвођача природног гаса	34	18	-47%
Бруто потрошња	2.315	2.325	0%
Губици и сопств. потрошња транспортног система	3	2	-33%
Губици у дистрибутивној мрежи	21	21	-0%
За финалну потрошњу	2.234	2.302	3%

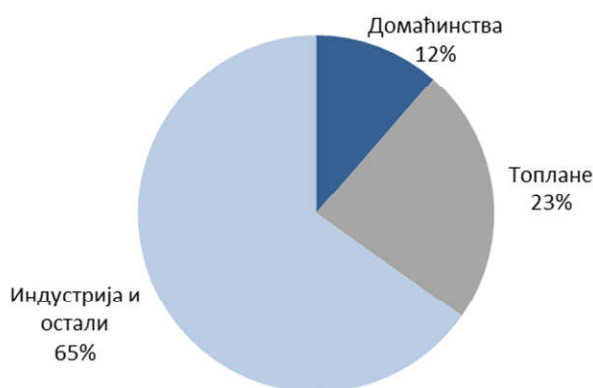
Узимајући у обзир и потрошњу енергетских субјеката за сопствене потребе, неенергетску потрошњу и промену количина гаса које се налазе у лајн-паку, укупно је у 2011. купцима природног гаса продато 2.312 милиона m³ природног гаса.

Структура потрошње за три категорије потрошача: домаћинства, топлане, индустрија и остали, приказана је у табели 4-7.

Табела 4-7: Структура потрошње у 2010 и 2011.

Категорије потрошње	2010 хиљада m ³	2011 хиљада m ³	2011/2010 %
Домаћинства	268.797	264.696	-2%
Топлане	464.768	539.390	+16%
Индустрија и остали	1.500.015	1.508.063	+1%
Укупно	2.233.580	2.312.149	+4%

Број купаца природног гаса је у 2011. повећан за преко 5.000 у односу на 2010. и на крају 2011. је износио 257.145. Од тог броја, у 2011. су 244.281 или 94,9% укупног броја, била домаћинства, док је потрошња у домаћинствима учествовала са само 11,4% у укупној финалној потрошњи у 2011. години, док је потрошња топлана била 23,3%, а преосталих 65,2% су потрошили индустрија и остали потрошачи.

Слика 4-3: Структура потрошње природног гаса у Србији у 2011.

4.5 Регулација оператора транспортног система

Оператори транспортног система су ЈП Србијагас и Yucorogaz а.д., који имају лиценцу за обављање енергетских делатности транспорта и управљања транспортним системом.

Оператор транспортног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад транспортног система и квалитет испоруке природног гаса;
- безбедан рад транспортног система природног гаса;
- управљање транспортним системом;
- развој којим се обезбеђује дугорочна способност транспортног система да испуни рационалне захтеве за транспортом природног гаса;
- координиран рад транспортног система са другим транспортним, односно дистрибутивним системима и складиштем природног гаса;
- балансирање система;
- недискриминаторски приступ транспортном систему;
- исправност и поузданост мерења природног гаса на местима примопредаје у и из транспортног система;
- организовање и администрирање тржишта природног гаса,

и дужан је да:

- одржава и развија транспортни систем;
- доноси правила о раду транспортног система;
- доноси план развоја транспортног система за период од најмање десет година и усклади га са планом развоја повезаних система и са захтевима за прикључење објеката складишта, произвођача и купаца;

- донесе програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања који садржи мере којима се спречава дискриминаторско понашање, дефинишу обавезе запослених и правила понашања, одређује лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма и редовно извештава о спровођењу донетих мера;
- набавља природни гас за потребе балансирања и обезбеђивања сигурног рада система и за надокнаду губитака у транспортном систему на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације;
- балансира систем на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације;
- предузима прописане мере безбедности у току коришћења транспортног система и других капацитета који су у функцији транспортног система;
- доноси одлуку о цени за приступ транспортном систему;
- одређује цену природног гаса за потребе балансирања система у складу са правилима о раду транспортног система;
- не прави дискриминацију између корисника или група корисника транспортног система, а нарочито не фаворизује са њим повезане енергетске субјекте;
- корисницима транспортног система пружа информације, како би остварили ефикасан приступ систему на принципима транспарентности и недискриминације;
- обезбеди поверљивост комерцијално осетљивих информација добијених током обављања делатности и објављује информације које могу обезбедити предност на тржишту;
- прикупља и објављује податке и информације неопходне за испуњавање прописаних обавеза по питању транспарентности и праћење тржишта природног гаса у складу са Правилима о раду транспортног система природног гаса;
- утврди техничко-технолошке услове за повезивање објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- прати сигурност испоруке и снабдевања и Министарству доставља податке за извештај о сигурности снабдевања;
- предузима мере за повећање енергетске ефикасности и заштиту животне средине;
- размењује информације неопходне за безбедно и сигурно функционисање система са другим операторима система;
- Агенцији доставља податке и документацију неопходну за регулацију цена и
- уређује друга питања неопходна за рад транспортног система.

Оператор транспортног система природног гаса је дужан да, почев од 2012. године, план развоја сваке године достави Агенцији ради давања сагласности.

4.5.1 Правила о раду транспортног система

Правила о раду система ни током 2011. године нису достављена Агенцији на сагласност. ЈП Србијагас, у сарадњи са консултантом, припрема предлог правила о раду транспортног система. Ова правила ће садржати и неопходна правила о раду тржишта природног гаса.

4.5.2 Регулација цене приступа транспортном систему

Регулисане цене приступа, односно коришћења транспортног система су први пут примењене од 15. октобра 2008. године.

Агенција је током 2011. године дала мишљење на нове предлоге цена енергетских субјеката, а Влада Републике Србије је у октобру 2011. дала сагласност на предлог цена коришћења транспортног система који је доставио ЈП Србијагас, а у новембру 2011. и на цене коришћења транспортног система Yugorosgaz, а.д. Цене су дате у табели 4-8.

Табела 4-8: Цене коришћења транспортног система

Назив транспортера природног гаса	Тарифни став		
	Енергент дин/м ³	Капацитет дин/м ³ /дан/година	Енергент за управљање системом дин/м ³
ЈП Србијагас, Нови Сад	0,79	54,98	0,00
Yugorosgaz, а.д., Београд	1,13	75,52	0,00

У складу са Законом, Агенција је припремила нову Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса. Организована је стручна расправа са операторима и корисницима система и током 2012. године ће ова методологија бити усвојена.

4.5.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Рад оператора транспортног система је усклађен са Директивом 2003/55/ЕС, како је приказано у табели 4-9.

Табела 4-9: Усклађеност рада ЈП Србијагас и Yugorosgaz, а.д. са захтевима члана 9 Директиве 2003/55/ЕС

Обавезе оператора система (члан 8 Директиве 2003/55/ЕС)	Тарифни систем	Методологија (цене прикључења)	Правила рада	План развоја
Управљање, одржавање и развој сигурних, поузданих и ефикасних постројења за транспорт водећи рачуна о животnoj средини	-	-	НЕ	НЕ
Уздржавање од дискриминације између корисника система или категорија корисника система, а посебно у корист повезаних предузећа	ДА	ДА	НЕ	-
Обезбеђивање довољно информација другим операторима транспорта, дистрибуције или складишта како би се транспорт или складиштење могли одвијати на сигуран и ефикасан начин	-	-	НЕ	-
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	-	-	НЕ	-

4.5.4 Транспортоване количине природног гаса

У транспортни систем Србијагаса је током 2011. преузето 2.788 милиона m^3 природног гаса. Ове количине су транспортоване за потребе: купаца, транзита за БиХ, складиштења, оператора транспортних и дистрибутивних система за надокнаду губитака гаса и потрошњу компресора. Транспорт се одвијао поуздано и безбедно, уз даљински надзор и контролу параметара стања транспортног система из диспечерских центара који се налазе у Београду и Новом Саду.

Транспортоване количине⁷ су приказане у табели 4-10.

Табела 4-10: Транспортоване количине природног гаса у 2010 и 2011. години

	2010	2011	2011/2010
	милиона m^3	милиона m^3	(%)
Производња	331	441	33,2
Улаз у земљу из Мађарске за потребе Србије	1.968	2.031	3,2
Улаз у земљу за потребе БиХ	249	283	13,7
Укупно	2.548	2.755	8,1
Из складишта	29	33	10,3
Транспортовано	2.577	2.788	8,1

4.5.5 Коришћење прекограничних транспортних капацитета

Република Србија има две интерконекције са другим гасоводним системима (по једну улазну и излазну тачку), а то су гасоводи:

- Мађарска - Србија (Кишкундорожма) - улазна тачка
- Србија - БиХ (Зворник) - излазна тачка

Обе интерконекције су део транспортног система Србијагаса, док на транспортном систему Yugorosgaza а.д. нема гасовода повезаних са транспортним системима суседних земаља.

4.5.5.1 Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета

Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета и управљање загушењима ће бити обухваћена Правилима о раду транспортног система Србијагаса. Истим правилима ће бити дефинисан и механизам за доделу капацитета на интерконективним везама.

4.5.5.2 Додела капацитета на интерконективним водовима и управљање загушењима

Право на коришћење капацитета на интерконективним гасоводима додељује ЈП Србијагас, као оператор транспортног система који има интерконекције са другим земљама. У 2011. години су додељивана права на коришћење капацитета на улазној тачки Мађарска - Србија (Кишкундорожма) за потребе ЈП Србијагас, Руско-

⁷ Укупна количина гаса која је ушла у транспортни систем – разликује се од расположивих количина, јер су количине које су транспортоване до складишта и касније из складишта до купца овде сабране.

српске компаније за трговину (Russian – Serbian Trading Company, PCT) и Привредног друштва за производњу и транспорт гаса БХ-Гас д.о.о. Сарајево, а излазни капацитет ка БиХ само за потребе БХ Гаса. Није било проблема са загушењем.

У 2011. години, улазни непрекидни капацитет на граници са Мађарском од 540.000 м³/час (13 милиона м³/дан) био је просечно искоришћен 59%, а у 2010. години 47%, при чему треба имати у виду и да је потрошња природног гаса сезонски изразито неравномерна и да је искоришћеност капацитета знатно нижа у летњим месецима. Највећа дневно преузета количина у транспортни систем на граници са Мађарском у току 2011. је износила 12,7 милиона м³/дан, од којих је 11,2 милиона м³/дан било за купце у Србији, а 1,6 милиона м³/дан за потребе БиХ. Са расположивим капацитетом интерконектора за потребе купаца природног гаса у Србији од 11 милиона м³/дан и степеном искоришћења интерконектора од 90%, могућ је годишњи увоз од 3,6 милијарди м³, што је за преко 50% више од годишњег увоза у периоду 2005 - 2011. године.

4.5.6 Балансирање

Према Закону, оператори транспортног система су одговорни за балансирање система природног гаса у Републици Србији. Оператор је дужан да набавља природни гас за потребе балансирања и обезбеђивања сигурног рада система и за надокнаду губитака у транспортном систему на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације.

Балансирање система се реализује променом најави количина увозног гаса и коришћењем запремине система у току дана, коришћењем ускладиштеног гаса, као и прекидом испоруке природног гаса купцима који имају могућност коришћења алтернативних енергената у периодима вршног оптерећења, када су потребе веће од капацитета интерконекције са Мађарском и када не постоји могућност коришћења ускладиштеног гаса.

Учесници на тржишту природног гаса морају уредити своју балансну одговорност закључењем уговора о транспорту, којим се регулише финансијска одговорност за разлику између количине природног гаса предате на улазима у транспортни систем и преузете на излазима са транспортног система. Оператор транспортног система природног гаса је одговоран за успостављање и спровођење балансне одговорности учесника на тржишту и вођење регистра балансне одговорности, у складу са правилима о раду транспортног система и правилима о промени снабдевача.

4.6 Регулација оператора дистрибутивног система

У Србији је у 2011. години, лиценцу за обављање енергетске делатности дистрибуције и управљања дистрибутивним системом имало 36 предузећа. Доминантна карактеристика дистрибутивног сектора природног гаса је велика уситњеност мрежа, из чега произилази одсуство економије обима, што има за последицу да купци плаћају веће трошкове коришћења мрежа. У појединим случајевима, ЈП Србијагас је преузео мање дистрибуције које нису могле да се одрже, али нема довољно иницијатива у том смеру. О овоме би требало водити рачуна и приликом издавања дозвола за мреже у градовима који нису, или нису довољно гасификовани. У развијеним европским земљама је након почетка примене регулације цена дошло до смањења броја дистрибутивних предузећа, посебно у сектору природног гаса, али код нас се то није догодило.

Овако велики број малих дистрибуција са недовољним кадровским капацитетом, захтева огромно време и ангажовање Агенције у фази припреме и контроле података ради примене методологија и тарифних система.

Оператор дистрибутивног система природног гаса је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад дистрибутивног система и квалитет испоруке природног гаса;
- безбедан рад дистрибутивног система природног гаса;
- развој којим се обезбеђује дугорочна способност дистрибутивног система да испуни потребе за дистрибуцијом природног гаса на економски оправдан начин;
- недискриминаторски приступ дистрибутивном систему;
- управљање дистрибутивним системом;
- исправност и поузданост мерења испорученог природног гаса.

и дужан је да:

- одржава и развија дистрибутивни систем;
- донесе правила о раду дистрибутивног система;
- донесе план развоја дистрибутивног система сваке године за период од најмање пет година усклађен са планом развоја повезаних система и са захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца;
- донесе програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања који садржи мере којима се спречава дискриминаторско понашање, дефинишу обавезе запослених и правила понашања, одређује лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма и редовно извештава о спровођењу донетих мера;
- Министарству доставља податке за извештај о сигурности снабдевања;
- донесе одлуку о цени за приступ дистрибутивном систему;
- објави цене прикључења;

- доноси план за смањење губитака у систему ако су губици изнад технички оправданог нивоа;
- набавља природни гас за надокнаду губитака у дистрибутивној мрежи на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације;
- не прави дискриминацију између корисника или група корисника дистрибутивног система, а нарочито не фаворизује са њим повезане енергетске субјекте;
- корисницима дистрибутивног система пружа информације, како би остварили ефикасан приступ систему на принципима транспарентности и недискриминације;
- обезбеди поверљивост комерцијално осетљивих информација добијених током обављања делатности и да информације које могу обезбедити предност на тржишту објављује на недискриминаторан начин;
- верификује и доставља податке оператору транспортног система неопходне за администрирање тржишта природног гаса у складу са правилима о раду транспортног система;
- предузима прописане мере безбедности у току коришћења дистрибутивног система;
- размењује информације неопходне за безбедно и сигурно функционисање система са другим операторима система;
- Агенцији доставља податке и документацију потребну за регулацију цена;
- предузима мере за повећање енергетске ефикасности и заштиту животне средине и
- уређује друга питања неопходна за рад дистрибутивног система.

У складу са Законом, Агенција је припремила нову Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса.

4.6.1 Правила о раду дистрибутивног система

Током 2011. ниједан дистрибутер природног гаса није доставио правила рада Агенцији ради прибављања сагласности. Законски рок за подношење ових правила је шест месеци након објављивања правила о раду транспортног система, па се очекује да ће бар ЈП Србијагас, Агенцији доставити предлог правила у првој половини 2013. године.

4.6.2 Регулација цене приступа дистрибутивном систему

Цене приступа, односно коришћења дистрибутивном систему, утврђене на основу донетих методологија и тарифних система, у примени су од 15. октобра 2008. године, за купце прикључене на мрежу ЈП Србијагас, а за већину осталих купаца од прве половине 2009. године.

Након позитивног мишљења Агенције, Влада Републике Србије је 1. новембра 2011. године дала сагласност на предлог цена коришћења дистрибутивне мреже који је доставио ЈП Србијагас као и остали дистрибутери природног гаса. Влада је дала сагласност на предлог цена за ЈП Србијагас 19.10.2011. а за остале дистрибутере 4.11.2011. године. Актуелне цене коришћења дистрибутивне мреже природног гаса могу се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

4.6.3 Усклађеност са директивама ЕУ

У табели 4-11 је приказана усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима из члана 12 Директиве 2003/55/ЕС.

Табела 4-11: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 12 Директиве 2003/55/ЕС

Обавезе оператора система (члан 12 Директиве 2003/55/ЕС)	Тарифни систем	Методологија (цене прикључка)	Правила рада
Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада дистрибутивног система	ДА	ДА	НЕ
Недискриминација између корисника (или група корисника) система	ДА	ДА	НЕ
Обезбеђивање довољно информација корисницима система неопходних за ефикасан приступ систему	-	-	НЕ
Размена информација са другим операторима транспорта, дистрибуције и складишта са циљем безбедног и ефикасног рада повезаних система	-	-	НЕ

4.6.4 Дистрибуирана количина природног гаса

Дистрибуирани природни гас се преузима у дистрибутивне системе највећим делом из система за транспорт природног гаса. Део природног гаса се испоручује из дистрибутивног система Србијагаса другим дистрибутерима. Само мали део се обезбеђује из производње природног гаса повезане на дистрибутивни систем. У табели 4-12 су приказане количине природног гаса које су дистрибуиране системима за дистрибуцију природног гаса у 2011. години.

Табела 4-12: Дистрибуиране количине природног гаса у 2011.

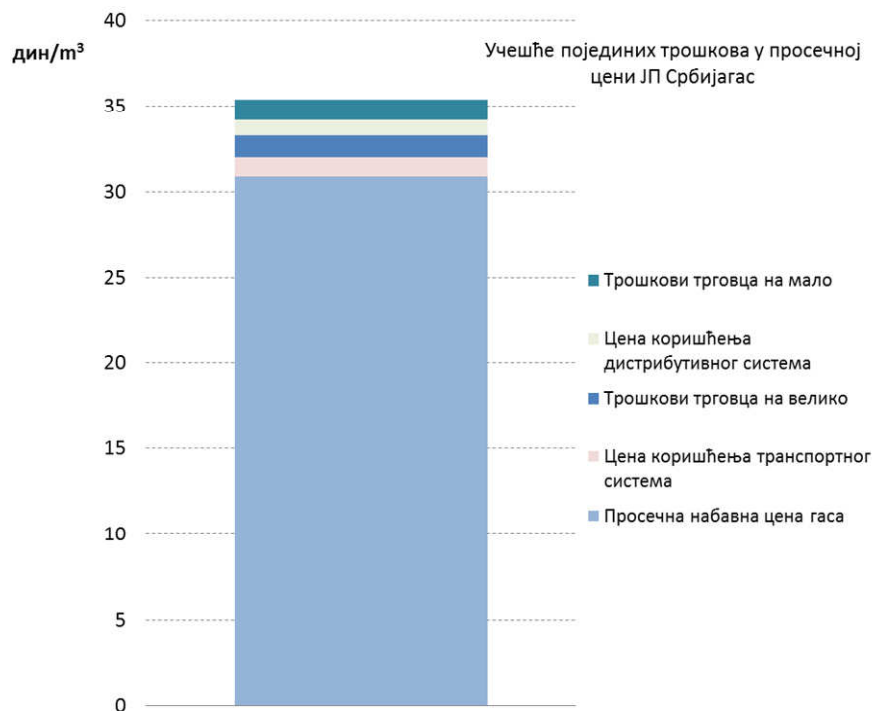
	милиона m ³
Укупно дистрибуирано	1.413
преузето из транспортног система	1.392
из дистрибутивних система	97
од производње	21,4
губици	21
	1,5%

4.6.5 Регулација цена за регулисано снабдевање природним гасом

Регулисане цене за тарифне купце природног гаса се примењују октобра 2008. године за купце ЈП Србијагас, а за остале купце од прве половине 2009. године. Актуелне цене се примењују од 1. новембра 2011. године⁸.

У укупној продајној цени гаса за крајње купце, код свих дистрибуција, доминантан удео имају трошкови набавке природног гаса. На слици 4-4 је приказан пример, структура просечне регулисане цене природног гаса за крајње купце ЈП Србијагас, која се примењује од 1. новембра 2011. године.

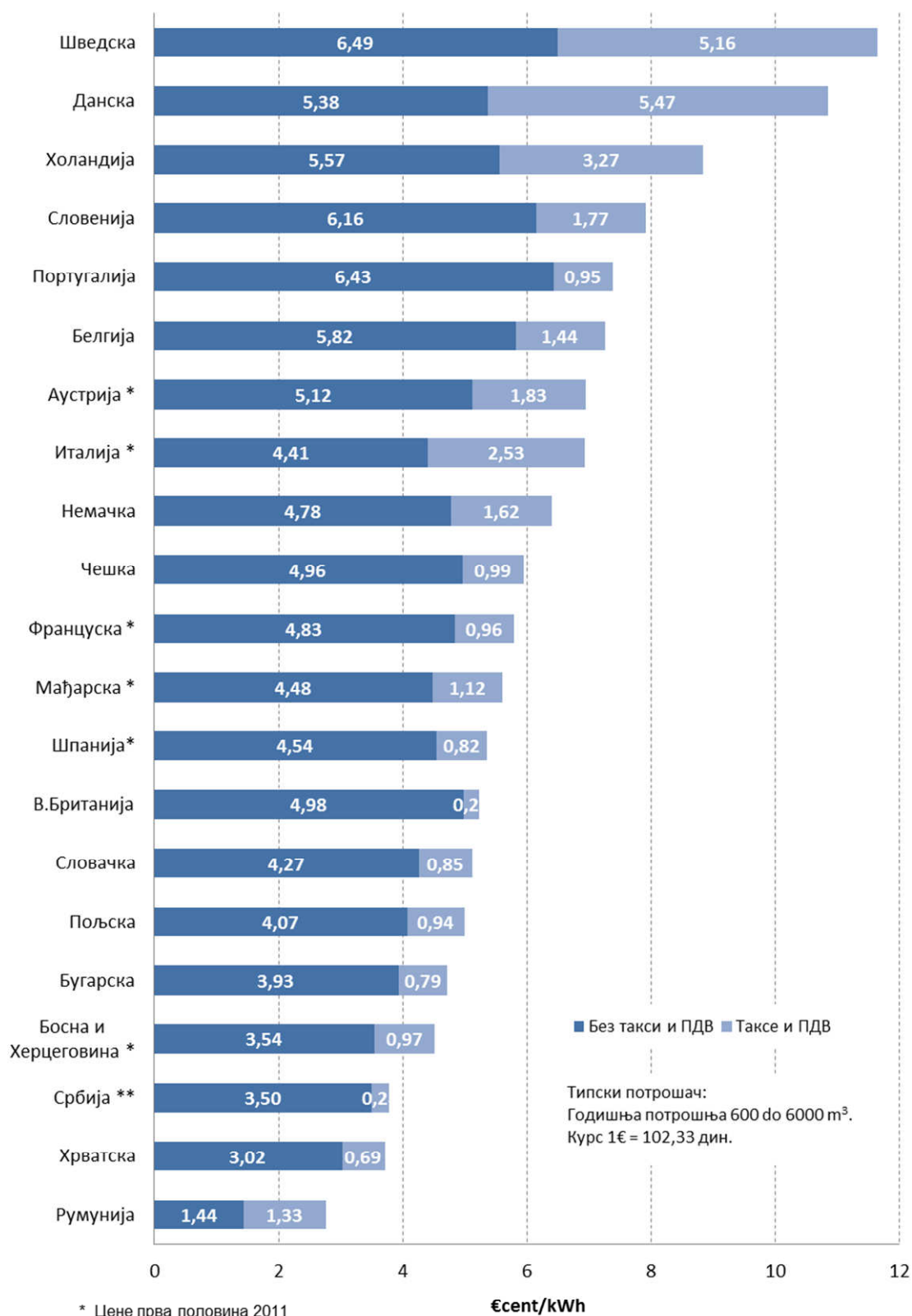
Актуелне регулисане цене природног гаса за крајње купце се могу видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

Слика 4-4: Структура просечне продајне цене природног гаса за тарифне купце ЈП Србијагас

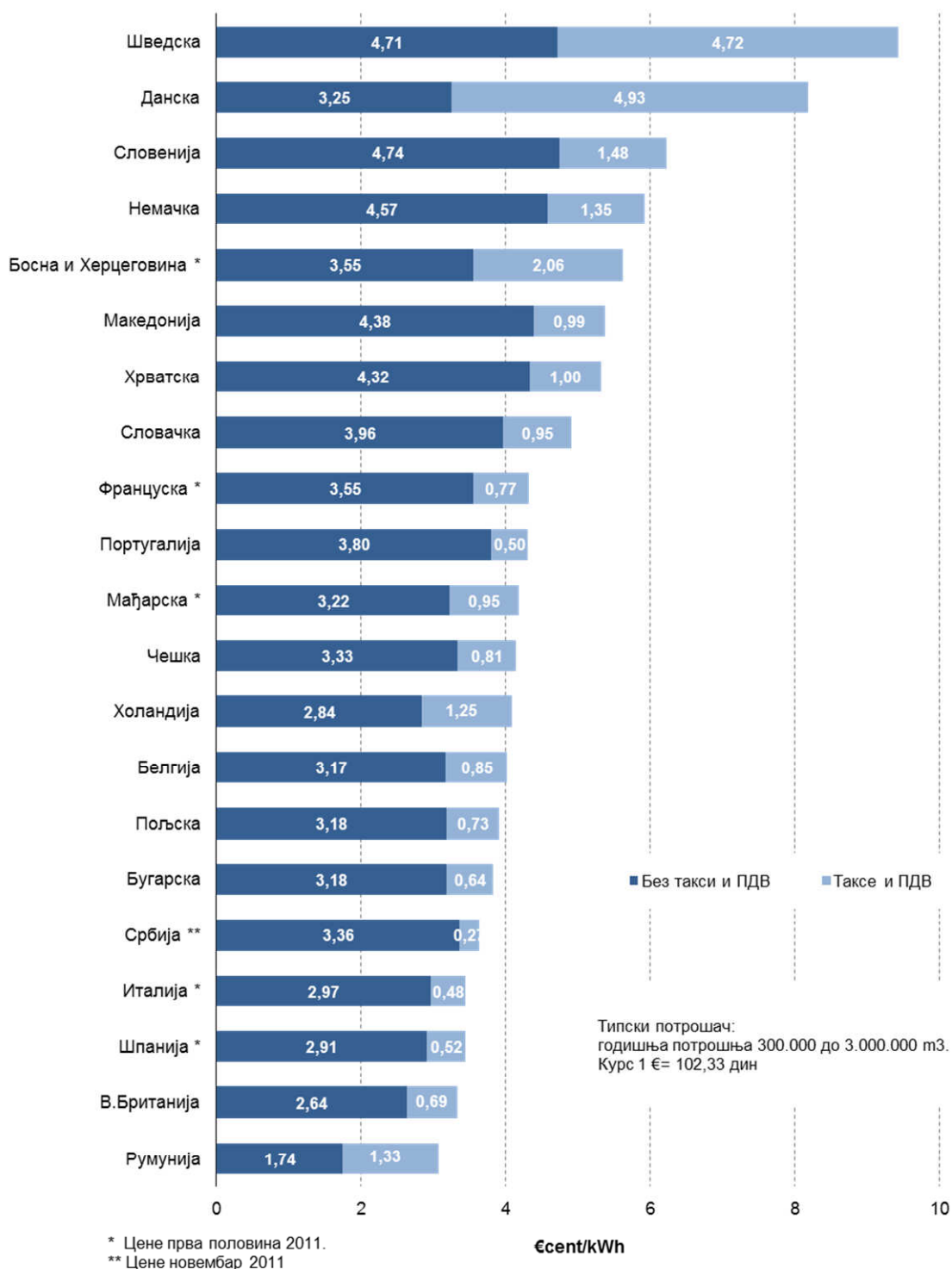
На слици 4-5 је приказано поређење цене природног гаса ЈП Србијагас и других земаља из ЕУ и региона за референтног купца из категорије домаћинства, у другом полугодишту 2011. године обрачунате по методологији ЕУРОСТАТ-а. У поређењу цена за домаћинства са другим земљама, нижу цену него у Србији имају само домаћинства у Румунији и Хрватској. За ове две земље је карактеристично учешће домаћег гаса веће од 50% у структури извора.

⁸ За купце гаса прикључене на мреже дистрибутивних предузећа Босс петрол, Трстеник, Лозница - Гас, Лозница, ЛП - Гас, Београд, Топлана - Шабац, Шабац, гас се обрачунава по тарифама Србијагаса, јер нису испуњени услови да добију сагласност за сопствене цене.

Слика 4-5: Цене природног гаса за домаћинства - друга половина 2011.

На слици 4-6 је приказано поређење цене природног гаса ЈП Србијас, и других земаља из ЕУ и региона за референтног купца из категорије индустрија, у другом полугодишту 2011. године. Нижу цену за ову категорију купаца од индустрије у Србији имају купци у Румунији, Великој Британији, Италији и Шпанији, што је превасходно последица располагања сопственим изворима природног гаса, односно доступност других снабдевача (из Северног мора, гас из Африке, итд).

Слика 4-6: Цене природног гаса за индустрију - друга половина 2011.

4.7 Тржиште природног гаса

4.7.1 Великопродајно тржиште

На великопродајно тржиште природног гаса највећи утицај има кретање набавне цене као и курс US долара. На основу дугорочног уговора са Гаспромом, као доминантним снабдевачем, ова цена се образује на основу формуле у којој основне елементе чине три нафтна деривата чије цене се формирају на међународном тржишту (у обрачун се узима деветомесечни просек ових цена). Цена домаћег гаса је везана за цену увозног гаса.

Током 2011. године, увозна цена гаса је порасла за 43%.

4.7.1.1 Заједничке активности на развоју тржишта у региону

Најзначајнија заједничка иницијатива за гасни сектор у оквиру ЕнЗ је развој регионалног „Гасног прстена“. Циљ ове иницијативе је повезивање гасоводне инфраструктуре у региону путем прстенасте структуре, узимајући у обзир и потребе региона за природним гасом, као и постојећу и планирану инфраструктуру у земљама региона, терминале за утечњени природни гас и складишта природног гаса који се могу повезати гасним прстеном. Реализација гасног прстена би омогућила ширење тржишта и унапредила сигурност снабдевања, не само у земљама у региону већ и у земљама које се налазе узводно или низводно у односу на регион.

Заједничке активности реализоване током 2011. се односе на процену постојећег регулаторног оквира за промоцију инвестиција, узимајући у обзир неопходност установљења заједничких и хармонизованих регулаторних правила за пројекте регионалног значаја какав је гасни прстен. Радна група за гас Регулаторног одбора ЕнЗ је одабрала два конкретна дела гасног прстена која су током 2011. разматрана у смислу анализа регулаторних захтева за изградњу ове инфраструктуре.

Током 2011. је завршена Студија о препорукама за финансирање инвестиција у гасни прстен. Очекује се даљи рад регулатора за одабране трасе гасног прстена и током 2012. године.

4.7.2 Малопродајно тржиште

4.7.2.1 Испоручене количине природног гаса крајњим купцима

У 2011. години, десет великих купаца је куповало гас на слободном тржишту. Њима је испоручено 775 милиона m^3 , односно 33,5% укупно испоручених количина гаса крајњим купцима. У 2010. је седам купаца искористило статус квалификованог купца и њима је испоручено 1.059 милиона m^3 , односно 46,4% укупно продатог гаса. Ово је било могуће упркос непостојању комплетне регулативе, јер је у питању био мали број купаца и само два трговца на слободном тржишту, па је ЈП Србијагас постигао договор о начину рада и расподели овлашћења међу енергетским делатностима у оквиру јавног предузећа.

Тарифне купце је током 2011. снабдевало 36 дистрибутера са лиценцама за обављање енергетске делатности трговине природним гасом за тарифне купце.

Табела 4-13: Структура продаје природног гаса на слободном и регулисаном тржишту

	2010 милион m^3	2011 милион m^3	2011/2010 (%)
Продато на слободном тржишту	1.059	775	-27
Продато на регулисаном тржишту	1.223	1.537	+26

У 2011. години, купци прикључени на транспортни систем су преузели око 41% од укупно продатих количина природног гаса крајњим купцима. Остале количине су продате купцима прикљученим на дистрибутивни систем.

У 2011. години, само 4 дистрибутера је за потребе купаца испоручило више од 30 милиона m^3 , а 23 дистрибутера мање од 10 милиона m^3 .

Највећи део природног гаса, преко 1.753 милиона m^3 или око 76% од укупних количина, у 2011. години, купцима је продао ЈП Србијагас. После ЈП Србијагас, највећу продају купцима имала је Руско-српска компанија за трговину (РСТ) у износу од преко 162 милиона m^3 , а затим ДП Нови Сад Гас са нешто мање од 80 милиона m^3 гаса што је око 3% укупних количина у 2011. Појединачно учешће преосталих трговаца у укупним количинама је испод 2%.

Број дистрибутивних предузећа је нерационално велики у односу на број купаца и обим потрошње гаса у Србији. У таквим условима се не може испољити економија обима. Рационалан пут је укрупњавање и смањивање броја дистрибуција.

Табела 4-14: Продаја природног гаса крајњим купцима у 2010 и 2011.

Ред. број	Назив трговца	2010				2011				2011/2010 (%)			
		Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно	Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно	Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно
1	7. октобар, Нови Кнежевац	889	0	429	1 318	845	0	530	1 375	-5	0	+24	+4
2	Беогас, Београд	13 454	0	1 483	14 937	13 142	0	1 601	14 743	-2	0	+8	-1
3	Београдске елктране, Београд	3 522	0	902	4 424	3 579	0	1 090	4 669	+2	0	+21	+6
4	Босс петрол, Трстеник	1	0	1 259	1 260	5	0	930	935	+400	0	-26	-26
5	Чока, Чока	399	0	514	913	366	0	510	876	-8	0	-1	-4
6	Други октобар, Вршац	9 609	1540	14 820	25 969	9 644	1843	14 067	25 554	0	+20	-5	-9
7	Екос, Житиште	1 788	278	1 157	3 223	1 812	215	1 268	3 295	+1	-23	+10	-4
8	Елгас, Сента	1 637	0	703	2 340	1 565	0	713	2 278	-4	0	+1	-3
9	Гас – Феромонт, Ст. Пазова	19 594	765	6 897	27 256	19 254	787	8 137	28 178	-2	+3	+18	+3
10	Гас –Рума, Рума	6 479	708	7 898	15 085	6 316	760	9 454	16 530	-3	+7	+20	+10
11	Гас, Бечеј	1 782	0	1 169	2 951	1 699	0	1 397	3 096	-5	0	+20	+5
12	Гас, Темерин	7 209	0	1 190	8 399	6 869	0	1 475	8 344	-5	0	+24	-1
13	Градитељ, Србобран	1 582	0	1 221	2 803	1 459	0	1 167	2 626	-8	0	-4	-6
14	Грејање, Зрењанин	17 287	0	4 296	21 583	16 189	11 114	4 016	31 319	-6	0	-7	-6
15	Ингас, Инђија	9 650	0	7 159	16 809	9 233	0	8 038	17 271	-4	0	+12	+3
16	Интерклима, Врњачка бања	1 006	0	1 576	2 582	965	0	1 669	2 634	-4	0	+6	+2
17	Комуналац, Нови Бечеј	1 488	0	997	2 485	1 457	0	927	2 384	-2	0	-7	-5
18	Ковин – Гас, Ковин	3 583	1 174	5 069	9826	3 262	1 219	7 130	11 611	-9	+4	+41	+18
19	Лозница – Гас, Лозница	1 368	998	2 113	4480	1 443	1 551	2 415	5 409	+5	+55	+14	+21
20	ЛП – Гас, Београд	2 391	0	16	2407	2 391	0	16	2 407	0	0	0	0
21	Нови Сад – Гас, Нови Сад	54 031	888	27 277	82 196	50 342	318	29 259	79 919	-7	-64	+7	-3
22	Полет, Пландиште	2 026	0	3 545	5 571	2 032	0	2 975	5 007	0	0	-16	-10
23	Ресава Гас, Свилајнац	391	0	2 234	2 624	457	0	1 582	2 039	+17	0	-29	-22
24	Родгас, Бачка Топола	1 274	0	4 826	6 100	1 235	0	6 948	8 183	-3	0	+44	+34
25	Сигас, Пожега	229	0	13	242	277	0	23	300	+21	0	+77	+24
26	Слога, Кањижа	2 284	0	2 442	4 726	2 084	0	2 101	4 185	-9	0	-14	-11
27	Сомбор – Гас, Сомбор	2 029	2 619	6 098	10 746	2 013	3 067	5 791	10 871	-1	+17	-5	+1
28	Србијагас, Нови Сад	79 881	431 019	1 353 478	1 864 378	81 081	487 611	1 185 283	1 753 975	+2	+13	-12	-39
29	Срем-Гас, Ср. Митровица	6 200	262	6604	13 066	5 702	544	10 328	16 574	-8	+108	+56	+27
30	Стандард, Ада	1 076	0	821	1 897	1 024	0	950	1 974	-5	0	+16	+4
31	Суботицагас, Суботица	10 478	0	14 324	24 802	10 106	0	14 919	25 025	-4	0	+4	+1
32	Техноенергетика, Крушевац	676	0	53	729	770	0	70	840	+14	0	+32	+15
33	Топлана – Шабац, Шабац	1 000	0	98	1 098	3 366	0	518	3 884	+237	0	+429	+254
34	Ужице-гас, Ужице	20	0	62	82	58	0	905	963	+190	0	+1360	+1074
35	Врбас- Гас, Врбас	2 189	0	9 279	11 469	2 056	0	7 318	9 374	-6	0	-21	-18
36	Угоросгас, Београд	296	24 517	7 992	32 805	598	30 361	9 598	40 557	+102	+24	+20	+24
37	РСТ							162 945	162 945	/	/	/	/
	Укупно:	268 797	464 768	1 500 015	2 233 580	264 696	539 390	1 508 063	2 312 149	-2	+16	+1	+4

4.7.2.2 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања

Агенција је, у складу са новим Законом, надлежна да доноси правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања природним гасом. До сада нису постојала овлашћења Агенције по овом питању, тако да се доношење ових правила планира у складу са законским роковима.

4.8 Сигурност снабдевања природним гасом

Енергетски субјекти у гасном сектору немају усвојене планове развоја и морали би их што пре донети у складу са законом. Због тога се овде дати подаци о будућем развоју заснивају на информацијама добијеним од ових предузећа.

4.8.1 Прогноза потрошње природног гаса

Предвиђа се да ће раст потрошње природног гаса у наредним годинама бити настављен, након ублажавања последица опште економске кризе. Стопе раста ће свакако зависити и од цена гаса. Раст потрошње ће бити подстакнут и изградњом нових дистрибутивних мрежа, у до сада негасификованим подручјима. Раст се очекује код свих група купаца: домаћинстава, комерцијалних купаца, даљинских система грејања и индустрије. За индустрију са великом потрошњом природног гаса, пре свега код индустрије која користи природни гас као сировину, потрошња природног гаса ће зависити од цене природног гаса и ефикасности индустрије.

Значајан раст потрошње је могућ и ако дође до изградње електрана на гас или нових когенеративних постројења која би користила природни гас као енергент за истовремену производњу електричне и топлотне енергије. Когенеративно постојење чија се реализација може прво очекивати је ТЕ-ТО Нови Сад од 450 MW.

4.8.2 Пројекти за повећање сигурности снабдевања

Сигурност снабдевања је значајно повећана активирањем рада подземног складишта Банатски Двор, са капацитетом истискивања од 5 милиона m^3 /дан. Још значајнији утицај на дугорочну сигурност снабдевања може имати изградња гасовода Јужни ток, чији је завршетак планиран до краја 2015. године.

Такође, за повећање сигурности снабдевања је значајно повезивање транспортног система Србије са околним земљама, пре свега са земљама које имају високо развијену гасну инфраструктуру: Бугарском, Румунијом и Хрватском. За повезивање са Бугарском, у току је израда студије изводљивости. Пројекат повезивања са Хрватском се разматра у оквиру планова за изградњу гасовода Јужни ток.

Енергетска заједница је прихватила концепт гасног прстена кога би чинили делови националних, као и транснационалних гасовода који би пролазили кроз земље ЕнЗ. Циљ је међусобно повезивање гасних инфраструктура уговорних страна ЕнЗ, као и повезивање са околним земљама чланицама ЕУ, чиме би се створили услови за развој тржишта гаса. На тај начин би се обезбедио приступ различитим изворима снабдевања природним гасом и значајно повећала сигурност снабдевања. Изградња и приступ Гасном прстену треба да буду усаглашени у оквиру ЕнЗ, како би се привукли инвеститори за изградњу недостајуће инфраструктуре. Због тога је један од кључних изазова хармонизација регулаторног приступа на регионалном нивоу.

Повезивање гасоводног система Србије са околним земљама је у сагласности са идејом гасног прстена. Интерконекија са Хрватском би била део гасног прстена, а интерконекије са Бугарском и Румунијом би обезбедиле додатне изворе снабдевања природним гасом.

5. НАФТА И ДЕРИВАТИ НАФТЕ

5.1 Структура сектора и капацитети

5.1.1 Организациона и власничка структура нафтног сектора

Доминантни учесник на српском тржишту нафте и нафтних деривата је компанија „Нафтна индустрија Србије“ (НИС а.д.) која се бави истраживањем, производњом, прерадом и продајом нафте, нафтних деривата и природног гаса. Компанија НИС а.д. је од 2010. године на берзи, а њени власници су руска компанија „Гаспромнефт“ око 56%, Република Србија око 30%, док је око 12% у власништву великог броја малих акционара и 2% остали. У 2011. години, НИС а.д. је обезбедио око 85% укупних потреба српског тржишта за дериватима нафте и поседује највећу малопродајну мрежу. У сектору малопродаје моторних и других горива значајнији удео имају и Лукоил, ОМВ, Интермол, ЕКО-Србија, Петрол, а затим и Еурогаз, Еуропетрол, МБ Гас Оил, Кнез Петрол, АВИА, Интергаз и други.

У складу са Законом, лиценциране енергетске делатности из ове области су:

- производња деривата нафте;
- транспорт нафте нафтоводима;
- транспорт деривата нафте продуктоводима;
- трговина нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом;
- трговина моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила;
- складиштење нафте, деривата нафте, биогорива и компримованог природног гаса и
- производња биогорива.

За производњу деривата нафте, односно рафинеријску прераду, у Србији је лиценциран само НИС.

Транспорт нафте нафтоводима обавља ЈП Транснафта.

У Србији нема изграђене инфраструктуре за јавно обављање транспорта деривата нафте продуктоводима, ван компанија који овај транспорт користе за своје потребе.

За либерализацију тржишта нафтних деривата је од великог значаја што су 31.12.2010. укинуте уредбе Владе Републике Србије, које су донете 2001. године, да би се превазишле последице економских санкција и ратних разарања на нафтну привреду. Уредбама су биле ограничене цене деривата нафте и утврђени посебни услови и начин увоза, прераде, дистрибуције и промета нафте, односно деривата нафте, а била је прописана и обавезна минимална количина сирове нафте коју је НИС услужно прерађивао за друге увознике.

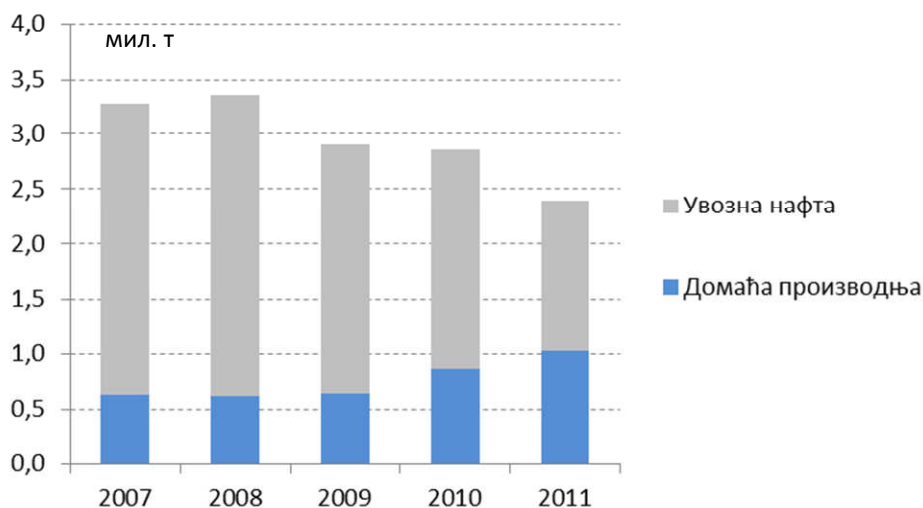
5.1.2 Раздвајање енергетских делатности

Транспорт нафте нафтоводима и транспорт деривата нафте продуктоводима, као регулисане делатности од општег интереса, одвојено од осталих енергетских и неенергетских делатности, обавља јавно предузеће „Транснафта“ по регулисаним ценама.

5.2 Капацитети за производњу и транспорт

5.2.1 Производња нафте и деривата нафте

Производњу, увоз и прераду сирове нафте у Србији обавља искључиво НИС-Гаспромнефт. Укупна потрошња сирове нафте и полупроизвода у 2011. години у Србији је била око 2,5 милиона тона. Производњом сирове нафте бави се предузеће НИС Нафтагаз (зависно предузеће НИС – Гаспромнефт) и то у Србији и у Анголи. У земљи је у 2011. години произведено око 1,03 милиона тона (43,1%), у Анголи око 80 хиљада тона, а око 1,36 милиона тона (56,9%) је обезбеђено из увоза, претежно из Русије (нафта типа Урал). Прерада сирове нафте обавља се у рафинеријама нафте у Панчеву и Новом Саду.

Слика 5-1: Рафинеријска прерада сирове нафте у Србији у периоду 2007-2011.

Рафинеријска прерада сирове нафте константно опада (од 2008. за 26,8%), а паралелно расте домаћа производња (за 61,2%) и опада увоз сирове нафте (за 48,2%). Удео домаће сирове нафте у укупној рафинеријској преради је 2008. био 18,6%, а 2011. око 43%. У односу на 2010. годину, у 2011. години је рафинеријска прерада опала за 16,5%, производња домаће нафте порасла за 19,2%, а увоз сирове нафте је смањен за 31,9%.

У структури производње деривата нафте доминира производња дизела са 31%, затим моторни бензини са 19%, уља за ложење са 16%, течни нафтни гас (ТНГ) са 4% и остали деривати са 30%.

Деривати нафте, као крајњи производи, осим из рафинеријске прераде (2,33 милиона тона), обезбеђују се и из увоза. У 2011. години, увезено је око 1,59 милиона тона деривата (скоро 70% више него у 2010.), претежно евро дизел (ЕН 590) и ТНГ, као и мање количине безоловног моторног бензина.

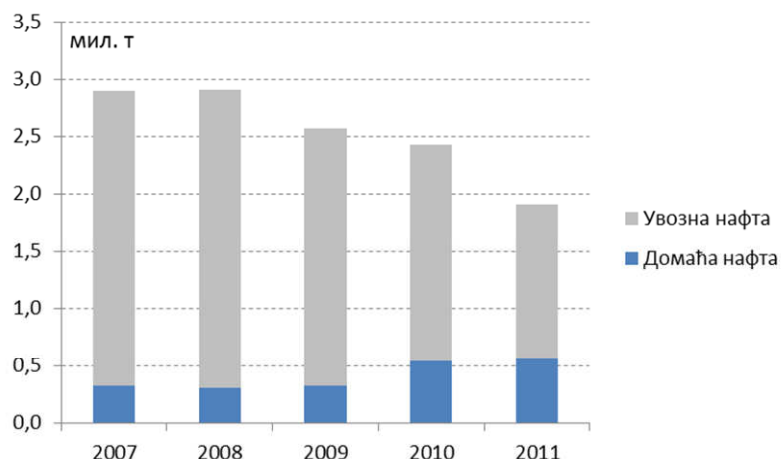
У периоду 2005-2011. године дошло је до раста потрошње ТНГ од преко 20%, као и укупног пада потрошње моторних бензина од око 5%, уз истовремени раст потрошње безоловног моторног бензина на рачун оловних моторних бензина. Такође, забележен је и раст потрошње дизел горива од око 3%, уз истовремени раст потрошње Евро дизела од скоро 50%, док се потрошња дизела Д2 смањила за приближно 35%.

У структури потрошње деривата нафте, моторна горива учествују са 72%, мазути са 16%, а остали деривати са 12%.

Захтеви по питању квалитета деривата нафте који се налазе у промету, као и начин оцењивања усаглашености квалитета деривата са прописаним, дефинисани су Правилником о техничким и другим захтевима за течна горива нафтног порекла, односно Правилником о техничким и другим захтевима за течни нафтни гас ("Службени гласник РС", број 36/09). Овим правилницима је утврђен и начин обележавања инсталација које се користе за промет нафтних деривата.

5.2.2 Транспорт нафте и деривата нафте

Транспорт нафте се обавља већим делом нафтоводом који почиње у јадранској луци Омишаљ до Сотина у Републици Хрватској и који у Србију улази у Бачком Новом Селу на реци Дунав и протеже се, преко Новог Сада, до рафинерије у Панчеву. Укупна дужина нафтовода у Републици Србији је око 150km и њиме је од оснивања ЈП „Транснафта“, у периоду 2005-2011. укупно транспортовано око 18 милиона тона нафте, док је само у 2011. транспортовано око 550 хиљада тона домаће и 1,36 милиона тона увозне нафте. Транспорт нафте нафтоводима је регулисана енергетска делатност за коју је лиценцирана ЈП Транснафта. Мањи део транспорта увозне сирове нафте се обавља баржама реком Дунав, а домаће сирове нафте и ауто цистернама од домаћих поља до рафинерија нафте (ови типови транспорта нису лиценциране енергетске делатности).

Слика 5-2: Транспортиране количине сирове нафте нафтоводом ЈП „Транснафта“

Укупна транспортирана количина сирове нафте у периоду 2008-2011. (слика 5-2) су опале за 34,1%. Такође, пад увоза сирове нафте је праћен истовременим растом транспорта домаће сирове нафте, што је последице раста домаће производње у истом периоду.

5.3 Регулација транспорта нафте и нафтних деривата

5.3.1 Правила о раду транспортног система

Правила о раду транспортног система (ТС), која садрже: техничке услове за безбедно функционисање ТС; правила за поступке у случају хаварије на ТС; правила о коришћењу ТС; начин мерења, функционални захтеви и класе тачности мерила, ЈП Транснафта је донела 2010. године, уз сагласност Агенције. Ова Правила се примењују и након ступања на снагу новог Закона, без потребе за значајним изменама и допунама.

5.3.2 План развоја

ЈП Транснафта је у петогодишњем плану најавила и фазну изградњу продуктовода, који би у крајњој фази омогућили транспорт деривата нафте од Новог Сада, преко Панчева и Смедерева, до Ниша, са перспекцијом до Приштине. Међународни пројекти у овој области (ПЕОП) су тренутно у фази мировања.

5.3.3 Регулација цена приступа транспортном систему

Цене су регулисане само у домену транспорта нафте нафтоводима, почев од 2007. године. У табели 5-1 приказане су цене транспорта нафте које су примењиване у 2011. години.

Табела 5-1: Цене коришћења транспортног система у 2011. години

ЈП Транснафта, Панчево Важи од - до	Деоница нафтовода	Тарифни став "енергент" (динара/тона/100 km)	Решење Владе о давању сагласности
29.10.2009 – 31.01.2011.	Сотин – Нови Сад	179,76	"Службени гласник РС", број 88 од 28.10.2009
	Нови Сад – Панчево	122,22	
01.02.2011 – 30.11.2011	Сотин – Нови Сад	210,88	"Службени гласник РС", број 5 од 01.02.2011
	Нови Сад – Панчево	160,66	
01.12.2011*	Сотин – Нови Сад	316,05	"Службени гласник РС", број 90 од 30.11.2011
	Нови Сад – Панчево	210,69	

У периоду 1.12 – 31.12.2011. Транснафта је одобрила попуст на цене у износу од 7,34%.

Раст цена транспорта је, пре свега, последица смањивања транспортованих количина нафте.

5.4 Тржиште нафте и деривата нафте

За либерализацију тржишта нафтних деривата је од великог значаја што су 31.12.2010. укинуте уредбе Владе Републике Србије, које су донете 2001. године, да би се превазишле последице економских санкција и ратних разарања на нафтну привреду. Уредбама су биле ограничене цене деривата нафте и утврђени посебни услови и начин увоза, прераде, дистрибуције и промета нафте, односно деривата нафте, а била је прописана и обавезна минимална количина сирове нафте коју је НИС услужно прерађивао за друге увознике

Увоз деривата нафте је слободан, а величина, као и неопходна структура складишних капацитета за сваку од врста деривата које трговци на велико увозе или прометују на српском тржишту, уређени су прописима који проистичу из Закона о трговини. Исти пропис утврђује и услове који се односе на услуге у трговини на велико, односно складиштење деривата нафте, као и трговину моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила. У Србији је спроведена пуна либерализација ових енергетских делатности.

Велики утицај на развој тржишта нафте и деривата нафте имаће и преношење у домаће законодавство и имплементација Директива 2006/67/ЕС и 2009/119/ЕС везаних за обезбеђивање минималних обавезних резерви нафте и деривата нафте, као и Директиве 2009/28/ЕС, која се односи на обавезан садржај биогорива у моторним горивима, у циљу смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште.

5.4.1 Великопродајно тржиште

Законом је енергетска делатност трговине нафтом и дериватима нафте проширена и на биогорива и компримовани природни гас. Закључно са 2011. годином, лиценцу за обављање делатности трговине нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом има 191 енергетски субјекат, што је за око 11% мање него годину дана раније. Доминантни разлози смањења броја лиценцираних енергетских субјеката за обављање ове делатности је поштравање прописа од јесени 2011. из области трговине којима се утврђују минимални технички услови за обављање ове делатности, а затим и пад потрошње деривата.

Такође, лиценцирана енергетска делатност је и складиштење нафте и деривата нафте (гасови, бензини, дизели и мазути), као услужна делатност у трговини, која је новим законом проширена и на складиштење биогорива и компримованог природног гаса. У Србији се број од 13 носилаца ове лиценце, међу којима је НИС највећи, не мења од 2009. године.

5.4.2 Малопродајно тржиште

Слично као и за делатност трговине на велико, Законом је проширена и делатност трговине на мало дериватима нафте на делатност трговине на мало моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила, где се под моторним горивима, осим деривата нафте, подразумевају и биогорива и компримовани природни гас, док се „друга горива“ односи, пре свега, на уље за ложење ЕЛ., чија је потрошња у Србији током 2011. значајно порасла у односу на претходни период, сразмерно паду потрошње дизела Д2.

До краја 2010. године, у Србији је било лиценцирано 384 енергетских субјеката за обављање ове делатности, док је на крају 2011. године, 370 енергетских субјеката имало такву лиценцу. Благо пад лиценцираних енергетских субјеката за обављање ове делатности, уз практично исти број станица за снабдевање возила (око 1.450), може се препознати као почетак тренда укрупњавања учесника на малопродајном тржишту моторних горива у Србији.

6. ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА И ЗАШТИТА КУПАЦА

6.1 Делатности од општег интереса

Правни оквир за реализацију обавезе јавног снабдевања у енергетском сектору Србије пружају два главна закона: Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса („Службени гласник РС“, бр.25/2000,25/2002, 107/2005 и 108/2005) и Закон о енергетици.

Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса уређује обављање делатности од општег интереса у више привредних области од којих је једна и енергетика, док је утврђивање делатности од општег интереса у области енергетике као и обавезе јавног снабдевања у складу са Директивом Европског парламента и Савета 2003/ 54/ЕС и 2003/55/ЕС уређено Законом о енергетици. Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса дефинише да делатност од општег интереса може да обавља јавно предузеће које је основала држава или привредно друштво, односно други облик предузећа, део предузећа и предузетник, у складу са законом којим се уређује њихов правни положај, када им надлежни државни орган посебним уговором повери обављање те делатности.

Главни циљ оснивања и пословања јавних предузећа је да се обезбеди трајно обављање делатности од општег интереса и уредно задовољавање потреба купаца производа и услуга, развој и унапређивање обављања делатности од општег интереса, обезбеђивање техничко-технолошког и економског јединства система и усклађености његовог развоја, стицање добити као и остваривање другог законом утврђеног интереса.

Закон о енергетици, са друге стране, у енергетском сектору дефинише 22 енергетске делатности, од којих су 12 делатности у области електричне енергије, природног гаса и нафте, утврђене као делатности од општег интереса. У области електричне енергије, то су: пренос електричне енергије и управљање преносним системом, дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом, јавно снабдевање и организовање тржишта електричне енергије. У области природног гаса, то су: транспорт и управљање транспортним системом за природни гас, складиштење и управљање складиштем природног гаса, дистрибуција и управљање дистрибутивним системом за природни гас и јавно снабдевање природним гасом. У области нафте, то су: транспорт нафте нафтоводима и транспорт деривата нафте продуктоводима.

Енергетске делатности које Закон о енергетици утврђује као делатности од општег интереса, обављају се у складу са законом којим се уређује положај јавних предузећа и обављање делатности од општег интереса.

Законом о енергетици је дефинисана и обавеза јавног снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као универзални сервис по регулисаним ценама, који треба да пружи јавни снабдевач оним домаћинствима и малим купцима који не изабере снабдевача на слободном тржишту. С обзиром да јавни снабдевач треба да буде одређен од стране Владе на начин, у поступку и роковима утврђеним законом, као и да се тржиште електричне енергије и природног гаса у Републици Србији отвара фазно, право на јавно снабдевање ће од 01.01.2014. године имати само домаћинства и мали купци електричне енергије, а од 01.01.2015. године само домаћинства и мали купци природног гаса.

6.2 Заштита купаца

У ширем смислу, заштита купаца електричне енергије и природног гаса код пружања услуга од општег економског интереса, обезбеђена је кроз механизме прописане Законом о заштити потрошача („Службени гласник РС“, бр.73/2010).

У ужем смислу, заштита купаца електричне енергије и природног гаса, је обезбеђена Законом о енергетици и подзаконским актима којима су уређени општи услови испоруке електричне енергије и природног гаса и то посебно кроз регулацију цена услуга преноса и дистрибуције електричне енергије, односно транспорта и дистрибуције природног гаса и цена јавног снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као и кроз одлучивање Агенције по жалбама потрошача изјављеним на акте оператора система о одбијању односно недоношењу одлуке по захтеву за прукључење, односно захтеву за приступ систему, као и кроз дефинисање посебних видова заштите угрожених купаца тј. енергетски заштићених купаца.

Прописима о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом ("Службени гласник РС", бр. 107/2005, односно бр. 47/2006 и 3/2010, по Закону из 2004, нови су у припреми) ближе се утврђују права и обавезе купаца, снабдевача и испоручилаца енергије, као и услови под којима поједини купци не могу бити искључени са мреже у случају неизмирених обавеза за преузету енергију.

Закон, поред општих норми које се односе на заштиту свих купаца електричне енергије и природног гаса, по први пут уводи и категорију тзв. енергетски заштићеног купца. Законом је дефинисан појам „енергетски заштићен купац“ из разлога што енергетски угрожени потрошач није исто што и угрожени потрошач, односно овај је појам много шири јер обухвата поред потрошача који остварују права из области социјалне заштите и потрошаче који не морају да буду из ове категорије, али им живот или здравље могу бити угрожени обуставом или ограничењем испоруке електричне енергије или природног гаса. Међутим, да би ови купци били на адекватан начин заштићени у условима потпуно отвореног тржишта, неопходно је да Влада донесе подзаконска акта којима ће бити дефинисани критеријуми, начин заштите, услови, рокови и поступак за

утврђивање статуса овог купца, као и начин и извори обезбеђивања средстава за испоруку одређених количина електричне енергије и природног гаса под посебним условима и начин вођења евиденције о овим купцима.

Пројекат заштите енергетски, као и социјално угрожених купаца (купци са ниским примањима, особе са хендикепом и здравственим проблемима, итд) почео је да се развија и пре доношења Закона, у сарадњи више министарстава, а у организацији Министарства за рад и социјалну политику. Агенција је укључена у овај пројекат и припремила је документ „Упоредна анализа заштите енергетски угрожених купаца у појединим земљама“.

Надлежне институције ЕУ и ЕнЗ покушавају да установе неке заједничке елементе који би могли да послуже као основа за дефинисање енергетски угроженог купца и видова заштите (финансијска потпора, заштићеност од искључења са мреже због неизмиривања обавеза за утрошену енергију, уколико то искључење може да утиче на здравље или на основну егзистенцију купца итд). Заштита енергетски угрожених купаца ће се заснивати на тржишно прихватљивим инструментима, а фондови за финансијску потпору ће се формирати на нивоу државе, ван енергетских субјеката.

Једна од активности која је у функцији шире заштите купаца, а која је предмет активног бављења од стране Агенције, су мере и припремне радње које се предузимају у циљу доношења правила о техничком и комерцијалном квалитету испоруке електричне енергије. Агенција је исто тако укључена и у дефинисање обавезног садржаја рачуна за струју и природни гас који треба да пружи купцима све неопходне информације у погледу њихове потрошње и структуре трошкова, као и упутства како да остваре своја права која им припадају.

6.2.1 Олакшице за обрачун електричне енергије за социјално угрожене купце у Србији

Помоћ најугроженијим купцима у Србији се пружа и на основу одлуке о попустима јавног предузећа Електропривреда Србије. При томе, социјални центри одређују који купци имају право на попуст и спискове достављају дистрибутивним предузећима. Право на попуст имају купци који су корисници материјалног обезбеђења као и купци који су у стању социјалне потребе (пензионери са најмањим пензијама, хендикепирани и особе на медицинској нези, сиромашни као и породице које примају дечији додаток за треће и четврто дете) односно сви купци који месечно троше мање од 350 kWh. Као подстицај за уредно плаћање, сви купци који редовно измирују своје обавезе за утрошену електричну енергију до одређеног датума, имају право на попуст. Попуст на утрошену електричну енергију износи:

- 35% умањења цене тарифних ставова за тарифни елемент „активна енергија“ за месечну потрошњу електричне енергије до 450 kWh (тарифном купцу који је корисник материјалног обезбеђења);
- 35% умањења цене тарифног става за рационалну потрошњу („зелена зона“) за тарифни елемент „активна енергија“ за месечну потрошњу електричне енергије до 350 kWh (тарифном купцу у стању социјалне потребе);
- 5% за уредно измиривање обавеза за утрошену електричну енергију и
- након повећања цена од 1.04.2011. године, сви купци који троше мање од 350 kWh, имају право на попуст на укупан износ рачуна од 11,89%.

Табела 6-1: Износ попушта у цени електричне енергије у 2011.

	Број купаца-месеци	Износ хиљада дин.
Попуст у цени 5%	15.613.895	1.509.517
Попуст у цени 11,89%	6.050.345	781.707
МОП*	169.400	70.801
Социјално угрожени купци**	175.418	67.026
Укупно		2.429.051

* МОП - Материјално обезбеђење породице – ако су без прихода или са приходима испод нивоа социјалне сигурности. По списку социјалних установа, са правом коришћења ове помоћи, на годишњем нивоу има око 885.000 купаца, а на евиденцији електро дистрибуција око 430.000.

** Социјално угрожени купци - појединци са најнижим пензијама, хранитељи, примаоци дечијег додатка, туђе неге и помоћи

По списку Министарства за рад и социјалну политику, право коришћење ове помоћи има 360.000 купаца колико је и на евиденцији ЕД.

Један од услова за коришћење права на попуст у цени електричне енергије за ове групе купаца је и да редовно измирују своје рачуне за утрошену електричну енергију. То је уједно и главни разлог за велико одступање које се јавља између броја лица/породица које имају право на овај попуст од броја који је то и искористио.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ
И ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ
АГЕНЦИЈЕ

7. ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ

7.1 Извештај о раду Агенције

7.1.1 Основни подаци о Агенцији

7.1.1.1 Оснивање и делокруг рада Агенције

Агенција за енергетику Републике Србије (Агенција) је основана Законом о енергетици („Службени гласник Републике Србије“ број 84/04, у даљем тексту: Закон из 2004.) којим је наше законодавство у области енергетике усклађено са прописима ЕУ.

Агенција за енергетику је регистрована у Трговинском суду у Београду 16. јуна 2005. године, а отпочела је са радом 1. августа исте године, када су се стекли услови за финансирање.

По новом Закону о енергетици („Службени гласник РС“ бр. 57/2011, 80/11-исправка, у даљем тексту: Закон), донетом у августу 2011. године, Агенција наставља са радом као регулаторно тело, основано у циљу унапређивања и усмеравања развоја тржишта енергије и природног гаса на принципима недискриминације и ефикасне конкуренције, кроз стварање стабилног регулаторног оквира, као и за обављање других послова утврђених законом.

Истовремено, ојачана је улога Агенције и проширене су јој надлежности. Агенција, у складу са Законом, обавља следеће послове:

- доноси методологије за одређивање:
  - цене приступа систему за пренос електричне енергије;
  - цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије;
  - цене приступа систему за транспорт природног гаса;
  - цене приступа систему за дистрибуцију природног гаса;
  - цене приступа складишту природног гаса;
  - цене електричне енергије за јавно снабдевање;
  - цене природног гаса за јавно снабдевање;
  - цене приступа систему за транспорт нафте нафтоводима и деривата нафте продуктоводима;
  - трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије и
  - трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса;
- доноси правила о:
  - промени снабдевача;
  - праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- издаје лиценце за обављање енергетских делатности и доноси акт о одузимању лиценце, под условима утврђеним Законом, осим за делатности из области топлотне енергије и води регистре издатих и одузетих лиценци (поверени посао државне управе, у даљем тексту: поверени посао);
- доноси акт којим се утврђују критеријуми и мерила за одређивање висине накнаде за лиценце;
- утврђује:
  - цене системских услуга и објављује их;
  - висину накнаде за лиценце;
- даје сагласност на:
  - правила о раду преносног система електричне енергије;
  - правила за расподелу прекограничних преносних капацитета;
  - правила о раду дистрибутивног система електричне енергије;
  - правила о раду тржишта електричне енергије;
  - правила о раду организованог тржишта електричне енергије;
  - правила о раду транспортног система природног гаса;
  - правила о раду дистрибутивног система природног гаса;
  - правила о раду система за складиштење природног гаса;
  - правила о раду система за транспорт нафте нафтоводима;
  - правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима;
  - план развоја преносног и дистрибутивног система електричне енергије;
  - план развоја система за транспорт природног гаса;
  - програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања;
- одобрава регулисане цене, почев од 01.10.2012. године;
- одлучује по жалби изјављеној на:

- акт оператора система о одбијању, односно недоношењу одлуке по захтеву за прикључење на систем;
- акт оператора система о одбијању приступа систему;
- акт енергетског субјекта за транспорт нафте нафтоводом или енергетског субјекта за транспорт деривата нафте продуктоводом о одбијању приступа систему (поверени послови);
- даје мишљење по захтеву за изузеће од примене права на регулисани приступ систему и
- одлучује о другим питањима утврђеним законом.

Поред тога, Агенција је овлашћена да:

- прати примену методологија и одобрених регулисаних цена;
- доноси упутства и препоруке и даје смернице за примену методологија и других аката за чије доношење је овлашћена;
- ближе утврђује начин, поступак и рокове за достављање података и документације неопходних за рад Агенције;
- ближе утврђује начин, поступак и рокове за вођење књиговодствених евиденција за потребе регулације и за спровођење поступка раздвајања рачуна и других поступака утврђених законом;
- захтева измену правила о раду система и раду тржишта, као и других аката у складу са Законом и
- захтева од енергетских субјеката достављање података и документације неопходних за рад Агенције, у року који не може бити краћи од осам дана од дана пријема захтева.

Послови издавања и одузимања лиценци, као и одлучивање по жалбама су поверени послови.

Агенција обезбеђује недискриминаторни приступ системима, као и ефективну конкуренцију и ефикасно функционисање тржишта електричне енергије и природног гаса.

У извршавању ових послова Агенција прати:

- ефикасно раздвајање рачуна лиценцираних енергетских субјеката;
- извршење обавеза енергетских субјеката прописаних Законом;
- примену правила за расподелу прекограничних преносних капацитета у сарадњи са регулаторним телима других држава;
- примену механизма за отклањање загушења у преносном, односно у транспортном систему;
- време које је потребно операторима система да изврше прикључење на систем, односно отклањање квара у случају прекида испоруке;
- објављивање података од стране оператора преносног и транспортног система у вези са прекограничним капацитетима и коришћењем система;
- начин коришћења резерви у систему;
- услове и трошкове за прикључење на преносни или дистрибутивни систем нових произвођача електричне енергије, да би се гарантовала објективност, транспарентност и недискриминација, посебно имајући у виду трошкове и користи од различитих технологија за производњу електричне енергије из обновљивих извора и комбиноване производње електричне и топлотне енергије;
- начин на који оператори система и енергетски субјект који обавља делатност транспорта нафте нафтоводима, односно транспорта деривата нафте продуктоводима, извршавају обавезе утврђене Законом и
- ниво транспарентности и конкуренције, у сарадњи са органима надлежним за послове конкуренције.

Такође, Агенција учествује у раду међународних институција надлежних за развој регионалног и европског тржишта електричне енергије и природног гаса, и има надлежности у спровођењу донетих препорука и одлука.

Из свега наведеног, произилази да су у делокругу рада Агенције послови везани за четири енергетска сектора:

- електрична енергија,
- природни гас,
- нафта и деривати нафте и
- комбинована производња електричне и топлотне енергије,

Регулаторни послови Агенције, утврђени Законом могу се поделити у следећих пет основних група:

- регулација цена;
- лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности;
- надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса
- одлучивање по жалбама и
- спровођење међународних споразума.

7.1.1.2 Организација Агенције

Агенција за енергетику Републике Србије је самостална у предузимању организационих и других активности којима се обезбеђује обављање законом утврђених послова. Према Закону, орган Агенције је Савет Агенције (у даљем тексту: Савет) који доноси све одлуке о питањима из надлежности Агенције већином гласова од укупног броја чланова Савета, осим ако овим законом и Статутом није другачије прописано.

Савет има председника и четири члана, Председник Савета заступа и представља Агенцију, руководи радом Савета, одлучује о питањима из делокруга рада Агенције утврђеним у члану 46. став 1. тачка 8) Закона, организује рад и руководи Агенцијом, предлаже одлуке и друга акта која доноси Савет и стара се о њиховом извршавању, има овлашћења директора у пословима везаним за остваривање права и обавеза запослених и обавља друге послове у складу са законом, Статутом и овлашћењима Савета.

Савет доноси Статут, акт којим се уређује унутрашња организација и начин рада Агенције, Пословник о раду и друге опште акте у складу са законом. На Статут Агенције сагласност даје Народна Скупштина Републике Србије.

Председник и чланови Савета за рад Агенције и за свој рад одговарају Народној скупштини и најмање једном годишње подносе јој извештај о раду Агенције. Извештај о раду садржи податке о раду Агенције у претходној години о њеном финансијском пословању и о стању у енергетском сектору Републике Србије у оквиру надлежности Агенције.

Организациона структура Агенције је успостављена на основу елабората консултантске куће KPMG, одобреног од стране Министарства рударства и енергетике. Организација Агенције успостављена је тако да може одговорити захтевима ефикасности и рационалности њеног рада и пословања. У том смислу рад Агенције се одвија у оквиру четири сектора, са утврђеним делокругом рада, уз успостављање потребног степена међусобне координације у обављању комплексних послова за које је надлежно више сектора. То су:

- Сектор за енергетско-техничке послове;
- Сектор за економско-финансијске послове;
- Сектор за правне послове;
- Сектор за организационе и опште послове.

На основу досадашњег искуства, ова структура омогућава ефикасно и рационално обављање послова из надлежности Агенције.

7.1.1.3 Независност и одговорност

Агенција је самосталан правни субјект и функционално је независна од било ког државног органа, као и од свих организација и лица која се баве енергетским делатностима.

Агенција има посебне сопствене изворе финансирања, утврђене Законом, независне од државног буџета.

Агенција се финансира из средстава која се обезбеђују од накнада за лиценце за обављање енергетских делатности, дела цене за приступ систему утврђене методологијама, као и других прихода које Агенција оствари у обављању послова из своје надлежности. Агенција може добијати средства и из донација, осим из донација енергетских субјеката или са тим субјектима повезаних лица.

Прве две године, рад Агенције је финансиран из средстава која је обезбеђивала ЕУ, преко Европске агенције за реконструкцију, а сагласно уговору - Grant Agreement Establishment and Operation of the Energy Regulatory Agency (уговор о донацији) закљученим 29. јула 2005. године. Овим Уговором о донацији су утврђени обим и структура расхода Агенције у двогодишњем периоду (закуп пословног простора, трошкови запослених и други трошкови) и они су до сада, у шестогодишњем периоду имали знатно нижи раст од одговарајућих трошкова у привреди и енергетском сектору Србије. ЕУ је и након тог двогодишњег периода, све до данас, донацијама обезбеђивала подршку Агенцији у циљу унапређења њених професионалних капацитета.

Агенција, сагласно члану 48. Закона, доноси финансијски план којим се утврђују укупни приходи и расходи, укључујући и резерве за непредвиђене издатке, као и елементе за целовито сагледавање политике зарада и запослености у Агенцији. На финансијски план сагласност даје Народна скупштина. Финансијски план се подноси Народној скупштини најкасније до краја октобра текуће године за наредну годину и, по добијању сагласности, Народне скупштине, објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије". Агенција је Народној скупштини редовно достављала финансијске планове. Народна скупштина је дала сагласност на Финансијски план Агенције за 2011. годину.

Годишњи обрачуни прихода и расхода Агенције подлежу ревизији од стране овлашћеног ревизора. Уколико се годишњим обрачуном прихода и расхода утврди да су укупно остварени приходи Агенције већи од укупно остварених расхода, разлика средстава се преноси у финансијски план као приход за наредну годину, с тим што се извори и висина прихода за наредну годину усклађују са реалним трошковима Агенције за ту годину.

Независност Агенције у односу на извршну власт огледа се у томе што према Закону, председника и чланове Савета Агенције бира Народна скупштина Републике Србије, по основу јавног конкурса. За

председника и члана Савета се не могу бирати посланици у Народној скупштини Републике Србије, као ни посланици у скупштини аутономне покрајине, одборници, друга изабрана и постављена лица, нити функционери у органима политичких странака. Власници или сувласници у енергетским субјектима, као ни лица којима су брачни другови, или деца, или сродници у правој линији независно од степена сродства, власници или побочни сродници закључно са другим степеном сродства, власници и сувласници у енергетским субјектима, такође не могу бити бирани за председника ни члана Савета. Такође, на ове функције не могу бити бирани ни лица која су правоснажно осуђена за кривична дела против службене дужности, корупцију, превару или за друга кривична дела која их чине неподобним за обављање функције на коју се бирају.

Агенција је дужна да, у складу са законом и другим прописима, чува тајност комерцијалних и других поверљивих пословних података који су јој достављени ради обављања послова из њене надлежности.

Рад Агенције се одвија у закупљеном пословном простору, а трошак закупа сноси Агенција. Агенција се обрађала надлежним државним им органима са захтевом да се, у циљу рационализације трошкова, за потребе Агенције обезбеди пословни простор којим располаже држава, али до сада то питање није решено.

7.1.2 Активности Агенције у 2011. години

7.1.2.1 Регулација цена

У погледу регулације цена, Савет Агенције је током 2011. године донео следећа акта:

- Одлуку о измени Одлуке о утврђивању Методологије за одређивање тарифних елемената за израчунавање цена приступа и коришћења система за транспорт природног гаса;
- Одлуку о измени Одлуке о утврђивању Методологије за одређивање тарифних елемената за израчунавање цена приступа и коришћења система за пренос електричне енергије;
- Одлуку о измени Одлуке о утврђивању Методологије за одређивање тарифних елемената за израчунавање цена приступа и коришћења система за транспорт нафте нафтоводима;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Србијагас“, Нови Сад, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за транспорт природног гаса, система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Yugorogaz“, а.д. Београд, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за транспорт природног гаса, система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „7. Октобар“, Нови Кнежевац, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Беогаз“ д.о.о., Београд, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Београдске електране“, Београд, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Босс петрол“ д.о.о., Стари Трстеник, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Чока“, Чока, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ДП „Други октобар“, Вршац, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКСП „Екос“, Житиште, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Елгас“, Сента, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Гас-Феромонт“ а.д., Стара Пазова, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Гас-Рума“, Рума, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Гас“ д.о.о., Бечеј, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Гас“, Темерин, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;

- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Градитељ“, Србобран, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Градска топлана Зрењанин“, Зрењанин, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Ингас“, Инђија, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Интерклима“ д.о.о., Врњачка Бања, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Комуналац“, Нови Бечеј, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Ковин-Гас“, Ковин, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Лозница-Гас“ д.о.о., Лозница, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „ЛП-Гас“ д.о.о. у стечају, Београд, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ДП „Нови Сад-Гас“, Нови Сад, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ДЈКП „Полет“, Пландиште, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Ресава Гас“ д.о.о., Свилајнац, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Родгас“ а.д., Бачка Топола, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Сигас“ д.о.о., Пожега, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Слога“ а.д., Кањижа, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Сомбор-Гас“ д.о.о., Сомбор, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Срем-Гас“, Сремска Митровица, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Стандард“, Ада, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Суботицарас“, Суботица, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈКП „Топлана-Шабац“, Шабац, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Врбас-Гас“, Врбас, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке „Ужице-гас“ а.д., Ужице, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце;
- Мишљење на предлог одлуке ЈП „Транснафта“, Панчево, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за транспорт нафте нафтоводима.

Сва напред наведена акта се налазе на интернет страници Агенције.

Крајем 2011. године започета је израда свих аката које је Агенција обавезна да донесе у складу Законом.

Сталне активности Агенције су:

- сарадња са енергетским субјектима и обезбеђивање стручне помоћи у вези примене методологија за одређивање цена, као и праћење њихове правилне примене;
- праћење примене методологија за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије, односно транспорт и дистрибуцију природног гаса и решавање по жалбама купаца, чиме се обезбеђује неопходан ниво њихове заштите и непосредно се доприноси правилној примени методологија у пракси;
- сарадња са енергетским субјектима на сагледавању и контроли раздвојености средстава и трошкова по делатностима који се уносе у извештаје о пословању;
- праћење и анализа података добијених од енергетских субјеката о оствареним регулисаним ценама;
- полугодишње праћење и поређење остварених цена електричне енергије и природног гаса у региону и Европи;
- праћење трошкова грејања станова према ценама енергената у одговарајућем периоду године.

7.1.2.2 Лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности

Послови који се односе на лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности су управни послови, које Агенција обавља као поверене послове, сагласно Закону, а обухватају:

- издавање лиценци за обављање енергетских делатности;
- измене издатих лиценци,
- одузимање, укидање и доношење решења о престанку лиценци по сили закона;
- праћење испуњености прописаних услова енергетских субјеката за све време важења лиценце и
- вођење регистра издатих и одузетих лиценци.

Услови за издавање и одузимање лиценци и вођење регистра издатих лиценци, прописани су Законом и правилником којим се уређују услови за издавање лиценци за обављање енергетских делатности, који доноси министарство надлежно за енергетику и ово су основни прописи које Агенција примењује у поступку лиценцирања. Регистар издатих лиценци је јаван и исти се, осим у штампаном облику у писарници Агенције, води и у електронском облику и доступан је на интернет страници Агенције.

У циљу извршавања ових послова, Агенција сагласно својим законским овлашћењима, доноси и Критеријуме и мерила за одређивање накнаде за лиценце за обављање енергетских делатности и утврђује за сваку календарску годину вредност коефицијента за обрачун висине накнаде за лиценце, посебном одлуком која се објављује у „Службеном гласнику Републике Србије“

Након доношења Закона, Агенција је донела Критеријуме и мерила за одређивање накнаде за лиценце за обављање енергетских делатности („Службени гласник РС, број 76/2011) којима је уподобила називе енергетских делатности са називима из Закона.

Правилник којим се уређују услови за издавање лиценци за обављање енергетских делатности (са прописаним обрасцима и доказима који су неопходни за подношење захтева за издавање лиценце за обављање енергетских делатности) објављен је на интернет страници Агенције и на тај начин се обавештавају енергетски субјекти, те је олакшано подношење захтева у циљу прибављања лиценце за обављање енергетских делатности.

Агенција у року од 30 дана од дана пријема уредног захтева, у управном поступку, доноси решење којим издаје лиценцу за обављање одговарајуће енергетске делатности. По наступању коначности решења којим је издата лиценца за обављање енергетске делатности, Агенција је уноси у регистар лиценци.

Агенција издаје лиценце за обављање 19 енергетских делатности утврђених Законом:

- производњу електричне енергије (производња електричне енергије укупне одобрене снаге прикључка преко 1 MW);
- комбиновану производњу електричне и топлотне енергије (комбинована производња електричне и топлотне енергије у термоелектранама-топланама у објектима преко 1 MW укупне електричне снаге прикључка и преко 1 MWt укупне топлотне снаге);
- пренос електричне енергије и управљање преносним системом;
- дистрибуцију електричне енергије и управљање дистрибутивним системом;
- снабдевање електричном енергијом;
- јавно снабдевање електричном енергијом;
- организовање тржишта електричне енергије;
- производњу деривата нафте;
- транспорт нафте нафтоводима;
- транспорт деривата нафте продуктоводима;

- складиштење нафте, деривата нафте и биогорива;
- трговину нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом;
- трговину моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила;
- транспорт и управљање транспортним системом за природни гас;
- складиштење и управљање складиштем природног гаса;
- дистрибуцију и управљање дистрибутивним системом за природни гас;
- снабдевање природним гасом;
- јавно снабдевање природним гасом и
- производњу биогорива преко 1000 t годишње.

Агенција је у 2011. години примила 131 захтев за издавање лиценце, што са 1.243 захтева примљених у периоду 2006 - 2010. чини укупно примљених 1374 захтева.

У 2011. години, настављена је обрада непотпуних захтева из предходних година, као и захтева за примљених у тој години и до краја године издате су 63 нове лиценце, док је у 182 предмета поступак окончан трајним одузимањем лиценце, њеним укидањем, престанком по сили закона, или одбацивањем непотпуног (неуредног) захтева. Крајем 2011. године било је укупно 818 важећих лиценци.

У току обраде, захтеви су, у највећем броју случајева, због непотпуне документације враћани енергетским субјектима ради допуна и исправки, неким енергетским субјектима и више пута. По отклањању утврђених недостатака и комплетирању документације, по свим овим захтевима се поново одлучивало, ради провере испуњености услова за издавање лиценце. У поступку обраде је, из наведених разлога, више од 100 захтева.

Почев од 2008. године, поднето је и више захтева за измену решења којима је издата лиценца за обављање енергетских делатности, посебно у нафтном сектору - за обављање трговине моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила, а највише због промене објеката у којима се обавља делатност. У току 2011. године, Агенција је донела 31 решење којима су измењена постојећа решења о издавању лиценце за обављање ове делатности.

Извршавајући своје обавезе утврђене Законом, Агенција је у последњем кварталу 2011. године евидентирала промењен назив енергетских делатности, стављањем забележбе на 576 решења којима је издата лиценца по Закону из 2004. године, ради усклађивања са називима енергетских делатности из Закона.

Агенција нема надлежности над енергетским субјектима који нису испунили услове за издавање лиценци, али је по достављеним налазима надлежних тржишних инспекција у току 2011. године, у складу са Законом, поднела надлежном суду две пријаве за привредни преступ против правних лица која су обављала енергетску делатност без лиценце. Листа лиценци издатих у 2011. години, по делатностима, дата је у табели 7-1.

Табела 7-1: Поднети захтеви и одобрене лиценце у 2011. по делатностима

Ред. бр.	Делатност	Поднето захтева	Одобрено лиценци
1.	Производња електричне енергије (производња електричне енергије укупне одобрене снаге прикључка преко 1 MW)	0	4
2.	Комбинована производња електричне и топлотне енергије (комбинована производња електричне и топлотне енергије у термоелектранама-топланама у објектима преко 1 MW укупне електричне снаге прикључка и преко 1 MWt укупне топлотне снаге)	0	1
3.	Пренос електричне енергије и управљање преносним системом	0	0
4.	Дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом	0	0
5.	Снабдевање електричном енергијом	8	8
6.	Јавно снабдевање електричном енергијом	0	0
7.	Организовање тржишта електричне енергије	0	0
8.	Производња деривата нафте	0	0
9.	Транспорт нафте нафтоводима	0	0
10.	Транспорт деривата нафте продуктоводима	0	0
11.	Складиштење нафте, деривата нафте и биогорива	3	
12.	Трговина нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом	32	9
13.	Трговина моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила	76	29
14.	Транспорт и управљање транспортним системом за природни гас	0	0
15.	Складиштење и управљање складиштем природног гаса	0	1
16.	Дистрибуција и управљање дистрибутивним системом за природни гас	2	1
17.	Снабдевање природним гасом	10	8
18.	Јавно снабдевање природним гасом	0	0
19.	Производња биогорива преко 1000 t годишње	0	0
	Укупно	131	61*

* Укупан број издатих лиценци у 2011. години, пре доношења Закона је био 63, али је овај број коригован после 09.08.2011. године у складу са називима енергетских делатности из новог Закона који је тада ступио на снагу.

7.1.2.3 Надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса

За функционисање тржишта је неопходно да се донесу, односно ускладе са новим Законом, сва Законом предвиђена правила, којих има 12, од којих 2 доноси Агенција, а 10 припремају и доносе енергетска предузећа, а Агенција даје сагласност. Агенција доноси:

- 1) правила о промени снабдевача;
- 2) правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке;

а сагласност даје на:

- 3) правила о раду преносног система електричне енергије;
- 4) правила за расподелу прекограничних преносних капацитета;
- 5) правила о раду транспортног система природног гаса;
- 6) правила о раду дистрибутивног система електричне енергије;
- 7) правила о раду дистрибутивног система природног гаса;
- 8) правила о раду система за транспорт нафте нафтоводима;
- 9) правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима;
- 10) правила о раду тржишта електричне енергије;
- 11) правила о раду организованог тржишта електричне енергије и
- 12) правила о раду система за складиштење природног гаса.

Од наведених правила, донета су правила о раду преносног система електричне енергије, правила о раду дистрибутивног система електричне енергије и правила о раду система за транспорт нафте нафтоводима, која ће претрпети промене ради усклађивања са Законом. Правила за расподелу прекограничних преносних

капацитета је донело ЈП ЕМС, уз сагласност Агенције, крајем 2011. и усклађена су са Законом. Правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима нису и неће бити донета док не буду изграђени продуктоводи у јавној употреби. На осталим правилима се ради или ће се тек радити како би била донета у роковима прописаним Законом.

Током 2011. године, Агенција је дала сагласност на:

- Измену Правила о раду преносног система, („Службени гласник РС”, број: 3/2012), у циљу побољшања правила на основу искуства из праксе, док ће се услађавање са Законом завршити у 2012. години;
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета за 2012. годину („Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области ЈП ЕМС за период 01.01.2012.године - 31.12.2012.године“;
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-мађарској граници за 2012. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Мађарске – MAVIR ZRt. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступа прекограничним преносним капацитетима за 2012. годину“.

Током 2011. године, Агенција је активно учествовала на праћењу примене донетих правила. Активности Агенције у том погледу се огледају, пре свега, у анализи иницијатива за измене и допуне ових правила кроз учешће у раду комисија за праћење примене правила, од којих је једну основао ЈП ЕМС за преносни систем, а другу ЈП ЕПС као заједничку за свих пет дистрибуција. У обе комисије, у раду учествује и по један представник Агенције. Комисија за праћење правила за транспорт нафте нафтоводима још није формирана.

7.1.3 Одлучивање по жалбама

Послови одлучивања по жалбама (другостепени управни поступак), које Агенција обавља као поверене послове, обухватају према Закону, одлучивање по жалбама:

- изјављеним на акте оператора система о одбијању, односно на недоношење одлука по захтевима за прикључење на систем;
- на акта оператора система о одбијању приступа систему;
- на акта енергетског субјекта за транспорт нафте нафтоводима или енергетског субјекта за транспорт деривата нафте продуктоводом о одбијању приступа систему.

У поступку решавања по жалбама купаца, односно корисника система, обезбеђује се неопходан ниво њихове заштите и непосредно доприноси правилној примени методологија и других прописа.

У 2011. години, примљено је укупно 159 жалби на рад и поступање енергетских субјеката из различитих домена њиховог пословања, од којих је 112 у надлежности Агенције, а 47 жалби имају карактер различитих представки и притужби.

Агенција је за све примљене представке и притужбе обрадила и доставила одговоре њиховим подносиоцима, уз прослеђивање предмета надлежним државним органима на даљи поступак.

Што се тиче жалби за чије решавање је у другом степену надлежна Агенција, у 2011. години је обрађено свих 112 примљених жалби које су поднете из разлога прописаних Законом и то:

- због недоношења решења од стране надлежног енергетског субјекта у првом степену по захтеву за прикључење објекта купца или произвођача на систем за дистрибуцију електричне енергије или природног гаса (тзв. „ћутање управе“) – 12 жалби;
- на решења оператора дистрибутивног система електричне енергије или природног гаса којима се одбија захтев за прикључење на систем – 50 жалби;
- на решења оператора дистрибутивног система електричне енергије којима се одобрава прикључење на систем, али се купци жале на трошкове прикључења, или техничке услове под којима је одобрено прикључење, или су жалбе поднете на процесне одлуке енергетских субјеката за дистрибуцију електричне енергије о обустави поступка или одбацивању захтева – 50 жалби.

Највише жалби је изјављено на акта оператора дистрибутивних система електричне енергије и то 111 жалби, док је 1 жалба изјављена на акт оператора дистрибутивног система природног гаса.

У циљу смањења броја жалби и уједначавања праксе оператора дистрибутивних система електричне енергије у поступцима по захтевима за прикључење објекта правних или физичких лица на електроенергетску мрежу, Агенција је почетком 2011. године извршила анализу свих примљених жалби и најчешћих разлога за поништавање решења о прикључењу у поступцима вођеним по жалбама. Да би се кориговао број незаконитих решења донетих од стране привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије, на захтев Агенције, током 2011. године су организована два стручна скупа са овим енергетским субјектима, на којима је Агенција указала на најчешће повреде процесних, али и материјално-правних прописа, који доводе до доношења незаконитих решења, као и на законом прописане обавезе енергетских субјеката у поступку прикључења.

Тренд пораста броја жалби заустављен је у 2011. години, па ће се и у 2012. години наставити рад на подучавању стручних лица која у операторима дистрибутивних система електричне енергије, односно природног гаса, одлучују по захтевима за прикључење на систем.

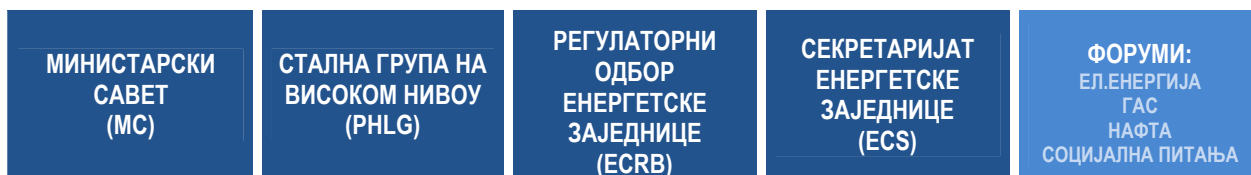
7.1.4 Међународне активности

Важан део активности Агенције односи се на спровођење међународних споразума које је наша земља потписала. Ово се пре свега односи на учешће у раду институција Енергетске заједнице (ЕнЗ). Потписивањем међународног правно обавезујућег „Уговора о оснивању ЕнЗ “ 25. октобра 2005. године у Атини, земље југоисточне Европе (и УНМИК за КиМ) и ЕУ су започели процес стварања ЕнЗ са циљем проширења унутрашњег тржишта енергије ЕУ на регион југоисточне Европе.

Основни задаци ЕнЗ су:

- успостављање стабилног регулаторног и тржишног оквира у југоисточној Европи и ЕУ у циљу привлачења инвестиција у секторе електричне енергије и природног гаса, како би се омогућило стабилно снабдевање енергијом, неопходно за економски развој и социјалну стабилност;
- стварање јединственог правног оквира за трговину електричном енергијом и гасом у југоисточној Европи и ЕУ;
- унапређење сигурности снабдевања обезбеђењем стабилне инвестиционе климе и јачањем веза са другим регионима Европе, Африке и Азије;
- побољшање стања животне средине, повећање енергетске ефикасности и употребе обновљивих извора енергије у региону;
- развој конкурентног тржишта енергије и коришћење предности економије обима.

Уговором о оснивању ЕнЗ су осниване и регионалне институције потребне за функционисање паневропског тржишта енергије: Министарски савет, Стална група на високом нивоу, Регулаторни одбор ЕнЗ, Секретаријат ЕнЗ, Форум за електричну енергију и Форум за гас. Накнадно су установљени Форум за нафту и Социјални форум.

Слика 7-1: Институције Енергетске заједнице

Агенција учествује у раду Регулаторног одбора ЕнЗ (саветодавно тело Министарског савета ЕнЗ са могућим извршним функцијама), као и у раду Форума за електричну енергију, Форума за природни гас и Социјалног форума.

Агенција доприноси и извршавању обавеза које је наша земља преузела у оквиру процеса Стабилизације и придруживања и Европског партнерства (поглавља која се односе на енергетику и регионалну сарадњу).

Агенција је пуноправни члан Регионалне асоцијације регулатора у енергетици (ERRA - Energy Regulators Regional Association), струковног удружења регулатора чији је циљ унапређивање сарадње, размена искустава и изградња капацитета чланица.

7.1.4.1 Атински процес и Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB)

У складу са обавезама које проистичу из Уговора о оснивању ЕнЗ, Агенција активно учествује у раду институција ЕнЗ, водећи при томе рачуна о заштити интереса купаца, као и о положају и циљевима електроенергетске и гасне привреде Републике Србије.

Агенција је дала запажен допринос разради организације и начина функционисања регионалног и паневропског тржишта електричне енергије и природног гаса кроз активно учешће у раду институција ЕнЗ и стручних тимова основаних у оквиру тих институција. Председник Савета Агенције је изабран крајем 2008. године за председника Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB) и ову функцију је обављао до марта 2010. године. Представник Агенције председава Радном групом за електричну енергију Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB WG-E) од почетка 2007. године.

Агенција је у 2011. години учествовала у следећим активностима институција ЕнЗ:

Електрична енергија

- припрема техничких, економских и правних подлога за оснивање Канцеларије за координисане аукције, као и имплементацију механизма координисаних аукција за расподелу преносних капацитета на интерконективним водовима;
- анализа постојећих баланских механизма у региону југоисточне Европе;

- анализа предлога регионалног механизма за размену балансне енергије, којим би се, у условима ограничених производних капацитета у целом региону, набавка балансне енергије оптимизовала и учинила ефикаснијом;
- разрада предлога организовања (дизајна) регионалног тржишта електричне енергије у југоисточној Европи;
- израда регионалног акционог плана за интеграцију тржишта електричне енергије у југоисточној Европи.
- идентификација опција за поједностављење режима лиценцирања за трговину електричном енергијом у региону;
- идентификација опција за регулаторне подстицаје за изградњу нових преносних капацитета и иницирање сарадње регулаторних тела у региону по питању инвестиционих пројеката регионалних димензија;
- припрема механизма за надзор тржишта електричне енергије у југоисточној Европи.

Природни гас

- анализа регулаторних питања од значаја за изградњу гасног прстена ЕнЗ;
- анализа ризика инвеститора, идентификација препрека за инвестиције и потреба за хармонизацијом прописа и механизма за прекограничну трговину, предлози корективних мера и израда препоруке за финансирање инфраструктурних пројеката;
- оцена имплементације прописа ЕУ (Уредба 1775/2004/ЕС о условима приступа мрежама за транспорт природног гаса) у Уговорним странама;
- израда регионалних студија - „Студија о побољшању интерконекција, транспарентности и хармонизације оперативних правила за транспорт природног гаса“ и „Приступ регулатора развоју гасног прстена у земљама ЕнЗ“.

Заштита социјално угрожених купаца

- Учешће у изради документа ЕнЗ о положају и начинима заштите енергетски угрожених купаца, којим су идентификоване правне основе, као и облици и начини заштите енергетски угрожених купаца, као и пракса у земљама југоисточне Европе; представник Агенције председава подгрупом радне групе ECRB WG-C која се бави социјално угроженим купцима и узео је активно учешће у припреми овог документа;
- израда Националног акционог плана за заштиту социјално угрожених купаца - учешће у раду међуресурске радне групе чији је задатак планирање мера којима ће се ублажити негативан утицај раста цена енергије на социјално угрожене категорије становништва;
- израда Извештаја о квалитету услуга у испоруци и снабдевању електричне енергије у чланицама ЕнЗ, који обухвата преглед правног оквира и праксе у надзору и регулацији квалитета услуга у домену непрекидности испоруке, квалитета напона и комерцијалног квалитета;
- израда извештаја о механизмима заштите социјално угрожених потрошача енергије у ЕнЗ;
- израда упоредног прегледа законских решења и регулаторне праксе решавања по жалбама у ЕнЗ и усаглашености са прописима ЕУ.

7.1.4.2 Регионална асоцијација регулатора у енергетици (ERRA)

Агенција је пуноправни члан ERRA (Energy Regulators Regional Association), струковног удружења регулатора чији је циљ унапређивање сарадње, размена искустава и изградња капацитета чланица. ERRA удружује регулаторе из југоисточне и источне Европе, земаља бившег СССР-а, NARUC – удружење регулатора САД, као и регулаторе неких земаља Азије и Африке. Агенција је у 2011. години учествовала у следећим активностима ERRA:

- Комитет за лиценце и тржиште

Агенција активно учествује у изради докумената комитета (идентификација најбоље регулаторне праксе у више области теорије и праксе лиценцирања и тржишта енергије).

Представник Агенције је учествовао у идентификацији такве праксе у погледу следећих питања:

- регулаторни аспекти напредних технологија у мерењу („паметно“ мерење);
- могућности хармонизације режима лиценцирања трговине на велико енергијом;
- гаранције порекла за обновљиве изворе енергије;
- могућности за ефикасну конкуренцију у области природног гаса;
- подстицајне шеме за обновљиве изворе енергије.

Представник Агенције је изабран за потпредседника комитета.

- Комитет за тарифе и цене

Агенција активно учествује у изради докумената комитета (идентификација најбоље регулаторне праксе у више области теорије и праксе регулације цена), као и ажурирању базе података о ценама електричне енергије и природног гаса која обухвата чланице ERRA из

Европе и Азије. Представник Агенције је учествовао у идентификацији најбоље праксе у погледу следећих питања:

- утицај регулаторних метода на инвестиције у дистрибутивне системе;
- утврђивање тарифа за електричну енергију произведену из обновљивих извора енергије;
- регулација цена код гринфилд инвестиција у дистрибутивне системе;
- индикатори успешности пословања након приватизације дистрибутивних компанија.

Представнику Агенције у овом комитету ERRА је доделила специјално признање за допринос у раду ове асоцијације.

- Радна група за правна питања регулације

Ова радна група окупља правне експерте чланица ERRА са циљем размене искустава и унапређења процеса лиценцирања, решавања по жалбама и осталих правних питања карактеристичних за регулаторна тела. Представник Агенције је учествовао у размени искустава и изради докумената Радне групе у погледу следећих питања:

- уговори о балансној одговорности (дискусиони папир израдио представник Агенције);
- режими транзита природног гаса;
- методи и поступак спровођења инвестиција и техничке подршке од стране Европске Банке за обнову и газвој у областима обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности;
- регулација обновљивих извора енергије;
- приватизација дистрибутивних компанија.

Представник Агенције председава овом радном групом од 2008. године.

- Партнерство са Pennsylvania Public Utility Commission

ERRА, односно USAID је обезбедио финансирање програма партнерства између Агенције и Pennsylvania Public Utility Commission (PA PUC) чији је циљ размена искустава, обука кадрова и унапређење регулаторних капацитета Агенције и успостављање дугорочне сарадње две регулаторне агенције. Ова сарадња је почела 2007. године и успешно је окончана у 2011. години.

7.1.4.3 Европске интеграције

Агенција је учествовала на више састанака „Унапређеног сталног дијалога са ЕУ“ о транспорту и енергетици, на којима је представила стање имплементације обавеза из њене надлежности, а које се односе на регулаторна питања у енергетском сектору и регионалне интеграције.

У оквиру подгрупе за енергетику Стручне групе координационог тела за припрему и преговоре о приступању Србије ЕУ, Агенција је дала допринос припреми Националног програма за интеграцију Србије у ЕУ учествује у имплементацији програма.

7.1.5 Остале активности

Агенција је активно учествовала у припреми Закона, у делу који се односи на регулацију, тржиште, лиценце и друге послове који су из њене надлежности. Такође, укључена је у припрему подзаконских аката који су битни за обављање послова из њене надлежности.

Агенција је надлежним министарствима доставила предлоге за побољшање нацрта Закона о заштити потрошача и Закона о изградњи и учествовала је у активностима везаним за придруживање Србије Светској трговинској организацији.

Агенција активно учествује у раду међуресурске радне групе (Министарство за рад и социјална питања, Министарство рударства и енергетике, Министарство финансија, ЈП Електропривреда Србије, ЈП Србијагас), чији је задатак израда предлога мера којима ће се ублажити негативан утицај раста цена електричне енергије и природног гаса на социјално угрожене категорије становништва. Такође, Агенција је узела активно очешће у изради измена Закона о заштити потрошача.

Представници Агенције су учествовали у раду Радне групе за разматрање и праћење ситуације у вези сигурности снабдевања електричном енергијом и енергентима.

Агенција велику пажњу поклања даљем стручном усавршавању својих кадрова, тако да је и током 2011. године одржан низ тренинга и обука из области које су од значаја за даље унапређење рада Агенције у домену регулације цена и успостављања тржишта енергије.

Успешно је завршена имплементација пројекта техничке помоћи Агенцији финансираног од стране ЕУ (ИПА програм) чији је циљ био изградња капацитета Агенције сагласно очекиваном проширењу надлежности (нови Закон о енергетици, имплементација Уговора о оснивању ЕнЗ) и унапређење регулаторних механизма који се односе на регулацију цена, надзор тржишта и сигурност снабдевања.

7.2 Извештај о финансијском пословању Агенције

Финансијско пословање Агенције за 2011. годину се одвијало у складу са финансијским планом којим су утврђени укупни приходи и расходи Агенције, укључујући и резерве за непредвиђене издатке, као и елементи за целовито сагледавање политике зарада и запослености. Агенција је у законском року доставила Народној скупштини финансијски план за 2011. годину на сагласност, а добијена сагласност Народне скупштине и план су објављени („Службени гласник РС“ бр. 99 /11 од 27.12.2011).

У овом извештају је приказано коришћење средстава по наменама, из прихода добијених, у складу са Законом и финансијским планом, из накнаде за издавање лиценци, дела тарифе за приступ и коришћење система, донација и рефундација.

Табела 7-2: Укупни приходи Агенције у 2011.

динара			
Ред. бр.	Приходи	План за 2011.	Остварено у 2011.
1	Приход од лиценци из 2011.	20.131.944	26.064.919
2	Приход из 2010. године - разграничење прихода од лиценци	35.038.000	35.075.207
3	Приход од регулаторне накнаде	101.800.800	83.294.584
4	Приход од донација и рефундација	2.393.353	1.902.510
5	Финансијски и остали приходи	3.147.468	2.386.206
	УКУПАН ПРИХОД	162.511.565	148.723.426

Напомене уз Табелу 7-2:

Лиценце су током 2011. године издаване у складу са Законом из 2004. године и подзаконским актима који се односе на лиценце, са роком важења од 10 година, с тим што се на основу Критеријума и мерила за одређивање висине накнаде за лиценце за обављање енергетске делатности, за сваку годину утврђује висина накнаде за лиценце која покрива период за наредних 12 месеци од датума њеног издавања. Отуда је, у складу са међународним рачуноводственим стандардима, а на основу датума њиховог издавања, неопходно извршити разграничење прихода по овом основу на део који се односи на текућу годину и на део прихода који је пренет из претходне године. Накнада за лиценце (ред 1) у износу од 26.064.919 динара обухвата сразмерни део обрачунате накнаде за лиценцу за 2011. годину. На исти начин је пренет и обрачунат приход из претходне 2010. године (ред 2) у износу од 35.075.207 дин, као припадајући део за 2011. годину.

Приход од регулаторне накнаде, односно од дела тарифе за приступ и коришћење система за пренос електричне енергије и транспорт природног гаса, (ред 3) у износу од 83.294.584 динара се обрачунава квартално током године и зависи од висине максимално одобреног прихода енергетских субјеката и датума од када се, на основу одлуке Владе, примењује одлука о ценама енергетских субјеката. Значајније одступање прихода по овом основу у односу на планирани износ (индекс 82) је последица, између осталог, и одлуке Савета о смањењу коефицијента који служи као основица за обрачун овог прихода, ради усклађивања укупних прихода са сагледаним расходима у 2011. години.

Приходи од донација и рефундација (ред 4) се формирају у висини утрошених средстава, а у овом случају то је предрачун амортизације опреме из донације за 2011. годину, који терети набавну вредност опреме добијене из донације у 2005. и 2006. години, као и у висини рефундираних средстава, односно од рефундација дела трошкова службених путовања у иностранство од Секретаријата ЕнЗ (по основу Уговора о оснивању ЕнЗ), односно од ERRА (која покрива трошкове смештаја и превоза за учеснике одређених састанака ове асоцијације). С обзиром да су донирана средства у највећој мери отписана, то је и учешће амортизације ових средстава у приходима у значајној мери смањено, што је и утицало да остварени приходи по овом основу буду мањи у односу на претходне године и мање у односу на План.

Финансијске и остале приходе чине приходи од камата, позитивних курсних разлика као и остали непословни и ванредни приходи и они у 2011. години износе 2.386.206 динара. Сав вишак прихода над расходима у обрачунској 2011. години се, у складу са Законом, преноси у наредну 2012. годину, а у табели 7-3 о укупним расходима, ради евиденције и упоредивости са планом, исказан је на позицији резерве за непредвиђене издатке и набавку опреме – нераспоређена добит.

Табела 7-3: Укупни расходи Агенције у 2011.

Ред. бр.	Расходи	План за 2011.	динара Остварено у 2011.
1	Трошкови материјала	2.667.149	1.961.640
1.1	- трошкови материјала (режиј. канцелар. разног)	1.446.035	884.167
1.2	- трошкови горива и енергије	1.221.114	1.077.472
2	Трошкови зарада и накнада зарада	110.555.049	101.552.299
2.1	- трошкови зарада и накнада зарада (брutto)	88.801.143	79.561.848
2.2	- трошкови доприноса на терет послодавца	14.633.426	13.517.923
2.3	- накнаде по осталим уговорима	1.466.237	1.131.465
2.4	- остали лични расходи и накнаде	5.654.243	7.341.063
3	Трошкови производних услуга	25.375.308	24.638.465
3.1	- трошкови транспортних услуга	1.595.870	1.817.884
3.2	- услуге одржавања	1.474.768	1.631.830
3.3	- закупнине	20.069.949	18.910.669
3.4	- реклама и пропаганда	349.117	444.358
3.5	- остале услуге	1.885.604	1.833.725
4	Амортизација и резервисање	3.234.989	4.211.356
5	Нематеријални трошкови	6.001.787	3.713.858
5.1	- непроизводне услуге	3.752.099	2.000.252
5.2	- репрезентација	304.041	309.366
5.3	- премије осигурања	193.308	381.607
5.4	- платни промет	205.428	174.707
5.5	- чланарине	387.152	361.721
5.6	- остали нематеријални трошкови	1.159.759	486.205
6	Резерва за непредвиђене издатке и набавку опреме-НЕРАСПОРЕЂЕНА ДОБИТ 2011	10.416.083	1.692.982
7	Финансијски и остали расходи	4.261.200	10.952.827
	УКУПНО РАСХОДИ	162.511.565	148.723.426

Напомене уз Табелу 7-3:

У извештајној 2011. години, укупни расходи су покривени приходима и у границама су укупно планираног расхода за 2011. годину.

Све главне позиције остварених расхода су на нивоу планираних или испод овог нивоа. Већа одступања од планских величина су исказана на позицији остали лични расходи и накнаде, у делу који се односи на службена путовања. Ово одступање превасходно је последица ванпланског ангажовања запослених из Агенције на преговорима око добијања кандидатуре за приступање ЕУ као и на разговорима око статуса Косова и Метохије. Уколико се узме у обзир да је део ових трошкова покривен рефундацијама које су исказане у приходима у износу од 1.424.011 динара, онда је остварени трошак по овом основу скоро на нивоу планираног. Иако су трошкови производних услуга нешто нижи од планираних, у оквиру ове позиције расхода, раст трошкова је исказан на позицији транспортни трошкови, услуге одржавања и реклама и пропаганда. Трошкови одржавања су увећани пре свега због повећаних захтева за одржавањем рачунара који су при крају амортизационог века. Трошкови транспортних услуга (интернет, ПТТ, мобилни телефони) такође бележе већи раст у односу на планирани, при чему када се уваже рефундације од стране запослених за прекорачење дозвољеног лимита за коришћење мобилних телефона које износе 277.075 динара, трошкови по овом основу су нижи од планираних. Трошкови рекламе и пропаганде су већи од планираних због штампања вишегодишњег извештаја о активностима Агенције и стања на тржишту енергије Србије за период 2005 – 2010. година.

Највеће одступање у односу на планиране расходе бележе нематеријални трошкови, односно у оквиру њих непроизводне услуге (остварење је просечно на нивоу 53 % од планираних величина) и разлог томе је ангажовање консултанта финансираног од стране ЕУ (ИПА програм 2007), те није било потребе за ангажовањем средстава Агенције за ове намене. Иако су укупни нематеријални трошкови на нивоу од 62% од планираних, поједине позиције у оквиру њих бележе значајнији раст и то пре свега премије осигурања (97%) и то због каско осигурања возила као и због путног и колективног осигурања запослених.

Такође, велико одступање од планских позиција бележе и трошкови амортизације (30% већи од плана). Кретање ове позиције расхода је последица значајног отписа основних средстава у претходном периоду (који је послужио као основица за план) и остварених набавки основних средстава током године ради занављања отписаних средстава.

Посебно висок раст у односу на план бележе финансијски и остали расходи. Главни разлог томе је исправка ненаплаћених потраживања за лиценце и регулаторну накнаду (потраживања старија од 60 дана) што је у највећој мери резултат ефеката финансијске кризе као и значајне флукуације енергетских субјеката (око 200 енергетских субјеката је престало са радом или им је привремено или трајно одузета лиценца због неплаћања).

Укупна потраживања Агенције по свим основама на дан 31.12.2011. године износе 40.715.740 динара, од чега потраживања по основу издатих лиценци износе 28.036.240 динара, од регулаторне накнаде 11.861.841 динара и од фондова за боловања 817.659 динара. На основу Правилника о рачуноводству и рачуноводственим политикама, уважавајући старосну анализу и историјска искуства, извршена је исправка вредности потраживања на дан 31.12.2011. године у износу од 10.583.200 динара. Исправка по овом основу чини 17% прихода од лиценци, односно 7% укупног прихода. Овај податак указује на постојање значајног ризика по основу наплате потраживања, за који је реално очекивати да ће се наставити и у наредном периоду. Сходно томе, ради обезбеђења континуираног и поузданог пословања Агенције, неопходно је обезбедити адекватну резерву која не би била само у функцији занављања основних средстава већ би давала и одређену сигурност у пословању Агенције у условима када, сходно законским оквирима, не постоје други извори финансирања на које се може рачунати у будућности.

Агенција је из сопствених средстава набављала опрему у периоду 2007 – 2010. године, како је наведено у табели 7-4, а такође је остварила набавке током 2011. из дела резерве планиране за непредвиђене издатке и набавку опреме, у складу са планом јавних набавки и то углавном ради замене дела отписаних основних средстава, пре свега рачунарске опреме и возног парка.

Табела 7-4: Набавна вредност основних средстава Агенције

	динара				
	2005 - 2006.	2007 - 2009.	2010.	2011.	Свега 2005 - 2011.
Путничка возила	4.114.190	0	1.893.554	3.019.655	9.027.399
Рачунарска опрема. софтвер, мрежа	6.340.087	3.706.112	2.720.731	5.228.694	17.995.624
Канцеларијски намештај и опрема	1.201.784	1.672.714	64.883	414.978	3.354.359
Телефони, телефонска центра	339.556	318.339	224.090	337.582	1.219.567
Видео надзор, мрежа		1.060.207	0	0	1.060.207
УКУПНО	11.995.617	6.757.372	4.903.258	9.000.909	32.657.156

Неотписана вредност сталне имовине на дан 31.12.2011. године износи 12.630.222 динара, односно 39% бруто набавне вредности средстава, што указује на висок степен отписаности и потребу занављања основних средстава.

8. Садржај табела

Табела 3-1: Раздвајање енергетских делатности.....	10
Табела 3-2: Капацитети за производњу електричне енергије у 2011. (без КиМ).....	11
Табела 3-3: Преносни систем ЈП ЕМС на крају 2011. (без КиМ).....	11
Табела 3-4: Дужина дистрибутивних водова на крају 2011. (без КиМ).....	12
Табела 3-5: Производња и потрошња електричне енергије у периоду 2005 – 2011. (без КиМ).....	13
Табела 3-6: Цене коришћења преносног система.....	15
Табела 3-7: Усклађеност рада ЈП ЕМС са захтевима члана 9 Директиве 2003/54/ЕС.....	15
Табела 3-8: Основни показатељи остварења плана преноса.....	16
Табела 3-9: Транзит електричне енергије по месецима у току 2011.....	16
Табела 3-10: Пренета енергија, максимално оптерећење и губици (без КиМ).....	16
Табела 3-11: Средње месечне вредности НТС за смер улаза у Србију у 2011. (MW).....	17
Табела 3-12: Средње месечне вредности НТС за смер излаза из Србије у 2011. (MW).....	17
Табела 3-13: Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2011.....	18
Табела 3-14: Број учесника у месечним аукцијама за 2011.....	18
Табела 3-15: Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2011.....	19
Табела 3-16: Општи подаци о спроведеним седмичним аукцијама прекограничних преносних капацитета за 22, 42. и 47. седмицу у 2011. (седмице у којима је било загушења).....	19
Табела 3-17: Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама прекограничних преносних капацитета у 2011.....	19
Табела 3-18: Општи подаци о спроведеним заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској граници за доделу 100% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2011.....	20
Табела 3-19: Унапред додељени прекогранични преносни капацитети (MW) у 2011. у смеру од Србије ка Црној Гори.....	20
Табела 3-20: Прекограничне и интерне трансакције у тржишној области Србије од 2008-2011.....	20
Табела 3-21: Део прекограничних и интерних трансакција које се односе на КиМ од 2008-2011.....	21
Табела 3-22: Улазне и излазне пријављене прекограничне трансакције по границама за 2011.....	21
Табела 3-23: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 14 Директиве 2003/54/ЕС.....	23
Табела 3-24: Дистрибуиране количине електричне енергије у периоду 2005 – 2011.....	24
Табела 3-25: Ниво концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2011.....	28
Табела 3-26: Структура потрошње електричне енергије у периоду 2005-2011.....	30
Табела 3-27: Број мерних места у 2010. и 2011.....	31
Табела 3-28: Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за 2009, 2010 и 2011.....	32
Табела 3-29: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије.....	36
Табела 3-30: Електрична енергија преузета од повлашћених произвођача у 2011.....	36
Табела 4-1: Раздвајање енергетских делатности.....	40
Табела 4-2: Дужина транспортне мреже у Србији у 2010 и 2011.....	41
Табела 4-3: Значајне техничке карактеристике транспортног система.....	41
Табела 4-4: Дужина дистрибутивне мреже у Србији у 2010 и 2011.....	43
Табела 4-5: Дужина дистрибутивних мрежа и број места испоруке 31.12.2011.....	43
Табела 4-6: Извори снабдевања и остварена потрошња природног гаса у 2010 и 2011.....	44
Табела 4-7: Структура потрошње у 2010 и 2011.....	45
Табела 4-8: Цене коришћења транспортног система.....	46
Табела 4-9: Усклађеност рада ЈП Србијасгаз и Угоросгаз, а.д. са захтевима члана 9 Директиве 2003/55/ЕС.....	47
Табела 4-10: Транспортване количине природног гаса у 2010 и 2011. години.....	47
Табела 4-11: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 12 Директиве 2003/55/ЕС.....	49
Табела 4-12: Дистрибуиране количине природног гаса у 2011.....	50
Табела 4-13: Структура продаје природног гаса на слободном и регулисаном тржишту.....	53
Табела 4-14: Продаја природног гаса крајњим купцима у 2010 и 2011.....	54
Табела 5-1: Цене коришћења транспортног система у 2011. години.....	59
Табела 6-1: Износ попушта у цени електричне енергије у 2011.....	62
Табела 7-1: Поднети захтеви и одобрене лиценце у 2011. по делатностима.....	72
Табела 7-2: Укупни приходи Агенције у 2011.....	77
Табела 7-3: Укупни расходи Агенције у 2011.....	78
Табела 7-4: Набавна вредност основних средстава Агенције.....	79

9. Садржај слика

Слика 2-1: Потрошња и удео домаће производње примарне енергије у 2010 и 2011.	5
Слика 2-2: Учешће у финалној потрошњи енергије у 2010.....	5
Слика 2-3: Отварање тржишта електричне енергије и природног гаса	6
Слика 3-1: Организациона структура електроенергетског сектора.....	9
Слика 3-2: Структура производних капацитета ЈП ЕПС у 2011. (без КиМ).....	11
Слика 3-3: Производња, увоз и бруто потрошња у Србији (без КиМ)	12
Слика 3-4: Структура производње у 2011. (без КиМ).....	13
Слика 3-5: Физички токови - размена електричне енергије на границама регулационе области Републике Србије у 2011. (GWh)	21
Слика 3-6: Структура просечне продајне регулисане цене електричне енергије за крајње купце	24
Слика 3-7: Цене електричне енергије за домаћинства - друга половина 2011.	25
Слика 3-8: Цене електричне енергије за индустрију - друга половина 2011.	26
Слика 3-9: Количине електричне енергије по трговачким активностима током 2010. и 2011.....	27
Слика 3-10: Прекогранична размена електричне енергије.....	28
Слика 3-11: Структура потрошње електричне енергије у Србији у периоду 2005-2011. (без КиМ)	31
Слика 3-12: Просечно трајање прекида напајања (у минутима)	32
Слика 3-13: SAIFI и SAIDI за 2009, 2010 и 2011.	33
Слика 4-1: Организациона структура сектора природног гаса	39
Слика 4-2: Транспортни систем природног гаса Републике Србије.....	42
Слика 4-3: Структура потрошње природног гаса у Србији у 2011.....	45
Слика 4-4: Структура просечне продајне цене природног гаса за тарифне купце ЈП Србијагас	50
Слика 4-5: Цене природног гаса за домаћинства - друга половина 2011.	51
Слика 4-6: Цене природног гаса за индустрију - друга половина 2011.....	52
Слика 5-1: Рафинеријска прерада сирове нафте у Србији у периоду 2007-2011.	58
Слика 5-2: Транспортоване количине сирове нафте нафтоводом ЈП „Транснафте“	59
Слика 7-1: Институције Енергетске заједнице	74

10. Скраћенице и страни изрази

ACER	Европска агенција за сарадњу енергетских регулатора (Agency for the Cooperation of Energy Regulators)
Benchmarking	Упоредна анализа сличних (показатеља, предузећа, активности...)
CEER	Савет европских енергетских регулатора (Council of European Energy Regulators)
DAMAS	Информациони систем ЈП ЕМС
ECRB	Регулаторни одбор ЕнЗ
ECRB WG	Радне групе Регулаторног одбора ЕнЗ
HHI	Herfindahl-Hirschman индекс – показатељ за ниво концентрације тржишта
ITC Agreement	Вишегодишњи пан-европски уговор оператора преносних система о међусобној надокнади трошкова коришћења суседних преносних мрежа
mtoe	милион тона еквивалентне нафте
NTC	Нето вредност прекограничног преносног капацитета (Net Transfer Capacities)
Smart Grid	Напредна („паметна“) електричне мрежа опремљена дигиталним уређајима за мерење, даљинско прикупљање и дистрибуцију података и информација о понашању свих корисника мреже и управљање системом, у циљу побољшања поузданости и ефикасности система
БиХ	Босна и Херцеговина
ЕнЗ	Енергетска заједница
ЈП ЕМС	Јавно предузеће Електро мрежа Србије
ЈП ЕПС	Јавно предузеће Електропривреда Србије
КиМ	Косово и Метохија
НИС а.д.	Нафтна индустрија Србије
РСТ	Руско-српска компанија за трговину (Russian – Serbian Trading Company)

11000 Београд
Теразије 5/У
Тел: + 381 11 3037184;
Факс: + 381 11 3225780
Е-пошта: rs@rs.rs
www.rs.rs